

150 RSD BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 1.70 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF



VREME

21. jun 2012.

broj 1120

Kultura kuhinje
Više od gozbe



UCENJIVAČKI KAPACITET MLAĐANA DINKIĆA

ČOVEK ZA SVA VREMENA

Kosmos ► Svemirski privatnici

ODABERI MOĆNI SAMSUNG GALAXY S3 UZ NOVE **PRENESI PREMIUM** PAKETE



Samsung
GALAXY S III
1 din
UZ PRENESI
PREMIUM XL

- NEOGRANIČEN INTERNET I SMS
- NEOGRANIČENI RAZGOVORI U MREŽI
- BESPLATNI ROMING MINUTI ZA EVROPU
- PRIORITET KOD POZIVANJA KONTAKT CENTRA

SVE ŠTO NE POTROŠIŠ MOŽEŠ DA PRENESEŠ U NAREDNA TRI MESECA

Detalje ponude možete pronaći na www.telenor.rs i u Telenor prodavnicama.



Kontakt centar: 063 5000
www.telenor.rs

telenor

Dobre stvari pokreću svet

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Čirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Anđić (foto@vreme.com),
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Sonja Čirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović,
Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević,
Nebojša Grujić (kultura@vreme.com),
Andrej Ivanji (svet@vreme.com),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić,
Jasmina Lazić (medjuvreme@vreme.com),
Zoran Majdin, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Tamara Nikčević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić (strip@vreme.com),
Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić,
Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva@vreme.com)
Jelena Mrđa (foto@vreme.com)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinić,
Tanja Stanković, Vladimir Stankovski,
Slobodan Tasić; **korektori:** Ana Čuk, Marija
Halupka, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković,
Ivana Smolović; **daktilograf:** Zorica Nikolić

internet izdanje

http://www.vreme.com

Marija Vidić (urednica)

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

(prodaja@vreme.com)

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

(marketing@vreme.com)

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 **ZOOM:** Tri keca i sedam dasaka

10 **Vojska Srbije:** Tragedija na Pasuljanskim livadama

14 **Postizborna matematika:**

Muzički duet i njihov ucenjivački takt

17 **Trupni portret:** Batina iz raja

18 **Čekajući vladu:**

Kakva ekonomska filozofija odgovara Srbiji

20 **Portret savremenika:** Jovan Krkobabić

24 **Afera "Pravopis":** Nebih trebao biti ne pismen

26 **Nuspojave:** Čije je naše pivo

27 **Green city:** Gradovi budućnosti

33 **Lisica i ždral:** U okovima drugorednosti

34 **Ljudi i vreme**

KULTURA

36 **Kultura kuhinje:** Više od gozbe

46 **Reportaža:**

Vikend u najzapadnijem gradu koji smo oslobodili

48 **Intervju:** Pat Morijariti, ilustrator i strip crtač

50 **Roman:** "Kalendar Maja", Zoran Ferić

51 **TV Manijak:** Šta je puklo?

SVET

52 **Grčka: Vlada je njihova, grčka je naša**

56 **Kriza na samitu G20:**

Svetska zajedljivost na vrelom pesku Los Kabosa

58 **Egipat:** Predsednički izbori

60 **Jemen:** Magnet za ekstremne islamiste

62 **Intervju:** Tavakul Karman

MOZAIK

64 **Otkrića u Viminacijumu: Zemlja mamuta**

68 **Preduzetništvo:** Svemirski privatnici

74 **Fudbal, Euro 2012:** I sport i batine

75 **Moj muški život:** Brak (hobi)

77 **Pošta**

78 **Vreme uživanja:** Filmski poljubac i ono



Velika svetska rasprava o pitanju kakvu ekonomsku politiku, pa i ekonomsku filozofiju, treba primeniti da bi se izašlo iz velike recesione i finansijske krize dobila je veoma jak odjek i u Srbiji – koja se, kao i mnoge druge zemlje, našla u makazama krize javnih finansija i niske privredne aktivnosti

Piše: Dimitrije Boarov



Grčko društvo je podeljeno, socijalni nemiri vise u vazduhu, a novi izbori nisu otklonili opasnost od kulminacije besa i očaja. Radikalnoj levici Siriza za dlaku je izmakla pobeda

Pišu: Georgios Stamkos, Milica Kosanović



Da li novootkriveno groblje mamuta, pronađeno u blizini svetski proslavljenog mamuta iz Viminacijuma, nagoveštava da bi novi srpski brend mogao biti – mamut

Pišu: Slobodan Bubnjević, Marija Vidić

Na naslovnoj strani: Mladen Dinkić
Foto: A. Anđić



U subotu 16. juna, u beogradskom hotelu "Holidej In" održan je ceremonijalni skup masona Srbije, Rumunije i Makedonije. Na slici je veliki majstor Regularne velike masonske lože Srbije dr Čedomir Vukić.

foto: Milovan Milenković

21/6/12 - 27/6/12		19/06/12 http://www.meteos.rs						
proгноза vremena								
min°C	max°C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	23 36	24 35	23 33	20 30	19 28	16 26	17 28	
Vojvodina	19 35	20 34	20 32	19 29	17 27	15 25	15 27	
centralna i južna Srbija	18 36	20 36	20 35	19 33	17 30	15 28	16 30	

Prva četiri dana vrućine i nepovoljna biometeorološka situacija, pa treba izbegavati aktivnosti na otvorenom u najtoplijem delu dana i koristiti adekvatnu zaštitu od sunca. Početkom iduće sedmice prijatnije temperature i povoljne biometeorološke prilike.

WWW.TROUBLEMAKER.RS

TROUBLEMAKER production

**Štandovi
Eventi
Marketing
Produkcija**

broj nedelje
2,5
milijardi

Srpskoj energetici potrebno je više od 2,5 milijardi evra ulaganja u nova postrojenja što bi, prema procenama, otvorilo 10.000 novih radnih mesta.

Nema cena, nema lekova

Kako stvari stoje, razlog za nestašicu pojedinih lekova u apotekama je – administrativne prirode. Dok im se ne odredi cena, ne mogu biti pušteni u promet. Dobra vest je da su cene za svih 427 lekova, koji cene nisu imali, već određene. Druga, manje dobra vest je da će te cene početi da se primenjuju tek nakon formiranja nove vlade. Dok se to ne dogodi, apoteke će biti bez, na primer, sirupa za decu “brufena” koji se koristi za snižavanje temperature. “Galenika” je još ranije obavestila Republički fond za zdravstveno osiguranje da taj lek više neće proizvoditi. Novi nosilac dozvole za njegovu proizvodnju, kompanija “Abbott”, međutim, ne može da pusti lek u promet jer nema odobrenu cenu.

Menadžer u kompaniji “Abbott” Miloš Davidović rekao je da su obezbeđene dovoljne količine tog sirupa za tržište Srbije, ali da se čeka formiranje cene i da se do tada lek ne može naći u prometu. Takođe je naveo da je ta kompanija uputila zahtev Ministarstvu zdravlja za hitno odobrenje cene, za koju su tražili da bude ista, odnosno da se ne povećava.

Osim “brufena”, u apotekama nema ni “madopara”, “lorazepam” i “lasiksa”. Iz RFZO je nedavno saopšteno da je nestašica leka “madopar”, koji je proizvodila “Galenika”, a namenjen je za lečenje Parkinsonove bolesti, rešena uvozom tog leka od kompanije “Roš” i da će lek biti obezbeđen do kraja meseca, dok bi “lorazepam” mogao da se nađe u apotekama početkom jula.

Što se tiče “lasiksa”, RFZO je preduzeo odgovarajuće mere jer rastvor za injekciju nije dostupan na tržištu Srbije u neophodnim količinama. Zato je Fond stavio lek na listu D neregistrovanih lekova, pa su zdravstvene ustanove u obavezi da ga nabave za pacijente, objasnili su početkom nedelje u RFZO.

No, vratimo se cenama. Predstavnici ministarstava zdravlja i trgovine sastali su se pre dve nedelje posle najava da nam preti nestašica lekova, jer njihova cena već godinu dana nije menjana, dok se kurs dinara prema evru u međuvremenu drastično promenio.

Još ranije je Udruženje INOVIA, koje



okuplja 16 proizvođača inovativnih lekova, ukazalo da razlika između vrednosti evra i obračunskog kursa pri nabavci lekova negativno utiče na poslovanje farmaceutskih kompanija i da se to može odraziti na snabdevenost tržišta. U saopštenju Udruženja navodi se da farmaceutske kuće koje posluju u Srbiji na svakoj kutiji leka gube više od 18 odsto jer “Vlada Srbije odbija da promeni obračunski kurs evra pri nabavci lekova”.

Predstavnici domaćih i stranih farmaceutskih kompanija za svoje proizvode traže isti tretman kakav, recimo, imaju i naftni derivati. Nisu zapretili nestašicom lekova, ali su istakli da neće moći još dugo da rade sa gubicima.

Što se akutne nestašice tiče, radi prevazilaženja problema do nabavke leka, naravno, postoji mogućnost da lekar zameni terapiju medikamentom iz iste terapijske grupe koji je na listi lekova. Tako je pacijentima dostupan sirup “paracetamol” koji pokriva ista indikaciona područja kao i “brufen” koga trenutno nema u rafovima.

R.V.

Šerpas

Šerpas je termin pozajmljen od etničke grupe čiji pripadnici vode ekspedicije na vrh Himalaja i poznati su po tome što znaju put kroz snežne vrleti, što mogu da nose veliki teret i lako podnose razređeni vazduh, a neki od njih se i po deset puta popnu na Mont Everest bez korišćenja opreme s kiseonikom. Pravih Šerpasa ima kažu oko 150.000, najviše u Nepal, ali i na Tibetu i u Indiji.

U medijima se izraz *šerpas* (vodič, nosač) odo-maćio negde 50-ih godina prošlog veka, što je povezano s rastom popularnosti himalajskih ekspedicija, a u političkom žargonu u EU naziv *šerpas* počeli su da koriste pre nekoliko godina, neki kažu baš 2007, na nekom međunarodnom skupu o hemiji, na kome je radi pripreme zaključaka formirana jedna “radna grupa šerpasa”. Ranije je ta vrsta političkih radnika nazivana emisarima, izaslanicima, poverljivim ljudima. Ponegde, kao kod nas, nazivaju ih savetnicima.

Ko će znati zašto su bledi savetnici nekoga počeli da podsećaju na jedre himalajske Šerpase, valjda su ih više povezivali sa vodičima nego sa nosačima. Kada je objavljeno da je nemačka kancelarka Angela Merkel zaposlila novog kanclerarbajtera, četrdesetjednogodišnjeg Jensa Vidmana, ekonomskog savetnika, kancelarkinog ličnog predstavnika zaduženog za pripremu samita G-8 i G-20, nazvali su ga “super-šerpasom”. U “Špiglu” je izašla njegova slika s velikom kožnom tašnom punom dokumenata.

Šerpas na Himalajima, kažu, košta 2000 dolara po ekspediciji, a na samitu u Los Kabosu šerpas vredi i više.

U grupi G-20 to su lični predstavnici šefova država zaduženih za pripremu samita. Pred samit G-20 u Meksiku 18. i 19. juna (više o tome na spoljnopolitičkim stranama) šerpasi su se sastajali 13–14. decembra 2011. i 2–3. februara, 16. marta 2012. Oni prate tehničke i političke analize radnih grupa, seminara i konferencija i sreću se sa ljudima iz akademskih krugova, sa krupnim igračima iz sveta biznisa. To zovu *inkluzivni i reprezentativni dijalog* radi postizanja saglasnosti o deklaraciji, obično bez sadržaja i posledica, koju će potpisati njihovi šefovi. Tokom pripremnog rada samita G-20 šerpasi su se, na primer, fokusirali na teme kao što su nezaposlenost, energija, borba protiv korupcije ili razvoj. Slične teme su razmatrane i na prethodnom samitu G-20, pa ništa...

MILAN MILOŠEVIĆ



Nasmejani pravopis

Trb l kžnjvti one kji ne pštj prvps ako rzmte ono št s npsli? Msm stvrn...

Ovo pitanje nametnulo se kao jedno od najvažnijih u raspravi o tome da li učenicima završnih razreda osnovne škole treba priznavati i one odgovore koji su pravopisno i gramatički neispravni, a suštinski tačni. Naravno, oni koji nisu skloni da uključe mozak i reaguju na prvu loptu reći će da je takva ideja skandalozna. Oni drugi će pre nego što iznesu mišljenje analizirati argumente za i protiv.

Recimo, po čemu procenjujete važnost neke informacije? Da li po tome šta saopštava ili po formi u kojoj je saopštena? Da li biste odbili povišicu plate ako vam je dostavljena na nepismen način? Ako je vaš odgovor potvrđan, divim se vašoj principijelnosti, ali sumnjam u potpunu iskrenost. Jer bih voleo da čujem koliko često ste doktoru vratili recept zato što je napisan čuvenim "lekarskim" rukopisom sa zahtevom da napiše čitko. I slično.

S druge strane, nepravilno pisanje je veoma teško za čitanje i to pokazuje primer sa početka teksta. "Treba li kažnjavati one koji ne poštuju pravopis ako razumete ono što su napisali", iskaz je sa početka teksta i mnogo brže ćete ga pročitati kada je napisan pravilno nego kada mu nedostaju neka slova, jer vaš mozak brže reaguje na reči koje prepoznaje. Dodajte tu, slobodno, i ostala pravila koja nam pomažu da razumemo pravi smisao poruke.

Opet, na pomenuti način skraćene reči zauzimaju manje prostora, što je važno kod pisanja SMS poruka i tvitova. I tu se sastaju (navodno) uputstvo Ministarstva prosvete i ova rubrika o modernim komunikacijama.

Novi oblici komuniciranja ne priznaju baš srpski jezik, budući da ne priznaju ni engleski pravopis, a projektovani su za taj jezik. Činjenica da poruke sadrže između 140 i 160 karaktera (maksimalno) tera nas da reči koristimo optimalno, a katkad to znači i upotrebu skraćenica. Rezultat je često vrlo nepismena poruka, ali funkcionalna. Malo je onih koji kontrolišu interpunkciju kada prime poruku, a onaj koji nam na to skreće pažnju smatra se cepidlakom. Čitav novi jezik razvio se zahvaljujući kratkim porukama. I ključni je problem što ga lingvisti ignorišu ili se zgražavaju, baš kao što i sociolozi tretiraju društvene mreže. Rezultat je da njihova nauka biva prevaziđena, umesto da aktivno utiče na krupne promene društva.

Oh, ali ima li ikakvog smisla praviti pravopis za one koji pišu SMS-ove? Naročito kada znamo da se tamo piše stihijski, da se pravila češće krše nego poštuju? Taj bi argument stajao da ne postoje emotikoni ili smajliji koji predstavljaju važnu interpunkciju tog novog, elektronskog pravopisa. Njihova upotreba efikasnija je od uobičajenih uzvičnika ili uskliknika, na primer. Može da promeni smisao cele rečenice napisane ispred. A autori porukica koriste ih bez greške, svesni da bi pogrešna upotreba mogla da im napravi probleme. Baš kao što su nas učili kada su nam otkrivali tajne zareza (ili zapete). Ergo, nekakav pravopis već nastaje, samo nije osmišljen, i u ovom slučaju pravila postavljaju korisnici, a stručnjaci ih tumače. Eventualno uređuju.

Tako da treba da se vratimo na početak i zapitamo se: a koja je stvarna funkcija pravopisa? Onda možemo da pričamo.

KULTURA

Beogradski festival evropske književnosti

U beogradskom Domu omladine će od 26. do 29. juna biti održan prvi Beogradski festival evropske književnosti. Festival se organizuje sa ciljem da kroz četiri celovečernja multimedijalna književna programa publici predstavi najvažnija dela i pisce savremene evropske i srpske književnosti. Književnost će se na Beogradskom festivalu evropske književnosti predstavljati kroz različite forme: od knjige i javnih čitanja, preko okruglih stolova i razgovora pisaca s publikom, do izložbi, retrospektiva savremenih igranih ili dokumentarnih filmova poteklih iz književnosti, kao i video-prezentacija i pozorišnih događaja. Među piscima koji učestvuju na prvom Beogradskom festivalu evropske književnosti nalaze se Peter Esterhazi, David Albahari, Aris

Fioretos, Vesna Goldsvorti, Jelena Lengold, Vladislav Bajac i Laslo Blašković. U okviru festivala biće predstavljena izložba fotografija Lasla Blaškovića "Američki grafiti", a biće upriličena i retrospektiva savremenih filmova nastalih po književnim delima. Među filmovima koji će biti prikazani u okviru retrospektive "Književnost na filmu" nalaze se *Prijatelj za bekstvo* Odeda Davidofa (prema romanu Davida Grosmana), *Peščanik* Sabolčija Tolnaja (prema delu Danila Kiša), *Soba i po, ili sentimentalno putovanje u domovinu* Andreja Hrzanovskog (prema eseju Josifa Brodskog) ili *Kandahar* Mohsena Makhmalbafa (prema romanu Nelofer Pazire). Festival organizuje izdavačka kuća "Arhipelag" u saradnji sa Domom omladine.

KNJIGE

"Tajanstveni putnik" s juga

Promocijom u Zaječaru, zbirka brzih priča *Tajanstveni putnik* pisaca jugoistočne, južne i istočne Srbije, krenula je u svoju čitalačku avanturu. Zašto su priče "brze" objasnio je urednik izdanja Zoran Pešić Sigma, koji je u pozivnom pismu poslatom na adrese 50-ak autora tražio da one budu gotove za mesec dana, što je uglavnom ispoštovano, a u knjizi se našlo 28 proznih ostvarenja pisaca iz Niša, Zaječara, Pirota, Leskovca, Vranja, Prokuplja, Svriljga.

Urednik dodaje da je korice uradio Marko Stojanović, strip legenda iz Leskovca, a zanimljivo je da su autori svoje priče ilustrovali i sopstvenim crno-belim fotografijama.

Na prvoj promociji, priče iz zbirke čitali su domaćini: Miloš Petković, Ivan Potić i Stevan D. Jovanović, a Zoran Pešić Sigma poveo je na zaječarsku promociju i nižeg autora Dejana Stojilkovića, čije je *Konstantinovo raskršće* već doživelo dopunska izdanja i strip verziju. *Tajanstveni putnik* nastavlja promociju po gradovima odakle su autori, a niški izdavač radiće distribuciju ka Beogradu i Novom Sadu kako bi se i u ovim gradovima upoznali sa proznim stvaralaštvom juga, istoka i južnog istoka Srbije.

D. M.

Letnji raspust bez školskih dvorišta

Nedavno je počeo letnji raspust za đake osnovnih i srednjih škola. Međutim, oni koji ostaju u Beogradu, neće tokom raspusta moći da koriste dvorišta obližnjih škola za razonodu jer su u mnogima od njih izgrađeni baloni i hale za fizičko koji se tokom raspusta ne mogu slobodno koristiti. Takođe, iako školsko dvorište spada u javno dobro koje svako može koristiti bez ograničenja, mnoge škole ograničavaju pristup svojim školskim dvorištima zbog lakšeg održavanja.

U Drugoj ekonomskoj školi nedavno je izgrađen balon koji se može koristiti tokom cele godine, međutim – obavezan je zakup. “Mi čuvamo naše školsko dvorište. Ono je staro i oronulo i ne želimo da još više propadne.

Zato se kapija školskog dvorišta zaključava u 19 časova uveče i otključavamo je tek ujutro u 7 sati. Tokom dana ga koriste samo učenici škole, i bolje je i to nego da se u njemu skupljaju narkomani. Preko leta će dvorište biti zaključano, ali će đaci i ostali koji to žele, moći da koriste balon”, kažu u ovoj školi. U Šestoj gimnaziji, u skladu sa ugovorom, učenici koriste balon u kome je teren za fudbal sa veštačkom travom, ali samo prva četiri časa u prepodnevnoj smeni. Novac od zakupa ide u republički budžet, tako da nemaju korist od izdavanja. Školsko dvorište trenutno nije u funkciji jer su u toku radovi na sanaciji terena, pa ga učenici ne mogu koristiti ni tokom redovne nastave.



foto: M. Milenković

Iako u petnaest škola postoje baloni sa sportskim terenima, malo je onih koji se mogu pohvaliti da sve funkcioniše dobro. Problemi nastaju uglavnom iz dva razloga. Prvi je taj da đaci imaju ograničen pristup halama, a drugi što novac od zakupa na kraju ne završi u školskoj, već u republičkoj kasi, tako da ni učenici ni škola nemaju koristi od balon-hala. Na teritoriji Beograda trenutno ima 105 balon-hala, a najveći broj, 60 odsto, nalazi se u školskim dvorištima, određeni broj na sportskim terenima i manji broj na ostalom zemljištu.

Odobrenje za balon-halu izdaje se sa rokom važenja od deset godina ili kraćim ukoliko je zakup ugovoren na kraći period, a rok važenja odobrenja se može produžavati.

Jedan sat zakupa sportskih balona košta u zavisnosti od termina i kvaliteta terena, od 3000 do 4800 dinara. Nešto jeftiniju rekreaciju sebi mogu da priušte oni koji odluče da igraju fudbal ili košarku u nekoj od brojnih školskih sala, koje se takođe izdaju, ali po ceni od 1000 do 3000 dinara po satu.

MARINA ILIĆ



NAMERNO BRŽI KEŠ I KREDITI ZA REFINANSIRANJE

Zato što kod nas u banci rade ljudi koji žive kao vi, lako nam je da shvatimo zašto vam je potreban keš ili kredit za refinansiranje. Pa i nije slučajno što ih odobravamo istog dana.

SPECIJALNA AKCIJA DO 30. JUNA

REFINANSIRANJE ZADUŽENJA DRUGIH BANAKA – BEZ TROŠKA OBRADE KREDITA

JER IGRAMO U ISTOM TIMU



**SOCIETE GENERALE
SRBIJA**

Besplatan poziv na broj:

0800 32 32 33

www.keskrediti.rs



► zoom

piše: Dragoljub Žarković

Tri keca i sedam dasaka: Šta iz banalnosti izdvaja Mladana Dinkića, Emira Kusturicu i Dragana Šutanovca

Opis iz naslova je karakterističan za igru preferans. S tim kartama obazrivi viču “dalje” a agresivni licitiraju u nadi da će “kupovinom” da povežu štihove. Ovde su, izgleda, svi agresivni

Vlada:

Kurta, Murta i Dinkić

DINKIĆ, MLAĐAN, KOME je taj sudbina druga mu ne treba. Dinkić se vratio u veliku igru na malena vrata. S minimalnom podrškom biračkog tela i ogromnim kapitalom narodne frustracije, Dinkić opet figurira kao nezaobilazan faktor u formiranju vlade.

On to prima kao nešto prirodno. Gde ste od dvehiljadite videli vladu bez mene, kao da nas pita. Njegovi se diplomatski uvijaju i kažu “formiranje vlade ne zavisi od nas”, ali stranka lišena bilo kog ideološkog naboja namiguje na obe strane, kao u Dinkićevim pesmama, mešavini ničega i “duha vremena”, ugađanju ljudima bez sluha, ali s osećanjem za neku vrstu ritma.

Dinkić ne može da izgubi od kada ga je Ivica Dačić pozvao pod zastavu. Sad je sve moguće i, ono što je najgore, za Dinkića je sve prihvatljivo. Očeš s Tomom Nikolićem? Može! S Borisom Tadićem? Može! Mogao bi on i sam, ali niko nije baš toliko lud da ne vidi da to ne bi imalo smisla.

Srpsku vladu, ako ikad bude formirana, opet će da ucenjuju oni što su jedva prešli cenzus. Nisu Grci badava izmislili bonus za stranku koja dobije najviše glasova. To je pametna dopuna nepametnog proporcionalnog sistema. Dakle, stranka koja dobije najviše glasova dobija još 50 parlamentarnih mesta zbog same okolnosti da su pobedili na izborima.

Zakon im poručuje da ih podrška naroda obavezuje na odgovornost. Ovde, sad i ja moram da kažem, “takozvani analitičari” i “klub neodgovornih intelektualaca” tvrde da je svako ko se prihvati teškog premijerskog posla obična budala. A ja kažem: onaj ko je izašao na izbore i obezbedio neku vrstu narodne podrške, u obavezi je da formira vladu i da proba da uradi najbolje što može.

Ako, recimo, vodoinstalater tvrdi da najbolje odgušuje

kanalizacione cevi, ne može, kad ga ja pozovem, da mi kaže: zovite nekog drugog. Da je ovde pravde, Srpska napredna stranka stekla bi šansu da formira vladu. Dobro, ja mislim da bi oni formirali lošu vladu, ali oni su dobili većinsku podršku koja se sada obara uz pomoć stranaka koje su jedva prešle cenzus i to u nemogućim koalicionim savezima. Odgovornost je svedena na minimum. Zato će Dinkić da dobije maksimum. Bez izmene izbornog sistema, o čemu sam više puta pisao, sjahivaće Kurta da uzjaše Murta, a da nećemo znati ko nas je jahao.

Vlast u Srbiji jeste smenjiva, ali s ovim izbornim zakonom nije – promenjiva.

Ne diraj mi kamenje:

Kusturićin projekt

KUSTURICA, EMIR, BAGEROM je krenuo da ruši neku utvrdu austrijske vojske poviše Trebinja, kako bi kamen s te stražare ugradio u Andrićgrad u Višegradu. Ja sam jednom u rodnoj Hercegovini probao da izvadim kamen iz tuđe ozidine kako bih obeležio među i nikad to više neću da probam. Ima naroda, a moji su takvi, koji se za kamen vezuju kao za rođenu majku; aman, da sam ih pitao, prodali bi mi celu ozidinu, a ne tek jedan kamičak u moru kamenja.

Šta Trebinjce vezuje za tu manje od sto godina staru kulu stražaru? Ništa. Da prostitute – jebe im se. Ali, ne ide to na silu. Predsednik opštine, rekao bih, zasenjen Kusturicom, dao je usmenu saglasnost da se to kamenje nosi, ali sad vrda kad su došle mašine i kad je narod shvatio da je to državni projekt državnog umetnika, pa računaju: ako mi ne možemo da se ugradimo, ajde barem njega da zajebemo.

Znam da ovo zvuči grubo, ali to vam je to, braćo dinarci, prezivali se na “ić” ili na “ca”, ili kako već. Meni je jedna trebinjska suklata rododromom iz sela mojih pradedova obećala jedan kamen, da ga čuvam

kod kuće za uspomenu na pradedove, kamen iz kuće Žarkovića, kuća spaljenih poslednji put 1992. godine, pa kad sam ga pitao koliko to košta, rekao mi je da ne košta ništa, ali da bi njegov mali voleo da radi u Pijačnoj upravi grada Beograda.

Onda je Kusturica napisao jedan dirljiv pamflet o austrougarskoj okupaciji, "Mladoj Bosni", sopstvenom hercegovačkom poreklu i, naravno, spornom kamenju, a u njemu je samo dokazao da je on "sarajevski jaran" koji nije pronikao u dušu srpskih Iraca koji su na krševinama Popovog polja izdržavali ostarele majke, dok su starija braća tražila sreću u Americi, lovili zmiје, cedili otrov i nosili ga hećimima u Dubrovnik. A bez tih kamenih kula ne bilo ni zmiја i tako sve ukrug.

Babe i ministri: Šutanovac u komšiluku

ŠUTANOVAC, DRAGAN, AKTUELNI ministar vojni, biće mi komšija. Nema ni trista metara od mog stana do njegovog budućeg, i eto prilike da se pomirimo kad se nađemo. Ja sam ga pre par nedelja pohvalio kako on ima nekakvo preduzetničko iskustvo u odnosu na druge ministre DS-a u srpskoj vladi, a on je pomislio da ja teram šegu s njim. Razgovor nije bio prijatan, ali to je valjda prirodan razgovor između ministra i glavnog urednika.

Sad je sajt "Pištaljka", oni što zvone na uzbunu oko eventualne korupcije, objavio da braćni par Šutanovac jeste suinvestitor u izgradnji rezidencijalne zgrade u Skerlićevoj 20, preko puta Narodne biblioteke Srbije. Tu su još Nemanja Vidić, koji taj stan može da plati



foto: Igor Salinger / aermedia.com

s dve, tri mesečne plate u Mančester junajtedu i još razni drugi "selebritis" iz sveta sporta, ovaj put bez rasonode.

Šutanovac nema stan. Koristi državnu vilu. Krajnje je vreme da se okući. Ali, šta će on u tom društvu? Ili, zašto je on trebao njima? To je bio lep plac s oronulom kućom od cirka 63 kvadratna metra, pa su majstori, ovi što sada grade, otkupili taj kućerak, Šutanovac je, na primer, otkupio jednu desetinu, drugi nešto više i onda su stekli pravo da izgrade nešto što će s podzemljem imati oko četiri hiljade kvadrata.

Svako će vam reći da je to banalan primer investicione preduzmljivosti, posebno na Vračaru. Ukloniš babu i useliš novu elitu.

Nemam ništa protiv preduzmljivosti. Naprotiv. Ne bih voleo da se ponovo svađam sa Šutanovcem. Nisam siguran da sam izmakao obavezi vojnih vežbi, recimo na Pasuljanskim livadama. Ovde se javlja još jedan sporni moment. Prvobitni investitor, izvođač je bilo preduzeće koje je dobilo veliki posao od vojske. Još je deo gradske parcele dat u zakup od 99 godina.

Šutanovac je uzdržan u izjavama. Po njemu, to je jeftinije nego da je kupio nov stan. To je tačno. Sve ostalo su sumnje.

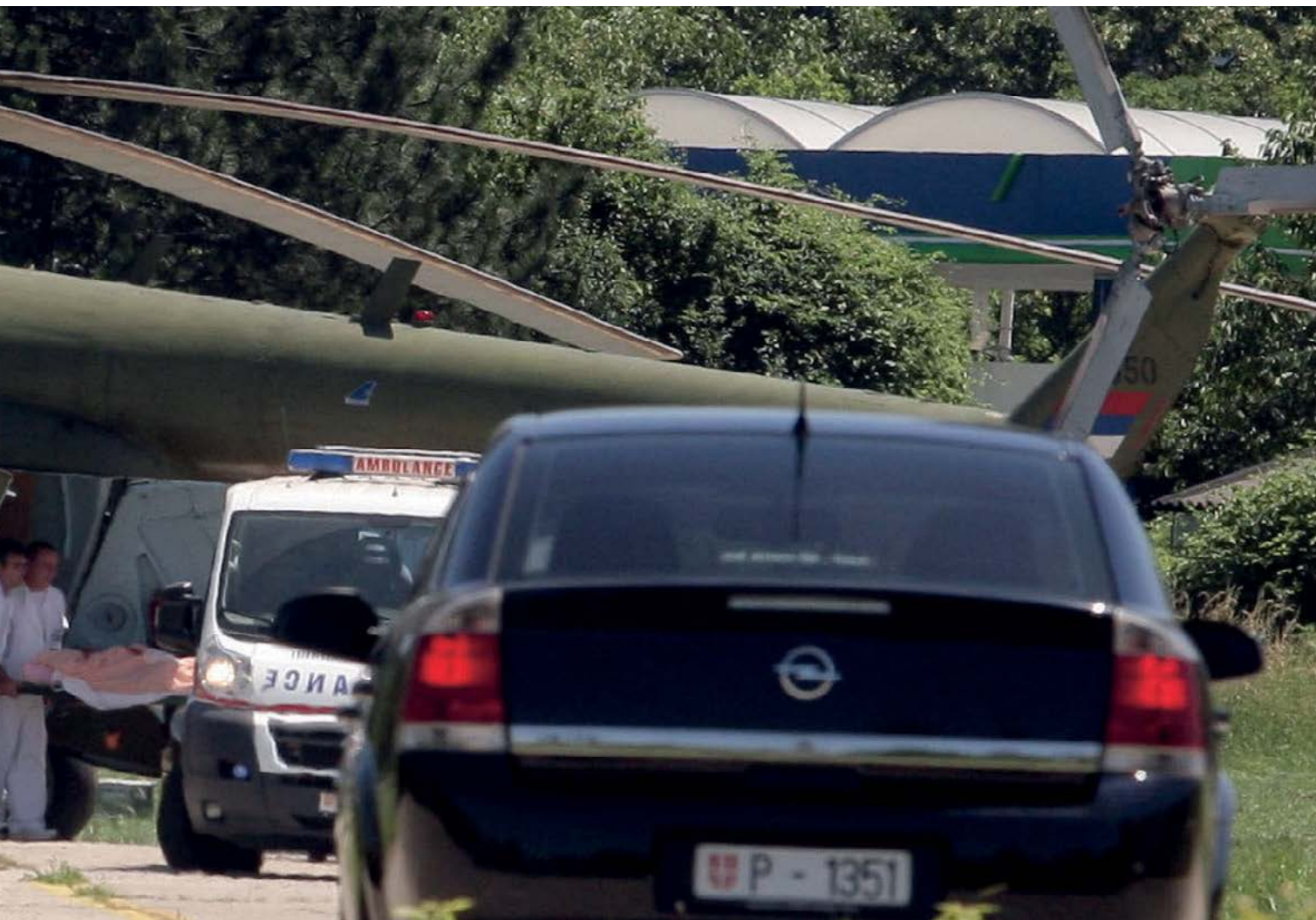
Tragedija na Pasulja



Kad dvoje pogine, a sedam akademaca bude ranjeno od minsko-eksplozivnog sredstva na mestu gde se takva sredstva moraju očekivati, vreme je da se razmisli o kvalitetu nastave na Vojnoj akademiji, o disciplini na terenu, o održavanju poligona na kojima se gađa bojevom municijom. Ova tragedija, nažalost, nije prva; plašiti se da nije ni poslednja. Takve se stvari događaju pukom statističkom nužnošću, ali se dadu svesti na mnogo razumniju meru

Naravno da se cela Srbija užasnula: momak i devojka, kadeti treće i četvrte godine Vojne akademije kopnene vojske, mrtvi su; sedmoro drugih kadeta, od čega jedna devojka, ranjeni što teže (dvoje), što lakše. Vojska, kažu, iz nekog razloga uživa veliko poverenje stanovništva (uz Crkvu); Vojna akademija trebalo bi da je vrh i ukras te vojske, elitna škola za buduće oficire; to je decenijama i bila. Ovi momci i devojke trebalo je sutra da preuzmu odgovornost za živote svojih vojnika, kao mlađani potporučnici i potporučnice; nadamo se da će ovih sedmoro to i učiniti. Bili su pred diplomom, podsećamo; logična

nskim livadama



POSLE EKSPLOZIJE: Pomoć povređenima foto: Tanjug

je pretpostavka da su tokom školovanja naučili i nešto o eksplozivnim sredstvima, pogotovo onim neeksplozivnim. Takođe je logična pretpostavka da su nadređene starešine znale gde idu na teren i čega sve tamo ima. Vojni je poziv po svojoj prirodi rizičan, čak i u miru i o tome se inače vodi računa: svako petljanje sa oružjem i eksplozivima takvo je.

POLIGON I PRAVILA: Po onome što se do sada (utorak po podne) doznalo, na poznatom poligonu Pasuljanske livade trebalo je da se održi završna svečanost Vojne akademije pod nazivom "Diplomac 2012", pre nego što će kadeti i kadetkinje biti nešto kasnije proizvedeni

u čin potporučnika i dobiti komandu tamo gde ih pošalju. Tokom "pripreme terena" – što god to značilo; još nam nisu rekli – neko iz voda akademaca pronašao je izvestan predmet na zemlji, uzeo ga i odneo među kolege i kolegice da im ga pokaže. Predmet je onda eksplodirao, ubio dvoje odmah i ranio sedmero. Kako to budući potporučnik nije predmet prepoznao kao projektil iz 30-milimetarskog bacača granata domaće proizvodnje (iz koga bi trebalo da su svi gađali – ako jesu...) nije jasno. Ako ga je prepoznao – zašto ga je dirao? Pravila poznata svakome kažu da se na takvim mestima nepoznati predmet (ili predmet prepoznat kao

minsko-eksplozivno sredstvo) ne dira. Mesto gde se nalazi obeleži se, prisutni se udalje na bezbedno rastojanje, pozovu se starešine koje će posle pozvati stručne pirotehničare da predmet onespособe (ako je moguće) ili unište kontrolisanom eksplozijom. U toj struci barem imamo dovoljno vičnih i spretnih ljudi.

"Takvo mesto" su – osim nebrojenih bojišta iz svih naših ratova od 1914. do 1999. – i vojni poligoni na kojima se gađa bojevom municijom eksplozivnog tipa. Pasuljanske livade su takav poligon od početka. Uzgred: kada je sličan, manji poligon na Suvoboru nedavno bio napuštan, sanacija, čišćenje terena od neeksplozivnih ►

Završna vežba Vojne akademije

U trenutku nesreće na poligonu "Pasuljanske livade" bilo je oko 600 kadeta Vojne akademije koji su, podeljeni u četiri grupe, uvežbavali taktičke zadatke u okviru ovogodišnje završne vežbe "Diplomac 2012". Nakon nesreće, načelnik Vojne akademije general-major Mladen Vuruna rekao je na konferenciji za štampu da će se naknadno odlučiti šta će biti sa planiranom vežbom.

Inače, za prošlu 2011/2012. školsku godinu, za studiranje na Vojnoj akademiji prijavilo se više od 1350 kandidata i kandidatkinja. Ministar Dragan Šutanovac tada se hvalio da nijedan drugi fakultet nema takvu konkurenciju jer će od svih njih biti primljeno samo 170 mladića i devojaka.

Na Vojnoj akademiji postoje smerovi pešačije, oklopnih jedinica, borbenih vozila, ubojnih sredstava, telekomunikacije, jedinice za elektronska dejstva, informacioni sistemi, avijacija i finansije. Po završetku Akademije, nove oficire čeka posao u jedinicama Vojske Srbije, a stručno usavršavanje moći će da nastave na diplomskim akademskim (master) studijama na Vojnoj akademiji ili na drugim fakultetima u zemlji i inostranstvu. Diploma Vojne akademije je priznata na svim fakultetima u Srbiji i u inostranstvu, jer su studijski programi Akademije u potpunosti prilagođeni Bolonjskoj deklaraciji.



M. RUDIĆ

sredstava trajalo je, kažu, oko godinu dana. Po prirodi stvari, takvi će poligoni biti statistički neizbežno zagađeni neeksplozivnim granatama, bombama, minobacačkim minama i svim zamislivim opasnim napravama koje se ispaljuju sa zemlje i iz vazduha. Svaka čast vojnoj industriji, ali nema te kontrole kvaliteta koja garantuje da će ispaljeni projektil i eksplodirati na cilju. Ima, međutim, vojne obuke koja garantuje da eksplozivno sredstvo ne opali kad ne treba. Ima i logističke veštine koja može da onemogućiti onakav cirkus kakav smo nedavno imali u Paraćinu zbog lošeg skladištenja municije.

Predmet o kome je ovde reč bila je granata (tačnije bomba) kalibra 30 mm ispaljena iz automatskog bacača granata. Taj je projektil punjen jakim eksplozivom oko kojega su kuglice u tankoj čeličnoj košuljici. Upaljač – najvažniji deo ovde – inercionog je tipa: zapinje se pri opaljenju, kad projektil dostigne određenu brzinu, inače bi bio nebezbedan za rukovanje, normalno. Kad je jednom zapet, aktivira detonator na prvi dodir sa bilo čime. Automatski bacač tih granata hrani se redenikom i ima brzinu vatre (kadencu) od 350 hitaca u minutu. Pri vežbovnim gađanjima – na Pasuljanskim livadama, na primer – ne gađa se u metu, nego u "prostoriju", označen deo terena, pošto je taj bacač granata oružje za "zasićenje"; udaljenost je do hiljadu metara. E, sad: pri takvim vežbovnim gađanjima postoje osmatrači koji vode računa da li su svi projektili eksplodirali. To je lako sa većom artiljerijom, minobacačima i sličnim krupnim projektilima. U ovom slučaju, sa kadencom od 350 hitaca u minutu,

imamo kratke rafale; ako je dan sunčan, a eksplozije podignu prašinu – neće ga majci nikada izbrojati.

Taj konkretni projektil trebalo je – teoretski – da eksplodira po kontaktu sa terenom na poligonu. Upaljač je, kažu, osetljiv. Nije eksplodirao, a zašto nije ima čitav niz pretpostavki koje mogu da iznesu proizvođači te municije: da je pod jako blagim uglom pao u travu, recimo i klizao se, nagađaju neki stručnjaci. Onda ga je neki kadet našao, uzeo u ruke i odneo među svoje klasiće...

PRIMERI I POUKE: Ako izostavimo protivpešačijske nagazne i druge mine koje su u ovim ratovima sejane na sve strane, bez ikakve evidencije (što je već zločin po sebi!), od neeksplozivne municije ovde se ginulo redovno. Posle Drugog svetskog rata decu su u Beogradu (toga se i sam živo sećam) učili da nepoznate predmete ne diraju ni po koju cenu i toga smo se držali pobožno: imali smo dovoljno veoma ubedljivih primera da zašto se to ne radi. Logično je pretpostaviti da se budući oficiri tome takođe uče, jer su po prirodi svog posla takvim opasnostima izloženi više od običnih civila.

Nažalost, u vojsci smo imali više nego dovoljno primera za to. Neodgovorno skladištenje eksplozivne municije dovelo je do eksplozija u Lisičijem potoku u Beogradu, odmah ispod VMA, 1993. (ostaje jedan ranjen civil, srećom; mine i ručne bombe letele su po celom kraju) i do Paraćina. Početkom rata 1991. nepažljivi vojnik aktivirao je ručni raketni bacač u oklopnom transporteru kod Subotice (mrtvi i ranjeni); dva mrtva u sendvičarnici na Trgu

republike u Beogradu novembra 1991. od igranja ručnom bombom (takvih nesreća imali smo onoliko); više eksplozija nagaznih mina tokom neodgovorno neozbiljne obuke; itd.

Ni u drugim državama nastalim iz SFRJ nije bilo bolje: kod Zagreba je sredinom devedesetih otišlo celo skladište raketa za višecevne bacače velikog kalibra zbog lošeg skladištenja. Nedavno je 1800 tona eksplozivne municije otišlo u Pađenima kod Knina – iz istog razloga. U Ogulinu je došlo do poucnog incidenta 1998: tokom obuke u kasarni, u zatvorenom prostoru, instruktor je greškom u minobacač od 82 mm ubacio živu umesto vežbovne mine. Mina je opalila udarivši u tavanicu i ubila i ranila nekoliko vojnika. Da ta mina nije bila iz domaće radinosti u Hrvatskoj 1991, ne bi bilo žrtava, jer mine iz prave vojne industrije takođe imaju inercioni upaljač koji se aktivira tek posle desetak metara leta. Posle tragedije na Pasuljanskim livadama Ministarstvo odbrane skrušeno je sazvalo konferenciju za novinare i objasnilo koliko je moglo (više i nije moglo, dok se istraga ne završi). Suspendovan je ceo komandni lanac te konkretne akcije na terenu, nekih sedam-osam nadređenih oficira. Neki kažu da bi bilo sada pristojno da ostavke podnesu načelnik Vojne akademije, Načelnik Generalštaba i ministar odbrane. Bilo kako bilo, neko će svakako morati da nastrada zbog ovoga, ali od toga porodicama, ranjenima i klasićima neće biti nimalo lakše.

Možda bi bolje bilo da se nastavni planovi i programi Vojne akademije kopnene vojske sada temeljito pretresu; da se napravi anonimna anketa među akademcima o tome kako procenjuju nastavni kadar; da se ulože neke pare i neki rad i da se Pasuljanske livade i ostali poligoni za bojeva gađanja (Nikinci itd.) očiste od zaostale neeksplozivne municije i uredite tako da se zna od koje linije počinje zabranjena zona u kojoj postoji opasnost od žive municije. To bi bilo već mnogo.

Miloš Vasić

5 godina Vipa
Naš najveći uspeh si ti!

060 1234 www.vipmobile.rs



Druga priča **vip**



Postizborna matematika

Muzički duet i njihov učenji

Otkako je Ivica Dačić sklopio pakt sa Mlađanom Dinkićem, prema glasinama, demokratama nije preostalo ništa dugo nego da i oni učvrste dogovore sa LDP-om, pa da izađu na crtu dvojici, zasad, neobično snalažljivih ljudi s njuhom za opstanak, odozgo još i muzički obdarenih: jedan lepo peva, drugi lepo svira

OVO S VLADOM počelo je da živi kao ona bosanska pastrmka iz Andrićeve priče. Čas je vidiš, čas je ne vidiš: “To je neobično proždrljiva, ali i neobično lukava i brza riba, koja leti kao obnevidela na udicu u veštoj ruci, ali je nedostižna, čak i nevidljiva za onoga ko nije vešt tim vodama i toj vrsti ribe” (Ivo Andrić, *Priča o vezirovom slonu*).

Tako je s pričama o našoj vladi, koje poput kazivanja po bosanskim kasabama i pastrmki po bosanskim potocima, žive nekim “čudnim, skrivenim životom”. Verno ih prate glasine o sukobima među glavešinama u DS-u, novom sedlu Mlađana Dinkića, (ne)uništivom Ivici Dačiću, tajkunsko-ambadorskim kuhinjama. Ako bilo koga od njih bilo šta pitate u vezi s pregovorima, sukobima, privatnim i partijskim interesima, pritiscima, ljutnuće se i sve demantovati, optužiće čaršiju za gnusne laži, pa bi zato tu sada valjala mudrost Andrićevih Travničana koji su “iz tih laži mogli često da izvuku zrno istine, za koje ni sam varalica nije znao da se nalazi među njegovim lažima”.

JOŠ JEDAN JALOVİ PONEDELJAK: U petoj je nedelji od drugog kruga predsedničkih izbora postavljen novi rok za vladu oko demokrata,

koju je zjurada čaršija već počela da naziva vladom oko socijalista sa demokratama. Otkako je, naime, Ivica Dačić sklopio pakt sa Mlađanom Dinkićem, prema glasinama, demokratama nije preostalo ništa dugo nego da i oni učvrste dogovore sa LDP-om, pa da izađu na crtu dvojici, zasad, neobično snalažljivih ljudi s njuhom za opstanak, odozgo još i muzički obdarenih: jedan lepo peva, drugi lepo svira. Rok bi bio, prema tim glasinama, recimo, krajem pete nedelje pregovora, ili 22. jun. Dačić i Dinkić najavili su da će se, ukoliko ne bude dogovora s demokratama, okrenuti na drugu stranu. To jest, dogovoru s naprednjacima.

Pre dogovora Dačić–Dinkić, Aleksandar Vučić se, baš na rođendan kraljice Elizabete II, zadovoljno osmehivao izjavljujući uvereno da će se vladina većina znati za četiri dana, u ponedeljak 18. juna. Na prijemu u britanskoj ambasadi povodom kraljičinog dijamantskog jubileja u četvrtak 14. juna, pričalo se da je DS ispao iz igre i da je dogovor socijalista, URS-a i naprednjaka – gotova stvar.

Šta se tačno u petak događalo, teško je reći, ali kakva je konfuzija nastala za vikend govore i subotnja izdanja dva prestonička dnevnika,

“Danasa” i “Pressa”. Prvi je na naslovnoj strani objavio vest: “SNS, SPS i URS na korak od vlade”, a drugi: “Vlada DS–SPS–LDP–URS”. Koliko su ceo protekli vikend čaršiju tresle priče o oba gotovo realizovana scenarija, i da nije tu bilo reči samo o pukim spinovanjima iz raznih stranačkih kuhinja koja poslednjih nedelja izluđuju novinare u potrazi za “vešću više”, govori i činjenica da se vrh DS-a okupio na vanrednom sastanku, kasno u petak 15. juna. Taman negde posle glasila o intenzivnim pregovorima SNS-a, SPS-a i URS-a. Na tom sastanku je Tadić, navodno, pristao na Mlađana Dinkića, a zvanično saopštenje bilo je da je DS odlučio da intenzivira pregovore o vladi i da obavi “dodatne konsultacije” sa koalicijom oko socijalista, LDP-om i URS-om. Ipak, posle toga od tih “dodatnih konsultacija” nije bilo ni abera.

Medijske spekulacije o SNS-ovoj bogatoj ponudi ministarskih fotelja Ivici Dačiću i Mlađanu Dinkiću, Aleksandar Vučić je ubrzo potom demantovao, a još jedan ponedeljak “kada će se sve znati” protekao je u potpunoj tišini. Petar Škundrić, funkcioner SPS-a, sledećeg dana najavio je da će razgovori o formiranju vlade biti završeni za sedam, osam dana, iako nije



ISTA MUZIKA:
M. Dinkić i I. Dačić
Foto: Vreme

vački takt

rekao ko bi mogao da čini parlamentarnu većinu – koalicija okupljena oko Dačića s demokratama, ili oko Dačića s naprednjacima. Naglasio je, međutim, da se o toj temi s naprednjacima nije govorilo. Ali, da možemo čekati ne sedam, osam dana nego i da se završe avgustovske državne ferije, nagoveštavaju i hladne obloge koje nam na 36 stepeni privijaju analitičari podsećajući da smo, od 2000. godine, u proseku 68 dana od završetka izbora čekali svaku novu vladu.

DUDE VARALICE: Nagađanja o formiranju vlade prate i priče o poremećenim odnosima unutar vrha DS-a. Iako se zvanično može čuti kritika DS-a zbog “defanzive” pred Dačićem i Dinkićem, među demokratama se sve glasnije govori o defanzivi Borisa Tadića, lično, koji, kako tvrde sagovornici “Vremena” bliski vrhu DS-a, nikako da se oporavi od poraza 20. maja i pokazuje slabost i “mek stomak” koje stranka – ne voli. S druge strane, Dragan Đilas je prošle nedelje potvrdio svoj novi mandat gradonačelnika Beograda sa svojih 50, i svih 13 odbornika koalicije SPS–PUPS–JS, a Bojan Pajtić, drugi “zlatni” demokrat ovih izbora, najavio je uspešno okončanje pregovora o vojvođanskoj vladi, na koje, kako reče, pregovori o republičkoj vladi nemaju uticaja. Pritom, vojvođanska parlamentarna većina biće formirana pre republičke, kako je neprikosnoveni šef Vojvodine uveren, zato što je situacija “mnogo relaksiranija” nego na republičkom nivou,

pošto “Demokratska stranka može sama da formira vladu” u Novom Sadu. Ipak, reče da to neće učiniti, kao što nije ni prošli put. Vojvođanski mediji tako najavljuju da je izgledna skupštinska većina DS–SPS–LSV–SVM. Mada iz beogradske perspektive nije baš najjasnije zašto se hrli u većinu s SPS-om, kada ona i nije neophodna, i to baš u trenutku kada Dačić demokrate ucenjuje URS-om na republičkom nivou? Time, reče za “Vreme” jedan beogradski demokrat, “i Pajtić i Đilas pokazuju da nemaju nikakvih problema u komunikaciji sa Ivicom Dačićem, a Đilas je sastankom sa Dinkićem prošlog ponedeljka, posle napada ‘Kurira’ na Mladu zbog privatizacije Mobtela, i Mladine konferencije za novinare na kojoj je optužio Tadića da stoji iza toga, jasno pokazao još jednom koliko je operativan i želi da pomogne ne samo da se što hitnije napravi proevropska vlada, nego i da se prevaziđu lični animoziteti i da stranka, konačno, posle niza gubitničkih poteza izađe na zelenu granu i preuzme neku inicijativu”. Na pitanje nije li to učinio da bi osigurao podršku socijalista na glasanju za gradonačelnika u Skupštini Beograda, ovaj demokrat odgovara: “Jedino je on mogao da obavi taj razgovor i na vezi je s Dinkićem i zvanično i nezvanično, ali čak i da je tako – šta je u tome sporno?”

Još jedan gradonačelnik iz redova demokrata ima odličnu komunikaciju s Dinkićem. Goran Ješić je pre neki dan ozbiljno i potpuno javno

iskritikovao svoju stranku zbog neodlučnosti i zaobilaženja URS-a od početka pregovora za novu vladu. Može mu se, jer kao neprikosnoveni gradonačelnik može da pređe u bilo koju stranku. Na poslednjim izborima na koje je izašao u koaliciji s Mladanom Dinkićem i URS-om, i to s listom “Goran Ješić” jer je, kako tada reče Mladan Dinkić, “njegovo ime daleko jači brend od mnogih stranaka”, ponovo sebi osigurao gradonačelničko mesto i to – četvrti put. Njegova lista osvojila je 17 mesta u opštinskom parlamentu i sa listom “DSS–Vojislav Koštunica–Srpsko Medenica” (tri mandata) i listom “Ivica Dačić–SPS–SDP” (pet mandata) čini parlamentarnu većinu u Opštini Indija. “Socijalistička partija Srbije bila je solidan partner i zapravo je čekala našu odluku. Mislim da je ovde neodlučnost na strani DS-a, i da je ta naša neodlučnost uticala na to da neke naše tradicionalne partnere guramo na drugu stranu, odnosno ka SNS-u”, rekao je Ješić za novosadski list “Dnevnik”. Pritom je uzeo u odbranu Dinkića, rekavši da Srbija, da njega nije bilo (jer “on je povukao najveći deo posla”), ne bi inkasirala 1,5 milijardi evra od prodaje Mobtela: “Stvarno mislim da Mladan Dinkić mora biti u novoj vladi, uz LDP, i da se konačno krene u popravljavanje situacije u zemlji, koja je katastrofalna.”

Drugi demokrat pak tvrdi da vrh stranke tj. žuti baroni ozbiljno pritiskaju Borisa Tadića da “izgladi to što ima s Dinkićem i da se posao završava, da ne bude kasno”. Jer, u slučaju ▶

da naprednjaci sa socijalistima i regionalcima naprave vladu, sve bi bilo mnogo komplikovnije, a zemlja bi se politički i interesno podelila na Beograd, Vojvodinu i užu Srbiju. To bi Tadića dovelo u nemoguću poziciju u stranci, bio bi proglašen za najvećeg krivca što je DS-u propala "vlada na tacni" a sve zbog "neakvog kaprica zato što je, posle Dinkićevo izlaska iz vlade, pao dogovor na sastanku vrha DS-a da s njim više nikada nećemo". Ukratko, licitiranje oko ulaska URS-a u kabinet u Nemanjinoj 11 postalo je deo ličnog odnosa Tadića prema Dinkiću i obrnuto. "Sve veći broj stranačkih funkcionera začuđeni su činjenicom da se toliko odugovlači ono što svi smatraju neminov-

šta god da uradi, mogao bi da se pokaje", reče na kraju onaj beogradski demokrata. Zato bi, kažu poznavaoči prilika u DS-u, drama Jadranske Kosor trebalo da Tadiću bude opomena. Dojučerašnja najmoćnija žena Hrvatske, premijerka i šefica hrvatskog HDZ-a, prvo je izgubila ovogodišnje izbore u Hrvatskoj, pa je doživela debakl na stranačkim predsedničkim izborima, posle kojih je HDZ preuzeo Tomislav Karamarko. Onda je smenjena i sa mesta potpredsednice hrvatskog Sabora. Iako je pre samo sedam meseci potpisala pretprišupni ugovor Hrvatske sa EU u Briselu, "vojnici partije" su je prebrisali. Izgubila je izbore, a to stranka – ne prašta. Iako je Karamarko rekao da na nju

iznervirao: "Ma ne interesuje me, bre! Neka prave vladu, neka idu u vlast, ja ću da idem u opoziciju, šta me briga! Ko hoće da pravi vladu, neka nađe parlamentarnu većinu i neka mi se javi. Doviđenja!" I otišao. Po drugi put, za kratko vreme, u posetu Rusiji. I dodatno podgrejao priče da se novi kabinet u Nemanjinoj 11 ponajmanje pravi u Beogradu.

Svejedno, posle nervoznih nastupa Dačićevih krenule su glasine o socijalističko-naprednjačkoj vladi u kojoj bi Dinkić dobio, kako je spinovano za vikend, "ponudu koja se ne može odbiti". Navodno, kako su se za vikend pravdali neki funkcioneri DS-a, novi D&D duet je od SNS-a dobio sve što je tražio i što od demokrata nikada ne bi dobio. Dačić bi u naprednjačkoj vladi, tvrde oni, bio premijer, Dinkić bi bio ministar ekonomije i finansija, URS bi još vodio lokalnu samoupravu i regionalni razvoj, ministarstvo bez portfelja, ali i Fond za razvoj, Komercijalnu banku, Vučić bi bio potpredsednik vlade za evrointegracije, Velimir Ilić ministar poljoprivrede i ekologije, Jorgovanka Tabaković guverner NBS-a, Suzana Grubješić ministarka spoljnih poslova... Bilo da je reč o spinovanju iz demokratskih krugova koji bi da se opravdaju u slučaju neuspešnih pregovora s Dačićem i Dinkićem, ili su naprednjaci stvarno rešili da dobiju dvojicu najsnalažljivijih igrača na političkoj sceni trenutno, pa šta košta da košta, pitanje je šta će takva vlada naprednjacima, ako oni tu nijedan ozbiljni resor ne bi imali? Ili se u spinovanju preteralo, ili je naprednjacima samo do toga da naprave vladu, pa makar se u njoj ništa ne pitali?

Kako bilo, očigledno je da otkako su potpisali pakt, Dinkić i Dačić imaju visok učenjivački kapacitet. Dačić nije pogrešio što se uhvatio u kolo s čovekom koji je više puta pokazao da kada svi misle da je stigao do svog političkog kraja, ume da poraz preokrene u svoju pobjedu. Na kraju krajeva, otkako je na političkoj sceni Srbije, Dinkić je u vlasti, iako slovi za čoveka koji svaku vladu s vremenom pokušava da demontira kao dete igračku.

Postizborni proces nam još jednom potvrđuje da ovde izbori ne počinju i ne završavaju se na biračkom mestu. Jeste problem što građani ne znaju kakva će biti nova vlada, ako je bude, ali je opasnije što ne znaju ni oni koji je prave, ni kolika će biti, ni ko će voditi ministarstva. Sem osnovnog pravca na kompasu po kojem Srbija treba da se kreće u pravcu Evropske unije, mi zapravo više ništa o toj vladi ne znamo. ◀

Zora Drčelić



USAMLJEN:
B. Tadić

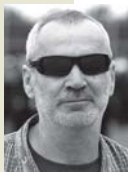
Foto: Vreme

nim, a to je da se naprave kompromisi i da DS ostane stožerna stranka u novoj vladi", zaključuje ovaj demokrata.

Ovde se prepliću lična politička sudbina Borisa Tadića i sudbina same stranke. Ipak, zbog gubitka predsedničkih izbora, Tadić jeste u težoj poziciji nego stranka. Ukoliko prihvati da bude premijer u vladi u kojoj bi sva najznačajnija mesta ekonomije, finansija, socijale i sile prepustio Dinkiću i Dačiću, bio bi general bez vojske, u mnogo lošijem položaju nego što je to ikad bio Mirko Cvetković. To bi ozbiljno poljuljalo i njegov premijerski kredibilitet i njegovo liderstvo u DS-u, posebno ako se ima u vidu da će voditi državu u najgorem mogućem vremenu za Srbiju posle 2000. godine. Ako bi pak odlučio da, zbog prevelikih zahteva dvojice muzički nadarenih, kako bar mediji "iz obaveštenih izvora" spinuju, odvede stranku u opoziciju, opet bi doživeo lom, jer bi stranka zbog zakonitosti na kojima počiva svaka vlast, u opoziciji prilično izgubila rejting, a on stranačke izbore. "Da, nezgodno,

računa, ona mu je skoro kroz suze odgovorila da je "prestara za dude varalice".

MONETARNA MILJACKA: Da Tadić i Dačić nisu uspeli o mnogo čemu da se dogovore pre nedelju dana kada su obznanili da imaju dogovor o "programu i ciljevima" vlade, a da će "treći, četvrti partner" uskoro biti poznat, bilo je jasno posle dva dana kad je Dačić nastavio širenje svog učenjivačkog kapaciteta. Izjavljivao je da ne reaguje na pritiske iz Vašingtona, Moskve i Brisela: "Ja nisam ni proruski, ni proevropski, ja sam prosrpski." Da na njega ne mogu da vrše pritisak ni tajkuni, jer mu "nisu dali pare". Pričao je kako nacionalna pitanja nisu rešena: "Kako će se naša vlada ponašati kada EU bude rekla da moramo da otvorimo kancelariju u Prištini? Kako će se ponašati za nekoliko meseci kada kažu da Kosovo mora da dobije poseban telefonski pozivni broj? To nikako nisu bezvezna pitanja, to su ozbiljne stvari za ovakve vrste neozbiljnih razgovora koji se vode, po principu ko će koga da pređe i ko je lud, a ko je zbunjten." Onda se u svom stilu



► trupniportret

piše: Dragan Todorović

Batina iz raja

Kad su svi uzeli pitaju, šta je sa njima, stigli su i URS mapetovci. Na kraju će svi da uđu u Vladu, samo će narod da ostane suvom, da ne kažem kratkih rukava. Jedino ako Palma ne izvadi stvar, pa zacepi da svi dobiju po junicu, besplatne karte za neku sekacecu oli bekutu.

Drugovi borci i gospođe borkinje, Zdravo! Kako stvari stoje, nema odmora, mislim dok se ne formira Vlada. Stvar je tako ozbiljna, da se ne može lomiti preko kolena. Dobro je da su oni koji su dobili poverenje naroda toga svesni, tako da niko nema brine. Vlada će se formirati, dok se ne formira. Sve je to demokratija, a kao što se znade na svetu i zasad nema ništa bolje od nje. Nije tuđa pa da se ponašamo neodgovorno, Naša je to demokratija, i treba koristiti sve njene prednosti i mogućnosti.



Eto i recimo kad je reč baš o toj Vladi, toj parlamentarnoj većini koja bi je dala, sve se nešto pričalo da sve zavisi od toga da li će socijalisti da je formiraju sa demokratama, ili sa Toma Vučić Jorgovanka Nikolić trustom, kad ono ispade međutim. Dinkića niko nije

ni pominj'o, sam se nije pominj'o, bio sam spreman da se kladim, pošto je bilo izvesno da neće ući u Vladu, da će jedino šampion partokratije i drugog samozadovoljavanja ispuniti to svoje Stop stranačkom zapošljavanju obećanje. Kad ono i opet, međutim, o Dinkića se svi otimaju. I to ne samo o Dinkića, svi se o sve otimaju, svi postali najpoželjniji i idealni partneri.

Što rekla moja pokojna baba, ovo nije bilo od kad je veka, i od kad je sveta. Opšte savršenstvo i san snova, sve partije postigle punu zrelost, krajnji limit i platformu, nema dalje, svi za Evropu, tako da nema veze ko će bude na vlasti, nisakim nema i neće bude neizvesnosti. Partije su i kadrovski tako postavljene i našlajfovanе da nema bojazni da ako sutra i ne daj bože Tadić ugame domali prst, a Dačić ne daj bože ostane zaglavljen u nekom panciru, pošto sa šlem još nije viđen. To se, glede pravca i te Evrope, borani je od svake stabilnosti i blagostanja, ne bi osetilo: tu Šutanovac, koji ima visinu za svaku funkciju i izazov, tu Jedina u Tadić potpredsednica, kojoj visina nije nikak'a i nizašta smetnja, kod Dačića da se ne govori, u njega spremni svi mrkonjići iza njega, plus plejada mega diplomaca koji samo što nisu sve doktorirali. Da se ne priča o Palmi, njegovi ljudski i drugi resursi, Inagaurisanom Predsedniku i Unjega kabinet, kojih tu tek ima vokala i karić instrumentalista... Jedino bojazan, i to malu, izaziva kadrovska situacija kod Krkobabića Prvog i Krkobabića Drugog, bezbeli se tu baš ne vidi kome bi ostanulo carstvo, ali za pretpostaviti je da će i to, kad bude vreme, biti regulisano testamentom.

Ali ajmo na temu odreda, se vidi kako sve to funkcioniše i funkcionira. Prvo sa čela, gospodin Nikolić, kao predsednik Srbije, bio

u Briselu, gde identifikovan od gospođe Ešton, ali ova ga nije ostavila tamo, nego ga je vratila nama da nastavimo sa "identifikacijom". Ispalo nemož' bolje, Evropa zadovoljna Nikolićem, gospodin Nikolić zadovoljan Evropom. Onda u Beograd bila Regionalna konferencija, gde gospodin Nikolić bio domaćin, i gde jopet nisu došle Prve komšije. Što su ti komšije, nikako da identifikuju gospodina Nikolića.

Što se vlasti na ostali nivoi tiče, imamo da je odbornik od PUPS u Barajevu puc'o u vazduh, jer su neki ljudi imali protiv što je preš'o u DS, i tako im obezbedio većinu. Ima da je vlast formirana i u Belu palanku, i tu tako što je jedan iz PUPS postig'o sporazum sa DS. U Lapovo tri odbornika Dveri, koji bili na listi Grupe građana, dali većinu koaliciji DS-SPS... u Ljuboviji, paz' sad, većinu čine SPS, SNS, URS i Preokret. Znači, sve po programi i ti principi.

Na republičkom nivou sve ide odgovornije i dalekosežnije. Gospodin Tadić, baš na Svetski dan davalaca krvi, dobrovoljno dao krv. Prisutnim novinarima kako samo on zna i ume sugeris'o da mu postavljaju pitanja o humanosti i solidarnosti, kao što je davanje krvi. Ipak rek'o da je teško formirati Vladu, da ima 46 stranaکا u parlamentu, da to teško "posebno kad svi imaju dobar osećaj za sebe, a nedovoljan za opštu stvar". Dačić tog dana nije dao krv, ali nastavio sa opšte prosrpsko glumatanje, za njega URS bingo, SPS ne želi u vladu sa onima koji bi imali suprotno mišljenje, da on neće prevaspitavati Čedu... Još rek'o da mu jave kad naprave većinu, on ide u opoziciju... ode, samo što nije otiš'o.

Biće isto veče bilo opuštenije, premijer Cvetković opravio oproštaj za članove Vlade. Gospodin Tadić bio počasni gost, a bili i trubači, drugarica Bekuta, koja, da se zna, nije zainteresovana bude ministarka kulture. Slobodni srpski mediji javili da je Dačić nastupio sa svojom numerom, a da je gospodin Tadić otpjevo "Ja sam ja, Jeremija", te da je svako platio iz svog džepa.

Izgleda da je to bilo otrežnjujuće, koliko sutradan vrh DS je zatražio od gospodina Tadića da razgovara sa Dinkićem. SPS i URS su, na sastanku kome su prisustvovali prvi mapetovci jedne i druge strane, dogovorili da će prilikom formiranja većine zastupati zajedničke stavove. Tako ojačani Dačić rek'o šta ima, i rek'o da nastavljaju razgovore sa DS-om, ali da će, ako se ne postigne dogovor, razgovarati sa drugima, jer novi izbori nisu, a kad su bili, u interesu Srbije.

Taman kad je izgledalo da se URS izurso, ursanje se nastavlja, eto nama pravo niotkuda Dinkić Mlađe. Mlađo potpis'o Dačića, i im'o kaže, nikome se oni ne nude, a drago mu što sada svi žele da prave Vladu s njima, i naravski, neće ulaziti u Vladu po svaku cenu, a još manje će tražiti bilo šta, isključivo ih zanima sprovođenje programa... Ti bokka, šta je programa, a svi ko jedan. Za kraj jedno pitanje, je l' ono naš narod beše rek'o da je batina iz raja izašla. ◀

Akademski inženjering odricanja

Velika svetska rasprava o pitanju kakvu ekonomsku politiku, pa i ekonomsku filozofiju, treba primeniti da bi se izašlo iz velike recesione i finansijske krize dobila je veoma jak odjek i u Srbiji – koja se, kao i mnoge druge zemlje, našla u makazama krize javnih finansija i niske privredne aktivnosti



KO ĆE BITI NOVI PREGOVARAČI: Mirko Cvetković sa delegacijom MMF Foto: Tanjug

PREJAKO BI BILO reći da su se i kod nas ponovo osokolili “kenzijanci” na jednoj i “šumpeterovci” na drugoj strani – ali se i ekonomska struka posle dugog vremena razmrdala i pokazala znake konceptijskog “pluralizma”. Ove, još uvek indirektno polemike zanimljive su tim pre što smo upravo u postizbornim vremenima, kada su privredni problemi i način njihovog lečenja nezaobilazni i kod mutnih međustranačkih pregovora o sklapanju neke moguće ili nemoguće nove vlade Srbije.

ŠTA I VRAPCI ZNAJU: Kao što je poznato, u svetu je, naročito povodom krize evrozone, u raspravi o pravcima lečenja aktuelnih crnih ekonomskih megatrendova iskočila famozna dilema da li se danas odricati javne i privatne potrošnje da bi sutra privreda mogla stati na zdrave ekonomske osnove ili pumpati novac u zamrlu privredu da bi ona oživela po cenu inflacionih rizika i velikih dugova s kojima će se u nekim boljim ekonomskim vremenima bočiti buduće generacije. Nešto drugačije rečeno, kao što već i vrapci znaju, u Evropi, a i u svetu, formirala su se dva osnovna pristupa lečenju recesione paralize koja “steže” finansijske tokove i sužava mogućnosti nosilaca ekonomske politike da “podstaknu” nov razvojni ciklus. Prvi je izražen u sloganu “i štednja, i razvoj”, što zapravo znači da je neophodno kontrolisati državni deficit, ali obezbediti i nalivanje privrede i ugroženih državnih ekonomija u evrozoni sa dovoljno novca – i to sa dovoljno jeftinog novca. A da bi on bio obilan i jeftin, potrebno je da se pokriće novoj emisiji novčanih papira obezbedi solidarno.

Kod nas je problem naizgled sličan – država se muči s deficitima, a privreda tone u recesiju. U takvim ekonomskim prilikama, kada je aktuelna vlada postala “tehnička”, krajem maja, na glavnu scenu je izašao Fiskalni savet sa Pavlom Petrovićem na čelu. Ovaj savetodavni organ šokirao je javnost procenom da će deficit budžeta, ako se ništa ne preduzme, do kraja godine narasti na oko 210 milijardi dinara, naspram planirane 152 milijarde, pošto je u prva četiri meseca deficit već narastao na preko 80 milijardi dinara.

ULOGA FISKALNOG SAVETA: Povodom crne dijagnoze aktuelnog i budućeg finansijskog stanja države Fiskalni savet je predložio niz mera, a kao glavne istakao poresku reformu, to jest podizanje obe stope poreza na dodatu vrednost (donje sa 8 na 10 odsto, a gornje sa 18 na 22 odsto), zamrzavanje penzija i zarada u javnom sektoru tokom ove i 2013. godine (dakle, zamrzavanje prihoda za više od dva miliona ljudi), kao i “uspostavljanje održivog sistema fiskalne decentralizacije”, kako je nazvana fiskalna “recentralizacija”. Te mere zapravo ne bi bile kratkoročne, jer kako je istakao Pavle Petrović, predsednik Fiskalnog saveta, neophodno je da se u ovoj i idućoj godini uštedi oko milijardu evra i još dodatnih 1,1 do 1,2 milijarde evra u periodu od 2014. do 2016. godine.

Ovakav predlog mera, zasnovan na “suspendovanom” sporazumu sa MMF-om, izazvao je znatne odjeke kako u stručnoj tako i u političkoj javnosti. Karikirano rečeno, dok je glavna struja naših ekonomista uglavnom podržala

plan Fiskalnog saveta, deo stručnjaka ipak ga je odbacio. Mnogi privrednici su, na drugoj strani, odmah plan i terapiju Fiskalnog saveta ocenili kao jednostavni “akademski inženjering” narodnog odricanja, koji istovremeno ne leči uzroke privrednih problema Srbije. Drugi kažu da se od vrhunskih ekonomista ne očekuje puko, matematičko balansiranje prihoda i rashoda (pa kod prihoda povećavaj, a kod rashoda skidaj – dok se kantar ne smiri), nego nešto više što će izvući privredne igrače iz močvare rastuće nelikvidnosti, a građane motivisati da zalegnu za sopstveni i državni napredak.

Većina političara, naročito oni iz trenutno “ključne koalicije” (SPS–PUPS–JS) su odmah odbacili najnepopularnije poteze (naročito zamrzavanje penzija). Predstavnici odlazeće vlade, premijer i šefovi poreske službe, pokušali su da smanje paniku koju je izazvao dramatičan ton članova Fiskalnog saveta u oceni stanja i daljim perspektivama. Zapažena je, na primer, izjava premijera Cvetkovića da nam strani investitori nude milijardu evra za novu emisiju obveznica po kamati povoljnijoj od one koju smo ugovorili prošle godine za sličan paket zaduženja.

TRAGANJE ZA “TREĆIM PUTEM”: Predsednik Saveza ekonomista Srbije Aleksandar Vlavić pokušao je da lansira neku vrstu “srednjeg puta” između onih koji prihvataju predloge Fiskalnog saveta i onih koji ih odbacuju. On tako smatra da zamrzavanje plata i penzija “nije nužna mera”, ali da je neophodno svođenje deficita budžeta u planirane okvire (4,25 odsto), to jest i on smatra da je nužna

kratkoročna fiskalna konsolidacija. Sudeći po njegovim rečima, uštede treba tražiti na celoj rashodnoj strani budžeta pa i na poziciji budžetskih subvencija. Prema njegovim rečima direktne subvencije odnose oko 150 miliona evra godišnje, ali tu je i niz "skrivenih" (na primer, garancije države u zaduživanju javnih preduzeća) – pa je zapravo reč o ukupno preko pola milijarde evra raznovrsnih državnih subvencija godišnje. Zaustavljanje tih izdataka već bi predstavljalo značajnu uštedu.

I Goran Nikolić iz Instituta za evropske studije se usprotivio zamrzavanju penzija – na dosta atraktivan način, metaforom da bi on penzionerima "bacao novac iz helikoptera" ("Politika" od 11. juna). Nikolić, naime, ističe da penzioneri ne troše novac u inostranstvu i na uvozu robe, nego uredno izmiruju komunalne obaveze, kupuju domaće proizvode i tako motivišu domaću proizvodnju. On je pritom naveo da se za penzije 1,6 miliona penzionera godišnje podeli 465 milijardi dinara, a za plate u javnom sektoru 360 milijardi dinara, što i nije velika razlika. Zbog toga on smatra da je bolje zamrznuti plate u javnom sektoru, kad već mora da se štedi.

Među stručnjacima koji smatraju da predlozi MMF-a i Fiskalnog saveta "imaju alternativu" najotvoreniji je Ivan Nikolić, iz Ekonomskog instituta u Beogradu. Kao doprinos rešenju, osim revizije svih troškova u javnom sektoru, on vidi i neophodnost da se poradi na poboljšanju privrednog ambijenta, ali i na korekciji monetarne politike. U tom pravcu on spominje repo operacije, pa kaže: "Novac od tih papira mogao bi poslužiti za finansiranje infrastrukture. Ono što se sada predlaže je najlakša varijanta. Zamrznućemo plate i povećati PDV, jer to od nas traži MMF, i drugog izlaza nema."

RAČUNICE I MMF: U grupu ekonomista koji se na neki način suprotstavljaju idejama Fiskalnog saveta mogao bi se ubrojiti i Dragan Đurić, profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu, koji je za Tanjug (10. jun) izjavio da "Srbija ima danas osnovni problem nizak nivo ekonomske aktivnosti i ekstremno visoku nezaposlenost." Zbog toga, kaže Đurić, "iz te dijagnoze proizilaze recepti za izlazak iz te bolesti, koja se zove nedovoljan nivo privredne aktivnosti", a "to znači orijentaciju sa monetarističkih makroekonomskih politika, koje, između ostalog, pored ciljanja inflacije,

idu i u fiskalnom delu sa merama štednje, prelazak na takozvane industrijske politike, koje ohrabruju investicije u granama u kojima Srbija ima prednosti".

U istoj anketi Tanjuga, i ekonomista Zoran Popov se izjasnio protiv modela štednje koji zagovara MMF, što bi značilo da se indirektno suprotstavi i predlozima Fiskalnog saveta. Popov smatra da predlozi za štednju, otpuštanje viška radne snage, smanjenje zarada u javnom sektoru i penzija vode ka padu agregatne tražnje u zemlji, pa će poslodavci smanjiti proizvodnju, otpuštati višak zaposlenih, tako da će ekonomska situacija biti još lošija. Popov je izneo i jednu računicu – da bi u slučaju da uspe da privuče investicije od 10 milijardi evra, Srbija povećala BDP sa 30 na 60 milijardi evra i javni dug bi pao sa 45 na 30 odsto. Naravno, i ova računica spada u zbirku hipotetičkih priča.

Trenutno, glavno je pitanje da li je tačna ocena članova Fiskalnog saveta da se Srbija sve teže zadužuje na strani ili je samo reč o tome da će se sve teže zaduživati sutra – ukoliko ne prihvati koncepciju štednje koja ipak dominira i logikom "omekšanog MMF-a".

Dimitrije Boarov

LJUBAV NA PRVI POGLED

Sony Ericsson Xperia™ mini
1 din uz Mix Net L

HTC Explorer
1 din uz Mix Net M

LG Optimus 2X
1 din uz Mix Net XL

LG Optimus Hub
1 din uz Mix 1250

Samsung Galaxy S II
1 din uz Mix Net XXL

Motorola Motoluxe
1 din uz Mix Net XL

postpaid

Nova mt:s ponuda telefona!

Kada tragate za onim što želite, već na prvi pogled znate da je to ono pravo.

Svako može da pronađe svoju posebnu ponudu!

imate prijatelje!

www.mts.telekom.rs Korisnički servis 064/789
https://webshop.telekom.rs/

Profesionalni predse

Igrom političke sudbine Krkobabićeva penzionerska stranka, zajedno sa Dačićevim socijalistima i Jedinstvenom Srbijom Dragana Markovića Palme našao u poziciji da se za njihovu naklonost otimaju dve vodeće političke grupacije u zemlji. A iz te pozicije lako se stiže do ubeđenja da je ta odlučujuća uloga stvar njihove vrednosti, umeća i zasluga, a ne puke nužnosti da se obezbedi stabilna većina

Iako ima osamdeset i dve godine, Jovan Krkobabić je veoma aktivan. Počeo je da se bavi politikom onda kada je već uveliko bio u penziji. Pensionerske dane, koje većina njegovih ispisnika provodi na Kalemegdanu na partiji šaha, Krkobabić je provodio na partijskim sastancima i skupovima. Oni koji ga poznaju kažu da je upornost dominantna crta njegovog karaktera i da zajedno sa velikom radnom energijom određuju njegovo ponašanje. Ume, kao i mnogi Dalmatinci, da bude prznica i da drsko odgovara kad se oseća uvređenim. Tako je, na primer, Jovana Krkobabića prošle godine povredio naslov u "Kuriru" u kojem je on oslovljen nadimkom Krka. Tražio je od redakcije da mu se izvini i da ga ubuduće oslovljavamo punim imenom i prezimenom: "Nisam ni Mrka ni Krka. Od mog prezimena ne možete izvesti taj nadimak! Ja sam Jovan Krkobabić. Doktorirao sam pre nego što ste se vi rodili. Mene nikad niste videli po kafanama. Ja svoje sastanke pažljivo planiram i tačno znam šta radim. Nisam dementan! Nemojte misliti da meni nešto može da promakne. Jesam u godinama, ali da imate sina od 10 godina, ja bih i od njega bolje pamtio." Ili drugom prilikom, jezgrovito i poučno: "Vreme je da se prestane s verbalnom onanijom."

RAKETA I GORIVO: Predsednik Partije ujedinjenih penzionera, Jovan Krkobabić je preko noći, zahvaljujući odnosu snaga, postao odlučujući tas na vagi za formiranje Vlade, i time postao bitan faktor na srpskoj političkoj sceni. Krkobabić je PUPS uspostavio kao partiju koja se bori za poboljšanje položaja penzionera. Igrom političke sudbine, PUPS se zajedno sa Dačićevim socijalistima i Jedinstvenom

Srbijom Dragana Markovića Palme našao u poziciji da se za njihovu naklonost otimaju dve vodeće političke grupacije u zemlji, DS s jedne i SNS s druge strane. A iz te pozicije lako se stiže do ubeđenja da je ta odlučujuća uloga stvar njihove vrednosti, umeća i zasluga, a ne puke nužnosti da se obezbedi stabilna većina. Kako nas iskustvo uči, tako skrojena većina i njena vlada rade pod stalnim pritiscima, učenama, neretko ličnim kapricima i sujetama, nezajažljivim prohtevima.

Jovan Krkobabić je svoju političku ulogu dobio kao predsednik Partije ujedinjenih penzionera Srbije i sa konciznim programom – povećati penzije.

Ako ste pomislili da se ovo odnosi na godinu 2012. i pregovore o formiranju vlade, u pravu ste, ali ovo je bio opis stanja posle izbora 2008. Tokom te kampanje postao je poznat po izjavi: "Garantujem vam ovom sedom kosom i čelavom glavom da će prvi zakon u Srbiji biti povećanje penzija za 50 odsto."

Tadašnje tvrdnje da on i njegova partija kroje sudbinu Srbije i da formiranje buduće vlade zavisi od njih, lider PUPS-a je ocenjivao kao neozbiljne i odbacivao ih, objašnjavajući da ga ne interesuju funkcije i da je karijeru odavno napravio. "Nisam čovek kojem se može obećati da će večerati na Veneri. Meni odmah morate pripremiti raketu i gorivo", pojašnjava Jovan Krkobabić.

Još tokom kampanje 2008, obećao je da će prosečnu penziju podići na 70 odsto prosečne zarade, ali su one posle dostignutih 66 odsto počele da padaju. Sada, 2012, prema podacima iz Republičkog fonda PIO, jedva da je nešto veća od polovine prosečne plate, oko

56 odsto. Naime, prosečna aprilska penzija je 23.446 dinara, a prosečna neto zarada u Srbiji u aprilu bila je 42.215 dinara (362 evra). Veliimir Ilić je do sada više puta, pored drugih, bio jedan od onih koji su sa skupštinske govornice poručivali: "Sram vas bilo, Krkobabiću, varate nesrećne penzionere."

Uoči đurdevdanskih izbora 2012. predstavljao se kao zaštitnik penzionera, izbeglica, nezaposlenih, a za svoju partiju govorio da se ona bori za dostajan život svih građana Srbije. "Građani su se za protekle četiri godine uverili da nema te političke snage i stranke koja tako predano, potpuno i beskompromisno brani njihove interese kao što to čini PUPS. Svi ostali se prema njima ponašaju kao prema drugorazrednom problemu."

Tako je tokom kampanje izjavljivao kako se neke od političkih stranaka u Srbiji zalažu za ukidanje penzija. "Pitanje je života ili smrti. Narod živi loše i treba iz ove situacije što pre izaći i učiniti sve da se ovakva situacija promeni. Glas za PUPS je glas za vas i vašu decu. Ukoliko PUPS ne bude na javnoj sceni, biće dovedena u pitanje isplata penzija već u junu, jer postoje i opcije koje smatraju da penzije treba ukinuti."

Posle ovih izbora poručio je: "ponašamo se uvek odgovorno i principijelno i prema svom programu i prema građanima" i dodaje da ni sledeća vlast neće moći da se formira bez njihove koalicione liste koju predvodi Ivica Dačić. Na pitanje kakva vlada treba Srbiji, odgovara: "Prave reforme u državi može da izdura samo odlučna vlada. Nužno je osnažiti, a pojeftiniti državni aparat. Treba sve parazitske organizacije i većinu agencija koje su potpuno

dnik u penziji

bespotrebne ugasiti. Nemačka ima 12 agencija sa 120 miliona stanovnika, a Srbija 130 agencija na 7,5 miliona ljudi. Imamo previše propisa i institucija i sve to 'muti vodu', a u mutnoj vodi se lakše peća. Ona je pogodna za korupciju. Treba nam veliko pospremanje države."

RADNI STAŽ: Na primedbe da prima i platu i penziju, Krokobabić je odgovorio: "Penziju primam kao i svaki drugi penzioner. To je principijelan stav – ko god je zaradio penziju mora je i dobijati, i tu nema odstupanja." Toj principijelnosti dodao je i malo demagogije: "Spreman sam čak da se odrekнем i sopstvene penzije zarad stabilnosti zemlje."

Sebe voli samouvereno i samoljubljivo da predstavlja kao "čovek koji je pobedio MMF", kao "gospodina Njet" (nadimak dobijen u pregovorima sa MMF-om, zbog protivljenja njihovim predlozima). Krokobabić nije popuštao ni pred pregovaračima MMF-a: "Mogu doći u kakvom god hoće sastavu, penzije dirnuti neće niko." Zaista su zahtevi Jovana Krokobabića na kraju uključeni u konačni dogovor sa MMF-om.

Njegovu samouverenost ilustruje izjava data u vreme kad je sindikat najavio da će početi da skupljaju potpise za obaranje vlade i njegovu smenu. "Ono što ja radim i pregovaram sa MMF-om najbolje je za građane jer se radi o naporu da se dođe do održivog penzionog sistema. Ne interesuje me, potpise mogu početi da prikupljaju odmah."

PUPS je registrovan 10. maja 2005. godine i sada, prema njihovim podacima, ima više od 280.000 članova. Kuriozitet je da je PUPS partija sa najviše potpredsednika, ima ih ukupno dvanaest.

PUPS je po samoodređenju partija koja postoji da bi vodila borbu protiv siromaštva, a pre svega da brani interese penzionera, kojih ima oko 1.700.000, a prosečna penzija je oko 23.000 dinara, odnosno 190 evra, što je ispod granice izdržljivosti. Ako se ima u vidu da se životni standard penzionera, a i zaposlenih uostalom, svakodnevno pogoršava, ne iznenađuje što je Krokobabić često na meti optužbi za demagogiju i predmet podsmeha. Nazivaju ga najstarijim članom Vlade Srbije koji se za penzionere bori još od Sparte.

Rođen je 27. februara 1930. godine u Kraljevini Jugoslaviji, selo Koljane kod Sinja. "Nekad smo živeli kod Skradina, na reci Krki. Tamo su živeli neki Babići, pa kad je vršen popis, napravljena je simbioza dve reči", objašnjava Krokobabić poreklo svog prezimena.

U biografijama objavljivanim u dnevnim novinama

može se pročitati anegdota iz Krokobabićevog detinjstva u Koljanima: Otac ga je poslao da proda ovce, što je on i učinio, ali je za dobiti novac kupio odelo. Krokobabić priznaje svoju strast ka lepom oblačenju: "Neko troši na kafane, neko na švalerke, ja, eto, na odelo." Osnovnu školu učio je u Kninu, a kada je izbio rat, pridružio se partizanima. Izjašnjava se kao Srbin, pravoslavne vere.

Diplomirao je, magistrirao i doktorirao na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, sa temama iz socijalne politike. Njegov magistarski rad je "Društveni položaj samostalnih ►



KVALITET UDŽBENIKA ZA OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE IZMEĐU STRUKE I TRŽIŠTA

5. jul 2012. godine, 10h, Privredna komora Srbije, Terazije 23, Beograd

NEKE OD TEMA O KOJIMA ĆE SE RAZGOVARATI

- Zakon o udžbenicima – treba li ga menjati i zašto
- Položaj privatnih izdavača i Zavoda za izdavanje udžbenika – ko je obespravljen, a ko privilegovan
- Licenciranje izdavača – načini, problemi i stanje
- Program i procedura dodele besplatnih udžbenika – prednosti i nedostaci
- Kvalitet udžbenika – sadržaj, kontrola, standardi
- Da li se u slučaju udžbenika sukobljavaju interesi politike, nauke i biznisa
- Udžbenici za strane jezike i uređenje ovog dela tržišta

POZVANI GOVORNICI

- prof. dr **Radivoje Mitrović**, državni sekretar Ministarstva prosvete i nauke Republike Srbije
- prof. dr **Desanka Radunović**, predsednik Nacionalnog prosvetnog saveta
- prof. dr **Ana Pešikan**, koordinator Ekspertske grupe za pisanje Strategije za osnovno i Strategije za opšte srednje obrazovanje
- **Dragica Moro**, zamenik sekretara za obrazovanje Grada Beograda
- dr **Miloljub Albijanić**, direktor JP „Zavod za udžbenike“
- **Nenad Atanasković**, predsednik Grupacije izdavača Privredne komore Srbije

SPONZOR FORUMA



ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ

Kyha 3HATa

zanatlija u Srbiji”, a doktorska disertacija: “Socijalno-ekonomska stabilnost zemljoradnika kao faktor društvenog razvoja”.

Za svoj rad Krkobabić je nagrađen brojnim domaćim i inostranim odlikovanja i priznanjima, među kojima su najznačajnija Orden zasluga za narod, Zlatna povelja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, Priznanje Crvenog krsta Jugoslavije, Plaketa grada Beograda, Gramata SPC.

Oženjen je i ima dva sina. Stariji sin Milan funkcioner je PUPS-a, pa neki govore o “dinaštiji Krkobabić”.

Radnu karijeru otpočinje na Institutu “Vinča”, gde je zabeležio 18 godina radnog staža, ali je veoma brzo postao član Skupštine Penzionog i invalidskog fonda. I od tada se od penzionera nije odvajao. Radio je kao sekretar Republičke zajednice penzijskog i invalidskog osiguranja, pa je – kako piše u njegovoj biografiji objavljenoj na sajtu Partije ujedinjenih penzionera Srbije (PUPS) – “osnovao Republičku zajednicu penzionog i invalidskog osiguranja samostalnih delatnosti i postao njen prvi predsednik”; ona je kasnije prerasla u Fond PIO samostalnih delatnosti koji je integrisan u jedinstveni Fond PIO Srbije. Dok je bio samostalan, slovio je kao ona zajednica koja je uvek imala najviše para.

Sebi je u zasluge pripisao i to što je osnovao i Republičku zajednicu penzionog i invalidskog osiguranja zemljoradnika, pa je tako, tvrdi, zaslužan i “što su seljaci prvi put u istoriji Srbije dobili pravo na penziono i invalidsko osiguranje”.

“Vreme” (broj 907 od 22. maja 2008) svojevremeno je pisalo o učinku Krkobabića i o njegovoj samohvali objavljenoj u biografiji na sajtu PUPS-a gde piše da Krkobabić “ostaje upamćen kao čovek koji je za 20 godina rukovođenja Fondom, svakog prvog u mesecu isplatio sve penzije svim svojim penzionerima bez i jednog jedinog dana zakašnjenja”. Ovaj deo rečenice o “svim svojim penzionerima”, primećuje se u “Vremenu”, pokazuje kako Krkobabić poistovećuje sebe i PIO na isti način na koji je Luj XIV govorio o sebi i državi: “Krkobabić je izgleda zaboravio da su se penzije nekada isplaćivale unapred, a potom se prešlo na isplatu unazad, i da je te godine kada je prelazak izvršen penzionerima isplaćena jedna penzija manje, a da se sve to dešavalo dok je on bio u PIO.”

PENZIONERSKI STAŽ: Kako god bilo, Krkobabić je celog radnog veka radio za druge penzionere, a kada je došlo vreme da i on sam dobije penzionerski ček, 1989. godine, s indignacijom je odbio da se penzioniše. Ali, otišao je u penziju po sili zakona. Izbačen kroz vrata, u Fond PIO se vratio kroz prozor i to 1994, kada kao predstavnik Saveza penzionera Srbije, u kojoj je član predsedništva i ekspert za sistem penzionog i invalidskog osiguranja, postaje predsednik Upravnog odbora Fonda PIO. A godine 1996. postaje predsednik Saveza penzionera Srbije, organizacije koja broji preko 850.000 registrovanih članova. Deo članstva mu se oteo i osnovali su Nezavisno udruženje penzionera.

▣ Krkobabić je celog radnog veka radio za druge penzionere, a kada je došlo vreme da i on sam dobije penzionerski ček, 1989. godine, s indignacijom je odbio da se penzioniše. Ali, otišao je u penziju po sili zakona. Izbačen kroz vrata, u Fond PIO se vratio kroz prozor i to 1994, kada kao predstavnik Saveza penzionera Srbije

I dok on sebe hvali, njegovi protivnici su ga po novinama nazivali maherom i prigovarali mu da je ispraznio Pensioni fond. Optuživali su ga i za nepotizam i tvrdili da su i njegov sin i dve snaje poslom bili vezani za PIO, a tražili i da objasni pod kakvim okolnostima je štedno-kreditna zadruga, u kojoj je njegov stariji sin bio direktor, otišla u stečaj.

Na te i druge prigovore Jovan Krkobabić je odgovarao da je jedan od retkih političara koji nema auto, nema vikendicu, nema ušteđevinu, već samo polovinu stana od 76 kvadrata, dok je druga polovina u vlasništvu njegove supruge.

Bio je član Saveza komunista Jugoslavije, a od sredine 90-ih i član Socijalističke partije Srbije. Posle SPS-a nije, kaže, bio član nijedne partije. U politički život Srbije ulazi posle izbora 1997, kada je kao sedmi na Jedinstvenoj listi SPS–JUL–ND–Slobodan Milošević izabran za republičkog poslanika i poslanika u Veću građana u Saveznoj skupštini.

Godine 2006. dr Krkobabić postaje predsednik Partije ujedinjenih penzionera Srbije i na tom mestu se nalazi i danas.

Na izborima 2007. godine poverenje je poklonio Nebojši Čoviću, i na jedinstvenoj listi Partija ujedinjenih penzionera Srbije (PUPS) – Dr Jovan Krkobabić i Socijaldemokratska partija (SDP) – Dr Nebojša Čović bio je prvi na listi. Ta koalicija nije dobila poverenje glasača. Osvojila je 125.342 glasa i nije prošla cenzus.

Mnogo više sreće imao je u koaliciji sa SPS-om i Jedinstvenom Srbijom na izborima 11. maja 2008, kada je osvojio pet mandata. , Krkobabić je, kao najstariji poslanik, predsedavao konstitutivnom sednicom Narodne skupštine Republike Srbije 11. juna 2008. da bi mesec dana kasnije (7. jul 2008) bio izabran za potpredsednika Vlade Republike Srbije. Posle tih izbora bio je zadovoljan: “PUPS sa svo-

jim sloganom ‘Partija časnih namera’ dobija na popularnosti i ne krijem svoje zadovoljstvo zbog toga. Radili smo, časno se i odgovorno ponašali, nije bilo razlike u našem ponašanju i stavovima pre i posle izbora, ljudi to vide i podržavaju nas.”

Posle izbora 2012, početkom juna izjavljivao je da ne beži od razgovora sa bilo kim na političkoj sceni. “Ne treba isključiti nijednu varijantu u Srbiji jer postoji na stotinu načina da se formira buduća vlast. Takođe, može se desiti da svi razgovori propadnu i da se parlamentarni izbori ponove.” Na pitanje novinara dnevnog lista “Večernje novosti” da li su tačne spekulacije da PUPS traži vicepremijsku funkciju, ali i resor za rad i socijalnu politiku, odgovara da su to “potpune besmislice. Ne tražimo ni od kog ništa. Mi smo na izborima dobili poverenje građana da preuzmemo odgovornost za vođenje naše politike. Niti od nas neko nešto traži, niti mi tražimo, niti ovde ima ko šta da daje. Pregovori će biti ravnopravni ili nas u njima nema.” ◀

Dragoslav Grujić i
Dokumentacioni centar “Vreme”

Nebih trebao biti ne pismen

Ukupan utisak nakon izbijanja afere, sada kada je testiranje već završeno, a Ministarstvo prosvete i nauke dalo kakav-takav odgovor o ocenjivanju, jeste da je čitava stvar donekle "prenaduvana" i da se ovogodišnje ocenjivanje neće mnogo razlikovati u odnosu na ranije godine. No, ostaje pitanje koliko je osnovna škola efikasna u opismenjavanju i kako se odnosimo prema jeziku i pravopisu, kao njegovom neodvojivom delu



foto: Tanjug

PROŠLONEDELJNA VEST DA će pravopisne greške na maloj maturi biti tolerisane, u onim pitanjima testa maternjeg jezika koja se ne odnose na pravopis, ispostavila se ne baš sasvim tačnom. Ipak, žestoke polemike u javnosti koje je prvobitno izazvala pokazuju da je jedan deo stručne javnosti spreman da se prema jeziku i njegovim pravilima odnosi ležerno, ali i da domaći obrazovni sistem nema precizno definisana pravila ocenjivanja učenika, odnosno njihovog znanja.

Ono što bi se moglo nazvati aferom "Pravopis" odjeknulo je u sredu 13. juna, kada je dnevni list "Blic" objavio izjavu Olivere Krupež, predstavnice Aktiva profesora srpskog jezika i književnosti Moravičkog okruga, koja je rekla da je na obuci nastavnika koji treba da pregledaju maturalne testove strogo sugerisano da ne sankcionišu pravopisne greške u odgovorima na pitanja iz književnosti: "Na pitanje koji je glavni lik *Gorskog vijenca*, odgovor je vladika Danilo. Iako se titula i zvanje pišu malim slovom, a ime velikim, odgovor će se, prema stavu Ministarstva prosvete, priznati i ako učenik napiše 'Vladika Danilo' ili 'vladika dani-lo'." Ubrzo je Aktiv profesora srpskog jezika i književnosti Moravičkog okruga saopštio da se "oštro protivi sramnoj odluci koja poništava trud profesora da tokom školovanja motivišu učenike da se pravilno usmeno i pisano izražavaju". Ministar prosvete i nauke Žarko Obradović sa saradnicima je održao konferenciju

za novinare na kojoj nije dao jasne odgovore na novinarska pitanja o načinu pregledanja testova, čime je samo podgrejao već prilično uzavrelu atmosferu u javnosti. Polemike koje su se odvijale gotovo svuda u javnom prostoru, od društvenih mreža i štampe do televizijskih priloga, u trenutku pisanja ovog teksta (utorak po podne) još uvek traju, iako je testiranje osmaka obavljeno dan ranije, u ponedjeljak. Nije ih zaustavilo ni to što je Obradović u petak 15. juna demantovao da će pravopisne greške biti ignorisane, jer je i tada dao nejasan odgovor na pitanje šta će se događati. "Takvo uputstvo uopšte ne postoji. Pravilnik je jasan: biće 20 zadataka iz srpskog i 20 iz matematike, ukoliko bude bilo pitanja povezanih sa pravopisom, biće potpuno jasna", rekao je Obradović za Radio-televiziju Srbije i dodao da će najveći broj pitanja biti takvog karaktera da će se odgovori na maloj maturi zaokruživati, podvlačiti ili povezivati, a da su spekulacije o pravopisu potekle na osnovu izjave troje profesora, ali to ne piše u uputstvu. Profesori maternjeg jezika sa kojima je "Vreme" razgovaralo uglavnom kažu da je ranijih godina, kod pregledanja testova, praksa bila da se, zbog nepravilno napisanih odgovora na pitanja iz književnosti, đacima oduzima pola boda.

Paralelno sa žestokim protivnicima mogućnosti da se na maloj maturi priznaju nepravilno napisani odgovori, pojavila su se i suprotna mišljenja. Docent Aleksandar Baucal,

stručnjak za ispitivanja obrazovnih postignuća učenika, rekao je za "Blic" da se kod ispitivanja znanja ocenjuje odgovor samo na postavljeno pitanje: "Ako pitanje ispituje jednu vrstu znanja, recimo književnost, ne može se ocenjivati druga vrsta – pravopis. To je moguće samo ako se navede da se vodi računa i o pravopisu i da će se i to ocenjivati." Profesor beogradskog Filološkog fakulteta Veljko Brborić rekao je da ne treba isterivati "pravopisnu pravdu" na osnovcima, ako je pravopis zapostavljen u svim drugim oblastima života. On je podsetio da su parlamentarne liste na nedavnim izborima u Srbiji bile "nešto najnepismenije što je Srbija videla, a da to nikome nije smetalo".

Ukupan utisak nakon izbijanja afere, sada kada je testiranje već završeno, a Ministarstvo prosvete i nauke dalo kakav-takav odgovor o ocenjivanju, jeste da je čitava stvar donekle "prenaduvana" i da se ovogodišnje ocenjivanje neće mnogo razlikovati u odnosu na ranije godine. No, ostaje pitanje koliko je osnovna škola efikasna u opismenjavanju i kako se odnosimo prema jeziku i pravopisu, kao njegovom neodvojivom delu.

Zvanični podaci sa poslednjeg PISA testiranja, onog koje proverava sposobnost svršenih osnovaca da praktično primene stečeno znanje, kažu da je u Srbiji oko 35 odsto petnaestogodišnjaka funkcionalno nepismeno, što znači da sriču dok čitaju i ne razumeju pročitano. Još od popisa stanovništva iz 2002. godine barata

MOLIM STANAR ZGRADE BR. 11
DA ĆE SE DANA 18-07-2004 U 12 H
ODRŽATI SKUPŠTINA STANARA
DNEVNI RED
1) IZBOR PRSEDNIKA SKUP. STANARA
2) IZBOR ZAMENIKA
3) IZBOR BLAGAJNIKA
4) IZBOR SKUPŠTINU STANARA

se podatkom od oko 350.000 nepismenih odraslih ljudi u Srbiji, dok procene broja funkcionalno

nepismenih idu i do 50 odsto. Na prošlogodišnjem Međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu održan je Forum o pravopisu i pismenosti, na kom su stručnjaci ocenili da je situacija vrlo ozbiljna, jer pravopisom loše vladaju i oni koji treba da se bave opismenjavanjem. Tada je asistent na Pedagoškom fakultetu u Somboru Dragoljub Perić izneo detalje iz istraživanja koje je na ovom fakultetu sprovedeno među studentima četvrte godine. Pokazalo se da studenti ne znaju da se “da li” i “ne znam” piše odvojeno, koriste pleonazme poput “mala kućica”, unificiraju oblik “bi” za sva lica, ne znaju upotrebu glagola “trebati”.

Još su gora iskustva profesora srpskog jezika, koji tvrde da srednjoškolci često mešaju ćirilicu i latinicu, a još češće nisu u stanju da koriste latinicu, osim na časovima stranih jezika gde je to neophodno. Poslednjih godina, javlja se i problem nesposobnosti za korišćenje pisanih slova i pisanje slova Đ i Dž kao DJ i DZ. Prvi problem stručnjaci objašnjavaju sve masovnijom upotrebom računara, odnosno štampanih slova, dok su za probleme u pisanju slova sa dijakritikama uglavnom krive društvene mreže. I zaista, prosečan korisnik Fejsbuka u Srbiji dobro je upoznat sa masovnom pojavom devojaka koje sebe nazivaju “machkitzama” i “tigrizama”, koje “wole swe shto wole mladi” i ne razlikuju “je I” i “jer”. Iskustvo na društvenim mrežama govori i da sve veći broj njihovih korisnika koristi isključivo velika ili isključivo mala slova, najčešće zbog toga što ne znaju kada je pravilno koristiti koja od njih.

Međutim, da li društvene mreže zaista negativno utiču na pismenost korisnika? U knjizi *The Gr8 Db8 (The Great Debate)*, odnosno *Velika debata*, napisano u SMS i čet slengu), profesora Dejvida Kristala, koju je 2008. izdao Oxford University Press, teza da društvene mreže, SMS-ovi i čet kanali nanose ogromnu štetu

pismenosti, proglašena je najobičnijim mitom. Profesor Kristal insistira na ideji da ovakve “instant” forme pisane komunikacije mnogo više unapređuju pismenost nego što joj škode. “Rašireno je uverenje da je reč o fenomenu XXI veka, koji se odlikuje skraćenicama i nakaradnom upotrebom jezika i da su mu sklone mlađe generacije koje nije briga za standarde”, kaže Kristal u knjizi. “Zato vlada opšta zabrinutost da će ova pojava dovesti do opšteg pada pismenosti, a neki misle da ona uništava jezik u celini. Zapravo, postoji široko rasprostranjeno narodno verovanje da je, recimo, slanje SMS-ova, šta god u njima pisalo – loše. Neki kritičari su toliko besni da one koji koriste poruke proglašavaju za ‘vandale’ koji ‘siluju i orobljavaju’ jezik.” Kristal, inače autor Kembridžove *Jezičke enciklopedije*, dalje u knjizi dokazuje da je upotreba skraćenica, od kojih su mnoge danas opšteprihvaćen standard na društvenim mrežama, zapravo, odavno prisutna u istoriji britanske književnosti. Neke od njih mogu se pronaći i u klasicima književnosti, kod autora poput Čarlsa Dikensa, Marka Tvena, Voltera Skota, Emili Bronte, Tomasa Hardija ili D. H. Lorensa. “Skraćenice, poput ‘cu l8r’, (‘see you later’, odnosno ‘vidimo se kasnije’, prim. nov.) nisu ništa novo, one su deo evropske jezičke tradicije i postoje u svim književnim jezicima na svetu”, zaključuje Kristal. Glavni ključak Kristalove knjige jeste da je reč o posebnom slengu, koji je legitimna jezička pojava, te da sa razvojem novih tehnologija napreduje i razvija se novi sleng, čime se jezik obogaćuje. Kao i u drugim slučajevima, ovde je za pravilno korišćenje neophodno dobro poznavati jezik i njegova pravila, kako bi se sa njima moglo poigravati i kreirati novi sleng.

Kristalov rad odnosi se na engleski jezik, pa bi se ovde mogla staviti načelna primedba da sve to ne mora da se odnosi i na srpski.

Međutim, iako akademskih radova dostupnih širokoj javnosti na ovu temu još uvek nema,

postoje metode koje su pojedini nastavnici razvili za korišćenje na času. Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja razvio je projekat “Kreativna škola”, namenjen nastavnicima u srednjim i osnovnim školama u Srbiji, kako bi oni među njima koji su zainteresovani za inovacije u nastavi mogli da razmenjuju ideje i projekte. Jedan od radova koji se mogu naći na sajtu “Kreativne škole”, delo je troje nastavnika Osnovne škole “Đorđe Simeonović” iz Podgorca. U radu pod nazivom “Internet sleng i njegov odnos prema književnim jezicima”, nastavnici pokazuju kako na interesantan način upoznati učenike osmog razreda sa internet slengom, tako da mogu da uoče razlike između slenga i književnog jezika, da nauče osnovna pravila građenja slenga i da, kroz praktičan rad, nauče da ga koriste u svakodnevnom četovanju sa prijateljima. Rad sadrži prezentaciju časa srpskog i engleskog jezika. U delu koji se odnosi na srpski jezik, učenicima je dat primer čet-razgovora u kom se mogu naći skraćenice, poput “nznm” (ne znam), “msm” (mislim), ali im se jasno stavlja do znanja da, iako razumeju ovaj razgovor, ovakav način nije primeren verbalnoj komunikaciji, razgovoru sa roditeljima i u drugim formama pisane komunikacije (koje nisu čet). Osim toga, ukazuje im se i na to da su neke pojave, koje su legitimne u internet slengu, direktno preuzete iz sintakse engleskog jezika i da nisu u duhu srpskog.

Sve u svemu, zaključak bi bio sličan kao kod profesora Kristala: nema pravilne upotrebe slenga bez dobrog poznavanja pravila vlastitog jezika. Glavni teret opismenjavanja treba i mora da ponese osnovna škola i tu Ministarstvo prosvete i obrazovni sistem ne bi smeli da prave ustupke. U suprotnom bi morali da promene ime, jer je podilaženje nepismenosti suprotno pojmu prosvete i obrazovanja.

Jovana Gligorijević



► **nuspojave**

piše: Teofil Pančić

Čije je naše pivo

Ima nečega posebno ciničnog u simboličkom spajanju fudbala i piva, na lokalnom i globalnom nivou

Postoji bezbroj prilično pouzdanih načina da razlikujete sirotinju od bogatuna – uostalom, teško ih je pobrkati, zar ne? – a jedan od mogućih je i ovaj: sirotinja voli pivo, a bogati vole... hm, piva-re. Pa onda svako kupuje ono što voli: kokuzi i gologuzi pivo (po mogućnosti u “krmačama”), a vlastela tu i tamo kupi (pa proda) poneku punionicu tog sirotinjskog nektara, i svi *srećni* (u granicama sopstvenih mogućnosti, dakako).

Otkud mi sad ove pивske reminiscencije, umereno zagorčane trunkama “klasnog pristupa”? Ta, gledam ovih dana oko sebe kako fudbalom i pivom opijeni plebs – i lokalno i globalno – zuri u televizore i vrlo entuzijastički srkuće hmeljnu tečnost (em je deo *žanra*, “muškarci znaju zašto”, em dobro dođe na ovu žegu), pa sve kontam da neko od toga baš lepo zarađuje. Ne, ne mislim na fudbalske najamnike, mada ni njima ništa ne fali. U isto vreme, čitam u novinama kako je Apatinska pivara (opet) promenila vlasnika: od sada, tamo gazduje neka američka kompanija. Ne marim, platili ljudi pošteno. A do sada, čije je bilo? Hajde, koliko vas je koji tačno i odmah znate, bez “guglovanja”? Opustite se, ja prvi nisam siguran; iz istorije slučaja pamtim otprilike ovo: u poslednjih je desetak godina počinjen pravi tranzicijsko-globalizacijski pomor nad vojvođanskim pivarama (bečejska, zrenjaninska, pančevačka, vršačka), a preživeli su (i mnogo porasle, bogme) one valjda po nečijoj proceni najžilavije i najperspektivnije, s najjačim brend-faking-nejmom: apatinska i čelarevska. Jednu su (čelarevsku?) valjda kupili neki belgijski pivski moćnici, a onu drugu kanda danski. Hm, ili holandski? Ili su je Holandani u nekom trenutku kupili od Danaca? Ili obrnuto? Kako god, šerif je sada stigao u grad, pa je sve to sada, je li, američko. Ili možda nije? Hoću da kažem: možda je ta firma američka onoliko koliko je i Apatinska pivara naša, to jest, možda je u vlasništvu nekoga iz, šta znam, Bolivije ili Koreje? Južne, bezbeli. Nije mnogo verovatno, ali je načelno sasvim moguće.

Šta smo, dakle, ovde imali? Jedan *brend* (da sam Basara sad bih rekao: nabijem vam tu i slične reči na Crven ban!) vrlo lokalno definisan i decenijama relativno lokalno trošen (“apatinsko”) u međuvremenu je “nacionalno” ekspandirao i internacionalno se vlasnički strukturisao, čas ovako čas onako: prosečni konzument za te promene niti zna niti ima naročitog razloga da mari. Ono što nekada nisu hteli da piju već ni dve-tri varoši dalje, jer su imali neko bliže, “svojije” pivo (koje je fakat baš tamo pravljeno, od baš tamošnjeg hmelja, vode i ostalog!), sada je jedna od mnogih franšiza bog zna koje internacionalne megakompanije, čije ime vam ništa ne znači. I koja će ga kad joj bude zgodno prodati nekoj drugoj, isto takvoj. Ako sutra dođu Marsovci da ga kupe, niko neće ni primetiti. Pri čemu je, gle, pored lokalno definisanih, “tradicionalnih brendova” (koji su danas samo navlakuša

za visoko profitabilnu industriju nostalgije) jedan od glavnih mu artikala pivo zvano staropraven, koje je, dakako, “češko”. A po čemu je ono baš “češko”, kad ništa što se nahodi u toj boci – to bar nije tajna – nije videlo Češku Republiku ni na razglednici? Jbmliga, valjda po nekom Tajnom Receptu koji s kolena na koleno prenosi već trideset i šest generacija Vaclava sa obala Vltave, i morali bi da vas ubiju ako ga slučajno otkrijete. How Yes No. Ili naprosto po tome što je nekako dobro (mislim, za imidž i prodaju) da pivo po nekoj svojoj mističnoj suštini bude češko (a ne slovačko), baš kao što je dobro da vino bude francusko (a ne švajcarsko), a pasta italijanska (a ne sanmarinska). A i pršut nam je, kumašine, pravo ozgo sa Njeguša, časna reč, Tita mi.

A zašto je to uopšte “dobro”, to jest, koju to potrebu u ljudima zadovoljava, ili se bar pravi da je zadovoljava? Možda bismo mogli da je nazovemo *potrebom za autentičnošću*. Nije to, dakle, samo, pa možda ni prevashodno pitanje kvaliteta (“Česi znaju šta je dobro pivo”) koliko je stvar u tome da je simbolička vrednost “izvornog” vrlo dragocena roba, štaviše, s tendencijom neslučenog rasta. A otkud to uopšte? Pa, upravo zato što je takovrsne “autentičnosti” zapravo sve manje – ma, doslovno izumire. Eto ti globalizacijske kvake 22: sve je danas od svakuda i niotkuda (od piva preko televizora pa do sastava nacionalnih fudbalskih reprezentacija), i baš ta činjenica izaziva svojevrsan psihološki otpor i čežnju za “starim, prirodnijim poretom stvari”. Kako se ta čežnja zadovoljava? Naravno, ne utopijskim povratkom u pređašnje stanje, nego tek njegovim simboličkim reinkarniranjem, da ne rečem imitiranjem.

Otuda ima nečega osobito ciničnog u (globalnom, takoreći) asociranju fudbala i piva. To se radi, jakako, iz marketinških razloga, ali jedan od nusefekata ove operacije je čisti apsurd. Kao kad se, na aktuelnom evropskom prvenstvu, pomlate oni ruski i poljski bilmezi (sve overene patriote sa dna kace) oko vazda teškije nacionalnije pitanja, a onda preživeli odu da se naloču ‘ladnog pivkana. Koji je, recimo, estonski, ali se puni u Ukrajini, od finske sirovine, a inače ga drže Luksemburžani. Mada ga sad nešto merkaju neki iz Portugalije.

Jednom sam tako u Vukovaru pio neko pivo koje se bučno autoreklamiralo kao “najbolje hrvatsko pivo”, ili takvo šta. Tek ako jako dobro zagledaš jako sitna slova na deklaraciji, videćeš da je pivo proizvedeno u obližnjem Čelarevu, zadnja pošta 21413, Republika Srbija. Je l’ to znači da je neko tu *obmanuo* potrošače? Ma jok: to samo znači da im se obratio na jednom izumrlom jeziku, znajući da će ga tako najbolje razumeti.

Ima li ovome leka? Zapravo nema, pa bilo to dobro ili ne. Osim ako ćete da čučite u Bajčetini i pečete rakiju daskovaču. Muka duhu, pa to ti je.

Green City

BROJ 4



Gradovi budućnosti, izazovi i rešenja

Gradovi rastu. U prestonici poput Beograda, populacioni pritisak svakodnevno otvara nove probleme. No, u svetu danas postoji više stotina milionskih gradova, od kojih su neki već izrasli u takozvane megagradove. I svi imaju slične probleme. Dok u većini današnjih velikih gradova i dalje rastu broj stanovnika, saobraćaj, urbanistički problemi, potrošnja energije, količina otpada i zagađenja vazduha, život njihovih stanovnika postaje

sve teži. Neumereni rast gradova jednako dramatično utiče i na ekonomiju i na životnu sredinu. Zato održivost gradova postaje jedno od centralnih pitanja budućnosti. Koja se savremena rešenja nude, šta se očekuje, a šta je već danas ostvarivo na tragu takozvanih megatrendova sa kojima se suočavaju svetske metropole?

ZELENI GRADOVI EVROPE

Iz istraživanja *Green City Index*

London

Stanovnici Londona po kvadratnom metru godišnje potroše oko 80 kWh, po čemu je ovaj megapolis uporediv sa drugim severnim evropskim prestonicama. Mada je jedan od najvećih gradova na kontinentu sa osam miliona stanovnika, London se u istraživanju *Green City Index* našao na desetom mestu među 30 evropskih prestonica prema energetske učinku zgrada.



Berlin

Tokom poslednje dve decenije, Berlin je postigao zapanjujuće rezultate sa termoizolacijom i štednjom energije. Tako je potrošnja smanjena sa nekadašnjih 150 kWh na 80 kWh po kvadratnom metru godišnje. Zahvaljujući tome Berlin je u istraživanju *Green City Index* izbio na prvo mesto liste 30 evropskih prestonica prema energetske učinku zgrada u njemu, dok u ukupnom rezultatu zauzima osmo mesto.



Beograd

U odnosu na ostatak Evrope, Beograd tek treba da dositgne energetske efikasnost velikih evropskih gradova – na grejanje i hlađenje godišnje se potroši **više od 200 kWh/m²**. Glavni energetske problem Beograda je slaba termoizolacija objekata, kao i vrlo mala rasprostranjenost ekološki prihvatljivih zgrada – smatra se da bi se samo na zgradama mogle postići uštede i do 40 odsto. U ukupnom *Green City Index* rezultatu, Beograd se nalazi tek na dva-deset sedmom mestu.

Udobni, bezbedni i štedljivi

Moderni urbanizam iz dana u dan susreće se sa novim izazovima. Gradovi su danas dom polovini stanovništva na planeti, troše 60 odsto vode, beleže potrošnju dve trećine ukupno iskorišćenje energije na svetu i emituju 70 odsto štetnih gasova u atmosferu. Urbanizacija, klimatske i demografske promene primoravaju gradove da svoju infrastrukturu učine efikasnijom. Da li je to, zaista, moguće? Odgovor je potvrđan.

Uz pomoć inovativnih tehnologija gradovi mogu da podignu kvalitet života svojih stanovnika, smanje troškove i zagađenje životne sredine – sve u isto vreme.

Siemensov novi Sektor za infrastrukturu i gradove nudi održive tehnologije za velike gradske centre i urbanu infrastrukturu širom sveta. Ovaj sektor nudi portfolio koji obuhvata integrisana rešenja za mobilnost, građevinske i bezbednosne sisteme, opremu za distribuciju električne energije, primenu pametnih mreža i niskonaponske i sredjonaponske proizvode. Pa, krenimo redom.

Koje su osnovne komponente od kojih zavisi funkcionisanje grada kao celine i udobnog života njegovih stanovnika? Ima ih sedam i to su: mobilnost, energija, voda, zgrade, javna bezbednost, zdravstvena zaštita i finansije.

SAOBRAĆAJ "POD KONAC": Gužva u saobraćaju uvek je zgodan izgovor za kašnjenje na posao, ali, ruku na srce, svima nam zadaje glavobolju, bilo da se vozimo javnim prevozom ili gubimo vreme u svom autu. Pritom, za sve

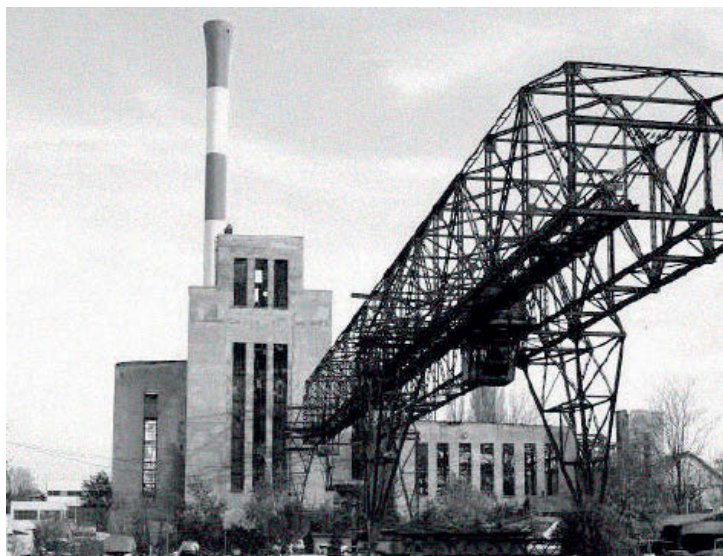
to vreme učestvujemo u emitovanju 20 odsto izduvnih gasova u atmosferu. Kako mobilnost našeg društva nastavlja da raste, gradovi se iz dana u dan suočavaju sa ogromnim izazovima da obezbede integrisan, efikasan i svima dostupan saobraćaj. Često se vraćamo iz velikih gradova u inostranstvu egzaltirani činjenicom da na ulicama nema ni blizu automobila kao u Beogradu, a da je vožnja javnim prevozom prava milina. Nema gužve, nema čekanja i nema nervoze.

Optimalan protok saobraćaja postiže se upravo povezivanjem "privatnog" i javnog saobraćaja u jedan holistički koncept. Nemački grad Hale, na primer, iz minuta u minut pruža vozačima sveže podatke o saobraćaju, uključujući i parking mesta i vreme polaska i dolaska javnih vozila. Otkako je ovaj koncept saobraćaja zaživeo, više od 50 odsto vozača se, umesto svojim kolima, okrenulo vozilima javnog prevoza.

Osim uštede u vremenu, dobro iskoordinisan saobraćaj i te kako utiče i na troškove, ali i na emisiju izduvnih gasova u atmosferu. Tako Siemensovi hibridni autobusi koriste 30 odsto manje goriva od klasičnih, a najnovija vozila u metrou u Oslu, osim što troše 30 odsto manje energije od svojih prethodnika, mogu da se pohvale izuzetno laganom konstrukcijom i činjenicom da se 95 odsto materijala od koga su napravljeni može reciklirati. Efikasnost je postignuta i u međugradskom saobraćaju. Danas milioni ljudi svakodnevno putuju od grada do grada Desiro regionalnim vozovima, a za međugradske linije vozovi kao što je Velaro predstavljaju odličnu alternativu kolima i avionima. O tome koliko su efikasni, najbolje govori činjenica da četvrta generacija superbrzih vozova koristi 0,33 l goriva na 100 kilometara po putniku.

KAKO SIVE ZGRADE MOGU POSTATI ZELENE: Zaštitni znak gradova su svakako zgrade. Male, velike, monotone, šarene, zgrade troše čak 40 odsto

125 godina Siemens u Srbiji



1887.

Sa početkom elektrifikacije Beograda, u Srbiju dolazi nemačka kompanija Siemens. Ona učestvuje u izgradnji prve javne termoelektrane na Dorćolu koja je puštena u pogon 6. oktobra 1893. godine.



1900.

Siemens učestvuje u izgradnji prve električne centrale na Teslinim principima polifaznih struja. U hidrocentrali "Pod gradom" na reci Đetinji u Užicu postavljaju se generatori Siemens-Halske.



energije na svetu i emituju 21 odsto štetnih gasova u atmosferu. Možda su baš zato one ključni igrači koji bi transformacijom mogli da stvore "zeleni" i održive gradove. Rastuća populacija u gradovima, nažalost, diktira instant izgradnju, čiji su rezultat često nebezbedne zgrade, sa lošom instalacijom i bez adekvatne infrastrukture. Preduzimači o troškovima zgrade najčešće razmišljaju samo u okvirima troškova njene izgradnje, zanemarujući to koliko će ona koštati stanare, grad i prirodu tokom svog životnog veka. Korišćenjem "tehnologije pametnih zgrada" drastično se može redukovati emisija štetnih gasova u atmosferu, a "zelenim zgradama" potrebna je infrastruktura koja je pametno umrežena i koja nudi inovativne sisteme i rešenja.

Sistem *The Siemens Total Building Solutions* (TBS) integriše sve sisteme jedne zgrade: električne instalacije, zagrevanje, ventilaciju, pristup kontrolnim sistemima, osvetljenje, video-nadzor, alarm sistem, kao i sistem za detekciju požara i evakuaciju. Što su ove komponente pametnije umrežene i ko-

ordinisane, bolje će raditi zajedno, a to znači da će zgrada biti komfornija, bezbednija, fleksibilnija i efikasnija. Ne samo što upravljanje zgradom postaje lakše, pouzdanije i manje štetno po prirodu, već istovremeno smanjuje troškove.

Kineski paviljon sagrađen na izložbi "EXPO 2010" u Šangaju je savršen primer "zelene zgrade". U poređenju sa uobičajenim zgradama, ona štedi 25 odsto energije i čak 50 odsto procenta operativnih troškova.

Distribucija električne energije u zgradama, takođe, zahteva univerzalna rešenja, a najviše energije koju zgrada troši (oko 50 procenata) odlazi na njeno osvetljenje, naročito ako je reč o objektima koji imaju javnu namenu. Da i globalni događaji koji imaju imperativ da zasene posetioce i one koji ih prate preko malih ekrana razmišljaju o uštedi energije i zaštiti životne sredine, najbolje pokazuje primer Svetskog prvenstva u fudbalu u Južnoj Africi. Svih šest fudbalskih stadiona bilo je osvetljeno uz pomoć inovativnog sistema za osvetljenje *OSRAM*, poznatog po tome da štedi energiju i



1911.

Nakon gradnje hidroelektrana u Vučju kod Leskovca, Svete Petke u Sićevačkoj klisuri, Hidroelektrane Gamzigrad, kompanija Simens-Šukert isporučuje mašinsko i električno postrojenje za hidrocentralu "Moravica" u Ivanjici.



1921.

Siemens u Srbiji postavlja brojlara, telefone, kao i prvu automatsku telefonsku centralu sa 6000 priključaka. Sa sedištem u Zagrebu, osniva se Jugoslovenski Siemens AG (JUSAG), a u Beogradu se otvara predstavništvo.

novac i da aktivno doprinosi zaštiti životne sredine. Dakle, moguće je. Čak i bolnice mogu biti "zelene". Pravi primer za to je Etianijum u Hajdelbergu, prva zelena bolnica u Nemačkoj. Koristeći Siemensova inovativna rešenja, ona ne samo da kombinuje najnovije tehnike u dijagnostičkoj proceduri i tretmanu svojih pacijenata već istovremeno ima održivo snabdevanje energijom. Inače, oko 40 odsto energije koju jedna bolnica troši vezano je za samu zgradu – to uključuje grejanje, ventilaciju, osvetljenje i druge tehničke sisteme. Korišćenjem *MAGNETOM Essenza* sistema nemačke bolnice štede čak 600 miliona evra kada su energetske troškovi u pitanju i preveniraju odlazak šest miliona tona ugljen-dioksida u atmosferu. Moderni i održivi gradovi zahtevaju i menadžment vodom. U eri kada se svakodnevno ističe da svetu preči nestašica vode za piće, neophodno je integrisati sistem pijaće, tehničke i otpadnih voda. *SIMATIC process controllers* and *SIWA PLAN* omogućavaju lakše operisanje i identifikovanje potencijalnog problema u snabdevanju vodom pre nego što do njega dođe. U Singapuru koji važi za "najzeleniji grad" Azije, na primer, sistem *NEWater* omogućava toliko složeno tretiranje otpadnih voda i njihovu transformaciju u vodu za piće. Slične rezultate postiže i Južna Kalifornija uz pomoć tehnologije za filtriranje *MEMCOR*.

ČUVANJE ENERGIJE ZA BUDUĆNOST: Ipak, u gradovima se sve vrti oko energije. Obezbeđivanje održivih izvora energije u gradovima pitanje je od krucijalnog značaja. Energetska bezbednost, njena prijemčivost i zaštita životne sredine moraju biti izbalansirani.

Zbog klimatskih promena i limitiranih fosilnih izvora energije, obnavljanje energetskih izvora je izuzetno važno. Voda, vetar i sunce su najpoznatiji i najvažniji obnovljivi izvori energije, a kako stvari stoje, 2020. godine više od pola investicija na svetu biće uloženo u tržište elektrana koje će ići u pravcu ekspanzije obnovljivih izvora energije.

Uz energiju najčešće ide i reč "ušteta". Odličan primer štednje energije je Berlin. Glavni grad Nemačke je zahvaljujući Siemensovom sistemu za menadžment energijom postigao znatnu uštedu troškova za energiju u 164 javne zgrade, što je rezultiralo godišnjom uštedom od 5,3 miliona evra i redukcijom emitovanja ugljen-dioksida za 25 odsto.

Efikasno snabdevanje energijom gotovo je nezamislivo bez "pametnih mreža", odnosno smart gridova. Smart grid je tu da poveća automatizaciju distributivne električne mreže, da tu mrežu učini efikasnijom i fleksibilnijom i, što je najvažnije, da je – decentralizuje.

Inicijativa "Pametne mreže" (*Smart Grids*) ima trostruku misiju: prilagođavanje evropskih električnih mreža izazovima XXI veka, ispunjavanje očekivanja zajednice i stimulaciju slobodnog tržišta. Pokrenuta je 2004. godine angažovanjem 25 vodećih međunarodnih stručnjaka iz dvanaest zemalja Evropske unije. Nemačka u ovom radnom telu ima tri stručnjaka, od kojih je jedan iz Sektora za energiju kompanije Siemens.

Osnovna ideja *smart grida* je da se poveća automatizacija distributivne električne mreže, kao i da se ona učini efikasnijom i fleksibilnijom. Ključni deo ove *smart grid* inicijative podrazumeva decentralizaciju sistema kako bi se odgovorilo na istovremene potrebe malih potrošača. Jedna pametna mreža se istovremeno sastoji od kombinacije obnovljivih i standardnih izvora energije, potrošača i električnih vozila čije baterije se mogu koristiti za akumulaciju energije.

Smatra se da će mreže za prenos i distribuciju u budućnosti imati još važniju ulogu u lancu snabdevanja električnom energijom i zato se predlaže jedan sasvim nov pristup koji podrazumeva osavremenjivanje električne infrastrukture, zamenu ljudi operatera automatizovanim i kompjuterizovanim sistemima i jednu revoluciju u prenosu energije.

J. LAZIĆ

125 godina Siemens u Srbiji



1923.

Beogradane počinje da prevozi 30 najsavremenijih električnih Siemensovih tramvaja.

1941.

Jugoslovenski Siemens AG menja naziv u Srpski Siemens Elektrik AG Beograd. On posluje sve do 1944. godine, kada se saradnja prekida.



1954.

Aktivnosti Siemens se nastavljaju kada zastupnik kompanije postaje domaće preduzeće Genex. Tokom modernizacije zemlje Siemens doprema opremu za elektrane, topionice, valjaonice, rudarstvo, industriju papira i celuloze, cementa, brodogradilišta i železnicu.



Fabrika vetrogeneratora

Zelena priča iz Subotice

Subotica, kao severna granica između Evrope i Srbije, suočena je sa evropskim izazovima održivosti jednako kao sa problemima svih većih srpskih gradova. No, mada velika ekonomska kriza polako navire iz evrozone, donoseći novi talas problema za krhku srpsku ekonomiju, jedan pozitivan primer zelene ekonomije pruža ekonomsku sigurnost za hiljade Subotičana. U industrijskoj zoni kod Subotice nalazi se jedno od industrijskih postrojenja koje se može smatrati uspešnom investicijom u svakom smislu. Ovde u fabrici vetrogeneratora lokalne kompanije Siemens d.o.o. trenutno radi oko 650 zaposlenih, uglavnom mladih ljudi, budući da je prosečna starost zaposlenih oko 31 godina.

FABRIKA VETROGENERATORA SIEMENS D.O.O.

650 zaposlenih

26000 kvadratnih metara

12500 proizvedenih vetrogeneratora

24 miliona evra novih investicija

Posetioca ovog visokotehnološkog pogona, naviknutog na domaće, često depresivne industrijske prizore, mogu fascinirati hale ukupne površine 26.000 kvadratnih metara sa pet stotina vrlo mladih muškaraca i žena koji rade. Svi oni su ne tako davno zaposleni i posebno obučeni za rad na pravljenju generatora za vetrenjače. Siemensova fabrika je od osnivanja proizvela čak 12500 vetrogeneratora koji su prodati širom sveta.

Ova fabrika je danas deo ogromnog sistema kompanije Siemens. Međutim, njen početak je bio znatno skromniji. Kao malu manufakturu, fabriku je 2003. osnovala nemačka firma Loher GmbH, u kojoj je inače radio jedan inženjer poreklom iz Subotice, što je doprinelo da se ta investicija nađe u Srbiji. Budući da je Siemens

AG kupio vlasnika fabrike na globalnom nivou, i subotički pogon je prešao u ovu međunarodnu kompaniju, zahvaljujući čemu je porastao, da bi od 2010. bio integrisan u Siemens d.o.o. Beograd.

Prema dugoročnom planu, Siemens će u naredne dve godine investirati 24 miliona evra u proizvodnju sasvim novog tipa generatora, takozvanog *direct drive* generatora snage od čak šest megavata, u kojima se snaga vetra koristi direktno, bez prenosa.

Svakog meseca Siemensova fabrika, koja predstavlja važnog srpskog izvoznika, proizvede više od 150 generatora za vetroelektrane koji se prodaju u Americi i drugim zemljama. Međutim, proizvodi ove fabrike još uvek ne utiču na razvoj održivih izvora energije u Srbiji. Naime, kompanija Siemens do sada u Srbiji nije uspela da instalira nijedan od svojih vetrogeneratora, budući da ova grana energetike još nije zaživela u našoj zemlji.

S. BUBNJEVIĆ



1996.

Siemens d.o.o. Beograd osniva se 8. aprila 1996. kao lokalna, srpska kompanija u kojoj danas, šesnaest godina kasnije, radi više od 800 zaposlenih, podeljenih u 4 sektora: Energija, Medicinska oprema i rešenja, Industrija i Infrastruktura i gradovi.



Zeleni portfolio

Konkurs za novinare



Kompanija Siemens i ove godine poziva novinare da učestvuju na takmičenju za Siemens novinarsku nagradu, slanjem autorskih radova na temu "Korak ispred vremena – inovacije koje su promenile svet". Pravo učešća na takmičenju imaju svi novinari čiji su autorski radovi na temu inovacija u oblasti energetike, medicine, industrije i zelenih tehnologija objavljeni u periodu od 1. marta do 1. septembra 2012. godine. U konkurenciju ravnopravno ulaze i tekstovi u štampanim medijima, prilozi agencijskih novinara, kao i prilozi objavljeni u elektronskim medijima. Šestočlani žiri, sastavljen od predstavnika Siemens d.o.o. Beograd, profesora sa Elektrotehničkog fakulteta Beogradskog univerziteta i strukovnih novinara, sredinom septembra proglašiće tri najbolja rada, a porednici će, pored

plakete, biti nagrađeni i zajedničkim putovanjem u London. "U godini u kojoj Siemens obeležava 125 godina prisustva u Srbiji, želimo da skrenemo pažnju ne samo na genijalne patente koji su nastali u prošlosti, a bez kojih danas ne možemo da zamislimo svakodnevnicu, već i na sve izume koji su u ovom trenutku možda tek u povoju, ali će nam svakako izmeniti budućnost nabolje. Tu, pre svega, mislim na zelene tehnologije i pronalaskes kojima se ostvaruje veći stepen energetske efikasnosti, jer je upravo Siemens lider u ovim oblastima", kaže Tihomir Rajlić, generalni direktor Siemens d.o.o. Beograd. Novinarski radovi mogu se slati na adresu Siemens d.o.o. Beograd, Omladinskih brigada 21, 11070 Beograd, ili putem online prijave na www.siemens.rs/novinarska-nagrada/prijava.php

Subotica: Nova zapošljavanja

Kako je i najavljeno početkom godine, kompanija Siemens d.o.o. Beograd zaposlila je još 172 ljudi u subotičkoj fabrici za proizvodnju generatora za vetroelektrane, tako da danas srpski Siemens broji ukupno 800 zaposlenih iz Srbije. "Do maja ove godine zaposlili smo 172 ljudi, ali se tu svakako ne zaustavljamo. Najavljena investicija od 24 miliona evra u proizvodnju novog tipa generatora za vetroelektrane je u toku, kao i plan da dvema postojećim halama fabrike, ukupne površine 26.000 m², dodamo još jednu halu površine 2100 m², što će direktno uticati na pozitivan trend rasta kako proizvodnje i izvoza tako i broja zaposlenih", rekao je Tihomir Rajlić, direktor kompanije Siemens d.o.o. Beograd.

Siemensova fabrika u Subotici, koju je 2003. godine osnovao Loher GmbH, deo Flender grupe, proizvodi generatore za vetroelektrane, kao i pretvarače za solarne elektrane.

Siemens AG Nemačka je 2005. godine kupio Flender grupu, a od tada se fabrika veoma proširila – od prvobitnih 12, došla je do broja od 650 zaposlenih.

Proглаšeni pobednici takmičenja "Create the future 2012"



Siemensov karavan povodom 125 godina poslovanje ove kompanije u Srbiji započeo je svoje putovanje posetom Kragujevcu, a 8. juna se zaustavio i u Beogradu u Knez Mihailovoj ulici, pa su tako građani, kroz izložbu i dva izvođenja predstave pozorišne trupe "Dečja zemlja", imali priliku da se upoznaju sa Siemensovim inovacijama koje su bile ključni faktor u razvoju naše zemlje i društva od davne 1887. godine pa sve do danas.

Takođe, u okviru ove manifestacije, održano je i svečano proglašenje pobednika ovogodišnjeg ciklusa takmičenja "Create the Future 2012". Ovo je peta godina za redom da kompanija organizuje takmičenja u izradi multimedijalnih prezentacija namenjenog učenicima osnovnih i srednjih škola, a pod pokroviteljstvom Ministarstva prosvete i nauke Republike Srbije i Sekretarijata za obrazovanje Grada Beograda, sa ciljem edukacije mladih i uvođenja tehnoloških inovacija u njihov svakodnevni život. Tema ovogodišnjeg ciklusa takmičenja je bila "Korak ispred vremena – inovacije koje su promenile svet", što nije slučajno. U godini u kojoj Siemens obeležava 125 godina prisustva u Srbiji, ova kompanija je želela da

skrene pažnju na genijalne izume koji su nastali u prošlosti, a bez kojih je danas nemoguće zamisliti svakodnevnicu.

Odlukom stručnog žirija prva nagrada u starosnoj kategoriji od 12 do 15 godina, za osnovce, otišla je u Beograd u OŠ "Ivo Andrić" timu "The Chobans". Drugo mesto je osvojila OŠ "20. oktobar" iz Sivca, tim "Herakut" i treće mesto su osvojili "LMN Čarapani" iz Kruševca iz Osnovna škole "Vuk Karadžić".

Pobednici u starosnoj kategoriji od 16 do 19 godina, srednja škola, su "United Innovations" učenici Zrenjaninske gimnazije iz Zrenjanina. Drugoplasirani "Masters", Tehnička škola Železnik iz Beograda i ove godine treću poziciju je zauzeo tim "Tesla" iz ETŠ "Nikola Tesla" iz Beograda.

Pobedničke timove pored vrednih nagrada očekuje i trodnevno putovanje u Beč. Za sve škole iz kojih dolaze pobednički timovi Siemens je obezbedio ukupan nagradni fond u iznosu od 7000 evra za kupovinu tehničke opreme, a dodeljena je i specijalna "Press nagrada" u čijem žiriranju je učestvovalo 17 urednika i novinara natiražnijih dnevnih listova, magazina i TV emisija u Srbiji. Ovu laskavu titulu i ček u iznosu od 500 evra odnele su devojčice iz Sivca, tim "Hearkut" i u starijoj kategoriji momci iz "Tesle" iz Beograda.

Beograđani su pored bogatog programa mogli da uživaju i u izložbi postavljenoj u Knez Mihailovoj ulici i vide izume koji su bili preteča današnjih savremenih saobraćajnih sredstava, medicinske dijagnostičke opreme i ostalih tehničkih rešenja. Pored Kragujevca i Beograda, Siemensov karavan će sledećeg meseca obići i Suboticu.



► **lisicaizdrat**

piše: *Ljubomir Živkov*

U okovima drugorednosti

Tek pre pet ili deset godina prvi put sam čitao Gombrovičeve dnevnike: nisam se dakle poveo za njim, nego sam do onoga što je Vitold zapisivao u prvoj godini mog života došao nekom svojom linijom

Odmalena imam probleme sa velikanima, zapravo i ne toliko sa velikanima koliko sa njihovim obožavaocima, diviteljima i vernicima. Još pre nego što ću i pokušati da razumem šta je to Ajnštajn dao, bio mi je već antipatičan, jer je trebalo da mu se divim kao zetu: "Znaš da je Aštajnova* žena iz Titela?!" Nisam znao, ali šta s tim?! Da tih petnaest kilometara i most na Tisi budu moja veza sa glavnim pametnjakovićem dvadesetog veka?! Ubrzo sam dočuo da se Razbarušenko razveo od Mileve koja je mislim i poboljevala, a pre toga da ju je prilično omalovažavao, pa i kinjio: "Znaš da je Nobelovu nagradu dobila Mileva, mužić joj pokrao i prekrojio ideje, sve fino prijavio na svoje ime, a kad se raščuo i obogatio, digao nos i odjednom mu se probudio apetit za Amerikanke, one svaka po trideset dva zuba, kao glumice..."

Mora da sam bio napredno predškolsko dete ako mi je rodna ravnopravnost bila važnija nego nečija teorija ili izum bez premca.



Pa Ekermanovi razgovori sa Geteom, koliko divljenja i ulizivanja, kao opismenjeno psetance koje svoju očaranost gospodarom u milionskom tiražu predočava publici (pesnik se u kočiji dovezao da vidi rat, da ga prouči kao retku bubu, i da kao overeno najpametniji homo sapiens pretoči to u nenadmašne stihove?! zar to nije odvratno?!); i oko Krlježe je kružio roj obožavalaca, neki su mu pravili društvo i u kupatilu, maestro ih je prilično po moemu i ni-podaštavao, oni su svaku grubost primali sladostrasno, kao isposnik šibu koju je sam sebi dosudio, majku mu, šta je to što ljude toliko privlači velikanima, pa ja i kad bih sreo Betovena naklonio bih mu se, ako bi bio stariji od mene poslušao bih ga isto kao i bilo kog dedu iz Farkaždina, da mu kupim duvan ili mastilo, a nikad ne bih rekao: "Ja ću da vam kuvam i perem, da vam luftiram jastuke i duanju na suncu, vi samo komponujte, komponujte, ako tri ili četiri remek-dela nastanu dok vas ja dvorim, moj život će dobiti smisao..." Ne.

Više mi je stalo da ja sviram basprim kao čika Rada iz Perleza nego da bedinujuć potpomognem nastanak još koje Ode radosti!



Što Srbin izmisli, to Švaba napravi! Ovu mudroliju u Banatu izgovaraš pre nego što ćeš bosom nogom stati na prvi dudić, i to crni, ili murgu, ne znaš kad si je ili od koga si je prvi put čuo, kao da si to znao i pre nego što ćeš se roditi (da nije to naš sintetički sud a priori?), priznajemo, znači, Nemcima veštinu izvedbe, ali da nije nas koji smo izvor ideja, ne bi Nemač sa svojim alatom koji je isto napravio prema srpskim zamislima mogao ništa. Ako su ti za struju potrebne bandere, transformatori, žice, kalemovi (mada su naši udarili temelj i bežičnosti, ako se tako može reći!), Nemač će sve da napravi, i daće ti garanciju, ali ko je izmislio struju: Srbi. Malo Tesla, malo Pupin, koji se više možda bavio telefonom, jer mu je to nedostajalo još više nego elektrika dok je između Tamiša i Tukoša čuvao guske.

Eh, naši su i Mihajlo i Nikola, samo što je Tesla rođen u Hrvatskoj, koliko da ti ne bude srce na mestu, ali je zato Pupin rođen tri kilometra od Farkaždina! Ova je klima odlična za razvoj uma, možda i ishrana, vazduh, Tamiš, ko zna, dvanaest kilometara ima do Orlovata, rodnog mesta Uroša Predića, i za umetnost je ovaj naš zavičaj znači dušu dao! Od nas očito neće biti ništa ni u slikarstvu ni u izumevanju, ali naš kraj je čovečanstvu svoje već dao, sad odgaja prosečne primerke, ali ponosne na slavne zemljake! Ako se potonjima dive ljudi iz Penžaba i iz Hilversuma (grada koji sam upoznao gledajući noću žučkastu skalu na radiju), na šta bi ličilo da mi, koji smo im slični po dijalektu, telesnoj građi i boji glasa, ostanemo po strani!



Gledam film o Aleksandru Makedonskom, sa vojskom će dospeti tamo gde nijedan njegov predak nije nogom kročio, pa kud ćeš toliko na istok, pretečo Napoleona i Hitlera!? Makedonci nazvaše svoju zračnu luku po njemu, "Aleksandar Veliki", zna se čiji je (kao grafit u Dalmaciji, vo vremena Ante Markovića: "Živio Ante, prezime mu znate!"), ali zar nisu svi narodi, naročito kad su nemnogoljudni i kad su privredno nedorasli okolini, gladni velikana?! Novak Đoković, najbolji teniser planete: još samo da postane i najveći igrač svih vremena, pošto je prostor već pao pod njegove patike, šta, niste znali da je Arsen Dedić Srbin, da, iz okoline Šibenika, ja sam mu u Beogradu video rođenog brata, ovako kao što vas gledam, mislim da se zove Dušan, ili u najmanju ruku Stevan!



Evo nakonec i nemnozhko Gombroviča: "Stranci su učtivo služali vatrene dokaze i primali k znanju da su 'Niče i Dostojevski bili poljskog porekla' i da 'imamo dve Nobelove nagrade'. Pomislio sam, kad bi neko na taj način hvalio sebe ili svoju porodicu, da bi to bilo krajnje netaktično. Pomislio sam kako je to licitiranje sa ostalim narodima oko genija i junaka, kulturnih zasluga i dostignuća, u stvari, nešto veoma nevešto kad je u pitanju propaganda i taktika – jer mi sa našim polufrancuskim Šopenom i ne baš najpouzdanije našim Kopernikom ne možemo izdržati konkurenciju talijansku, francusku, nemačku, englesku, rusku; znači, ta tačka gledišta osuđuje nas baš na drugorednost. (...) Čak i kad biste bili narod tako ubog u veličinama, pa da je vaš najveći umetnik Tetmajer ili Konopnjicka, ali kad biste umeli o njima da govorite sa slobodobom duhovno slobodnih ljudi, sa umerenošću i zrelošću ljudi zrelih, kad vaše reči ne bi obuhvatale vidik palanke nego sveta... tada bi čak i Tetmajer mogao da vam služi na slavu. (...) Vi ste kao siromah koji se hvališe kako je njegova baba imala majur i kako je boravila u Parizu. Vi ste siromašni rođaci sveta koji pokušavaju da imponuju sebi i drugima."

*jedno 'j' i jedno 'n' bili su nam za prvo vreme dovoljni

“Mi smo za promene, jer nema više podele na proevropske i antievropske snage. Ko god da formira parlamentarnu većinu, zalagaće se za početak pregovora za članstvo u EU, ali, naravno, ne po svaku cenu.”



MLAĐAN DINKIĆ,
lider Ujedinjenih regiona
Srbije, o poziciji njegove
partije u pregovorima
za formiranje nove
vlade Srbije
("Večernje novosti")

Milorad Dodik,

predsednik Republike Srpske, govori o Sarajevu: "Tamo se ne osećam ugodno, prijatno ili lepo, i čim odem tamo, gledam da se što pre vratim. Ako imam pauzu za ručak, odem u Istočno Sarajevo. Nikada tamo ne odem ni u jedan restoran." A na ćevape na Baščaršiji: "Idite vi na Baščaršiju. Nisam išao na Baščaršiju ni kada je bog pomagao, a šta ću sada? Ako vam je toliko stalo do tog Sarajeva, uživajte, a ja se u Sarajevu ne osećam nikako, kao da nigde nisam došao. Tamo nemam prijatelja, sadržaja koji me privlači i tamo nikada ne bih otišao da nemam političku odgovornost." ("NIN")



Borko i Stefan,

iz rep grupe THC la familija, "snimili su spot za duetsku pesmu *Bleja u Beogradu*, a u Americi su već završili ekranizaciju sa svetski poznatom pevačicom Alijamari": "Spot prikazuje lep i sunčan dan u gradu s najlepšim gradskim devojkama. Inače, pesma je nastala s crkinjom Alijamari, koja je ovde bila tri nedelje. Upoznali smo se na jednoj žurki i odmah smo je ubacili u studio." O devojkama koje su angažovali za snimanje spota: "Mnogo su nam ulepšale kadrove. One su prelepe i naše su drugarice, tako da nismo morali da plaćamo prostitutke, što ne znači da su one prostitutke! Jedna od njih je Ljubica, ona se prošle godine slikala za 'Plejboj'." ("Kurir")



Neda Ukraden,

pevačica, raspisala je konkurs za idealnog muškarca: "Da bih bila sa nekim, s njim mora da mi bude bolje nego samoj. A meni je samoj jako lepo. Taj muškarac koji bi mene pobedio, mora da bude zreo, ispunjen čovek koji se dokazao u svom poslu, a pritom ceni moju profesiju, dom i porodicu. Ne podnosim površne, tašte, ljubomorne, posesivne muškarce. Treba da bude duhovita osoba, neko sa kime će mi biti lepo da pričam, ali i da je zanimljiv i u krevetu i za stolom i u pozorištu i na ulici. Ako znate nekog takvog, koji je pritom i slobodan, molim vas da mi ga preporučite." ("Stil")



N. N.

izvor, "a jedan od ministara", otkriva građanima kako je izgledala oproštajna večera koju je premijer Cvetković organizovao za svoje kolege ministre: "Svi su došli sem Mlađana Dinkića, Svetozara Čiplića i Rasima



Ljajića, koji je bio sprečen. Bilo je oko 50 gostiju i svi su bili veseli! Pevalo se i orilo do tri sata ujutru uz Anu Bekutu, Šabana Šaulića, Tozovca, Vladu Georgieva, orkestar Ace Sofronijevića i trubače." Mirkonjić je, kao i obično kada se slavi, bio glavni: "On je dobio zadatak od Mirka da organizuje veselje. Ne samo da je doveo vrhunske pevače već je i sam zapevao, a pogled nije skidao sa Ane Bekute, koja je specijalno za premijera otpevala *Brojanicu* i još nekoliko pesama... A kada je zaplesala sa Cvetkovićem, zezali smo Mirku da li je ljubomoran, na šta nam je on odgovorio da nije jer zna kakva osećanja Ana gaji prema njemu... Naravno, slavlje nije moglo da prođe bez Dačića, koji se latio mikrofona i zapevao svoj već poznati repertoar – od *Miljacke* do hitova Harisa Džinovića. Veliko iznenađenje za sve nas bio je Tadić... Eto toliko se znamo, ali mnogi su se iznenadili kada su ga čuli da peva! Na repertoaru bivšeg predsednika našla se stara narodna pesma "Ja sam ja, Jeremija, prezivam se Krstić", ali i čuveni hit Dragana Živkovića Tozovca *Mirjana!* A Mirko se toliko razgalio da su mu oči bile pune suza!" Šta su ministri jeli, pa su se tako dobro razveselili: "Na meniju nije bilo ništa specijalno, uglavnom roštilj! Nije se puno pojelo, ali se zato bogami dobro popilo! I napišite da je svako plaćao iz svog džepa! A zbog krize Mirko nije hteo poklone!" ("Alo")

Dole Đogani,

igrač i muzičar, govori o estetskoj hirurgiji: "Kome je to potrebno neka radi, ja smatram da je najlepše da se prirodno ostari. Lepa je i ta starost, i te bore koje stićeš. Što se grudi tiče, njih odobravam. Negde sam čitao da su žene mnogo zadovoljnije i sigurnije u sebe kada ih doteraju i to mi je OK. Ne mešam se Vesni (Vesna je Đoganijeva supruga, prim. ur.) u te stvari. Ne bih joj ništa branio, ali taj botoks mi je baš bezveze, jer ne samo što unosiš otrov u organizam, već je kratkotrajno poboljšanje. Što se toga tiče, Vesna i ja kažemo: 'Pre bismo se patosirali, nego botoksirali'." ("Star")

Mira Lazarević,

Subotičanka, jedna od onih koji su posetili žuti šator "Misionara dobre volje", koji je postavljen u centru Subotice i promovise Sajentološku crkvu, kaže: "U šatoru masiraju ljude i govore im koje zdravstvene probleme imaju, ali to radi čovek koji nije doktor. Nisu bili neprijatni, ali mislim da prodaju maglu."

Jela Lulić:

"Verovatno nije reč o sektu, ali nisu ni humanitarci. Kulturni su, ali ako su došli da nam pomognu, trebali su da donesu tone novca, a ne da nam pričaju ono što znamo."

Predrag Opalić:

"Ne može niko da nam pomogne nudeći opšte mišljenje ili stav. Žalosno je što im grad ništa nije naplatio, a siguran sam da oni imaju neki interes." ("Blic")



Dragan Marković Palma,



lider Jedinственe Srbije, u dva navrata je razgovarao sa novinari-ma o fudbalu: "Kurir": Za koga navijate na Evropskom prvenstvu?

Palma: Lomim se između fudbalske sile Nemačke i... tamo gde igra Mesi.

"Kurir": Pa on igra za Argentinu! Ovo je Evropsko prvenstvo.

Palma: Pa... za Nemačku i Španiju. A znate li zašto navijam za Španiju? Zbog Palma de Majorke. Nekad kad ukucam "Palma" u Guglu izađe i "Palma de Majorka".

2. deo – Dragan Marković Palma reaguje na tekst, jer kaže da nije bio dobro shvaćen: "Ja dobro poznajem fudbal i razumem se u njega. Pa, ja sam uveo Jagodinu u Prvu ligu. Dobro znam ko je Mesi, gde igra i za koju reprezentaciju nastupa. Kad sam rekao da navijam za zemlju gde igra Mesi, mislio sam, naravno, na Španiju. Uostalom, posle toga sam i rekao to isto, da navijam za Španiju, jer je tamo Palma de Majorka. Poznato je i da sam rekao da smo Ivica Dačić i ja ko Čavi i Mesi." ("Kurir")

Dejan Radenković,

poslanik SPS-a, voli i fudbal i politiku: "Za Hrvatsku navijam! Za koga drugog nego za komšije, mi smo upućeni jedni na druge."

Neven Ciganović,

"hrvatski društveni hroničar i kritičar", savetuje: "Ako u nekom trenutku seks postane dosadan, odmah treba poraditi na njemu kako bi ga oplemenili, na primer uvođenjem seks pomagala gledanjem pornića, snimanjem kućnih videa, pa čak i uvođenjem neke treće osobe." ("Stil")



Borislav Pelević,

funkcioner SNS-a, na pitanje za koga navija, "kao iz topa odgovorio je da na ovom EP u fudbalu navija za Srbiju". Na novinarsku opasku da Srbija ne igra, Pelević je rekao da u stvari i ne gleda Prvenstvo: "Nisam zainteresovan. Da igra Srbija, gledao bih svaku utakmicu u kojoj mi igramo."

Borislav Stefanović,

šef pregovaračkog tima za Kosovo, obrazlaže svoje navijačke sklonosti: "Za Španiju, jer igraju dobar fudbal, a i Španci su nacija koja je prijateljski nastrojena prema nama."



Aleksandar Jugović,

potpredsednik SPO-a, nema iluzije ni kada je o fudbalu reč: "Pošto Srbija ne učestvuje, navijam za Nemce. Fudbal je igra u kojoj učestvuju 22 igrača, a na kraju uvek pobeđu Nemci." ("Kurir")



Jelena Karleuša,

pevačica, na pitanje da li je "bila u opasnosti da uđe u svet kriminala", kaže: "Kao dete istaknutog policijskog funkcionera, oduvek sam se gnušala kriminala i svih onih koji koketiraju sa tim polusvetom. Za razliku od mnogih mojih koleginica, nijedan moj prijatelj, dečko ili poznanik nije imao i nema kriminalni dosije."

Da li se stidi nekoga ili nečega što je radila, pogotovo tokom devedesetih: "Ponosna sam na svaki segment svog života. Moj obraz je čist kao suza. Nemam mračnu prošlost ili sumorne početke karijere, kojih treba da se stidim. Sve što sam radila tada, u poslovnom ili privatnom segmentu, s ponosom bih ponovila i sada!" ("Story")

Poglaviti majstori

U kakvoj su vezi bili
gastronomski ukus
vožda Karađorđa,
knjaza Miloša i maršala
Tita i karakter njihove
vladavine, a šta može
da se zaključi čitajući
menije sa njihovih
gozbi? Drug Tito je voleo
kačamak, pa je proživio
lepih osamdeset osam
godina; vožd papulu, ali
ga je stigla kumovska
srdžba; knjaz svinjetinu
(u krompir nikada nije
poverovao), pa je, u
dva mandata, postao
tvorac države...



NA BRIONIMA, OKTOBRA 1968:
Predsednik SFRJ Josip Broz Tito
i austrijski predsednik
Franc Jonas

svakog krkanluka



O d trenutka kada je Platon u *Gozbi* (Συμπόσιον, kako bismo mi rekli *simpozijum*, što za priču koja sledi uopšte nije slučajno) opisao šta se jelo kod Agatona, pa do dana današnjeg kada su sve televizije izveštavale šta se služilo na inauguraciji najnovijeg predsednika, prošla su dva i po veka. Za to vreme se istorija beležila više kao ne/uspeh na bojnopolju, a manje kao uživanje za trpezom. Pa ipak, i kod nas je bilo dobrih ljudi koji su ostavili validna svedočanstva o vladarskim trpezama koje nisu bile same sebi svrha, već pre povod za druženje, overavanje važnih – već donetih – odluka, vođenje rasprava koje će premostiti vekove, tema za “kremljologe” koji gledaju ko sa koje strane, u kojem redu, od gospodara sedi...

Da nije bilo njih, mislili bismo da je pljeskavica stvorena u Leskovcu, paprika rođena u Kneževcu (“Aleva”) a krompir (ivanjički, jelte) naše nacionalno povrće.

Kleopatra je, piše Gošini (crta Underco), obožavala bisere u sirčetu, ali to nikako nije pouzdano. Zato, slede samo pouzdana svedočenja.

NA FILOZOFIRANJU KOD AGATONA: Kažu da je *Gozba* literarni, filozofski i umetnički dragulj Platonov. Ali, on je i nešto drugo – prvi poznati dokument o sprezi trpeze, politike i nauke. Ovde najviše o ovom prvom, iz komentara legendarnog heleniste dr Miloša Đurića:

“*Gozba* je imala dva dela: ručak koji je trajao kratko vreme, i simposion ili pijanku. Posle ručka svaki gost bi gucnuo čistoga vina u čast dobrom demonu. Zatim bi se stolovi uklonili i pod očistio, a gosti oprali ruke kao i pre jela. Potom bi se razdelili venci i masti, pa bi se prinela žrtva i otpevala molitva (pean). Posle toga unosili bi se pred goste omanji stolići sa različitim dakonijama: sirom, smokvama, maslinkama, urmama, orasima, solju posutim kolačićima itd. Pilo se dalje na desnu stranu, i to slobodno, bez primoravanja, ili bi se postavljao starešina pijanke, dolibaša, koji se birao kockom ili izborom. On se starao za red u društvu i određivao je koliko se vinu ima dodavati vode i kako će se gosti zabavljati. Zabava je ▶

tekla uz duhovit razgovor, pesmu, igru (kockanje), ili su se za nju starali lakrdijaši, koje-kakvi veštaci i veštakinje, frulašice, kitarašice, igračice, pevačice itd. Ko je više cenio duhovne vrednosti, taj bi takve zabavljачice otpremio i obratio se duhovnijem načinu zabave, kao što to biva u Gozbi.”

Od Platonovog vremena malo toga se promenilo. Možda samo raspored: prvo se govori, posle jede i pije a to se onda zove svečana večera. Nije ni čudo. Nestalo je zanimanje dolibaše, a pošto, poznato je, alkohol hoće da udari u glavu, pametni ljudi su obrnuli red događanja da ne bismo bili svedoci nedoličnih govorancija i gestova, što kamere čak i iz Skupštine uredno beleže pa nekim poslanicima ozbiljno pre-ti mera prinudnog lečenja...

ČELEBIJINA BEOGRADSKA BAKLAVA: Hroničari su zabeležili da je nekada, u prestonom Beogradu sa 300.000 stanovnika, odnos orijentalnih i tzv. bečkih poslastičarnica bio deset prema jedan. Bilo je tu svega i svačega, pre svega baklava za koje današnja mladež i ne zna: obična, pa onda grčka, sirijska, iranska, egipatska... šta sve ne. Da, alva i sudžuk; tulumbi i kadaif; sve zaliveno bozom ili limunadom, špricerom od oboje.

Evlija Čelebija, čuveni putopisac koji je u nekoliko navrata u 17. veku pohodio “naše zemlje”, ostavio je svoja zapažanja, ne samo o tome kako smo lenj narod pa tamo gde bi bili vinogradi niču šikare, već mnogo više svedočenja o trpezi. Jes’ da je bio carski izaslanik, ali pre svega družio se s običnim (i malo bolje stojećim) ljudima, pa je pisao ne samo o drumovima (preživeli su vreme kada ih je Marko orao, a Turci gradili) nego i o slastima za trpezom.

“... A tek rajsko naselje Beograd! Baklavu kakvu smo jeli na beogradskim gozbama nismo zaista nigde vidjeli. Ni u Rumeliji, ni u Arabiji, niti u Persiji. Velika je kao točak od kola, a savijena je od hiljadu jufki. Razvijena je od nišeste i čistog bijelog brašna sa mladim maslom i bademima tako da bude vrlo slatka, velika i krhka...”

IĆE I PIĆE VOŽDA KARAĐORĐA: Vek i po posle Evlije (a da njega nije bilo ne bismo imali pojma šta i kako se jelo na dvorovima), Dositaj Obradović je popovima i glavešinama Prvog srpskog ustanka morao da dokazuje kako krompir nije otrovna i đavolja biljka. Čak je pred čitavom svitom pojeo – kuvani krompir. I – ništa. Moraće da prođe još mnogo vremena pa da u Srbiji raskošna trpeza postane to: raskošna. Početkom XIX veka ona je bila više

Kuvar Katarine Popović-Midžine

Godine 1877, Katarina Popović predaje u štampu prvi naš kuvar pisan narodnim, vukovim, jezikom. Knjiga će izaći sledeće 1887. godine u Novom Sadu, u izdanju “Srpske knjižare i štamparije braće M. Popovića kod Svetog Save, na glavnoj pijaci, u sopstvenoj kući br. 13”.

Knjiga je imala više od 600 strana velikog formata, sa oko hiljadu recepata i posebnim odeljcima sa uputstvima o kuhinji, njenom nameštaju i sudovima, kao i savetima domaćicama, a sve ukrašeno “sa mnogo lepih i vrlo veštački izrađenih slika”.

Katarinin kuvar doživeo je sedam izdanja između pomenute 1878. i 1936. godine. Potom, 1990, kao nezavisno autorsko izdanje, koje je priredila Mirjana Stefanović iz Novog (ne Sada već) Beograda, pojavljuje se i reprint četvrtog izdanja sa dodatkom u kojem autorka pokušava da sazna nešto više o Katarini Popović:

“Svakako obrazovana, vredna, darovita i vesela žena. Pretpostavljam da je bila lepa, jer kako bi inače podigla na noge celog ‘fazan-dla’”, kako piše njena zaova Ana Dobrička.

Devojačko prezime Katarine bilo je Petrović, a “špicname” – vojvođanski izraz za nadimak, nemačkog porekla, naravno – Purgermajstora, što navodi na pomisao da joj je neki predak mogao biti gradonačelnik – *Burgermeister* – slobodnog kraljevskog “privilegiranog” grada Novog Sada.

U “Javoru”, listu za zabavu, pouku i književnost, čiji je vlasnik bio Jovan Jovanović Zmaj, 1891, u člančiću “Srpske spisateljice” navodi se i njeno ime: “I u srpskoj književnosti ima lep broj ženskinja, koje se okušalo perom poraditi na polju koje inače samo muški obrađuju. Pomenućemo ovde neka imena, koja su se viđala i čula po našim književnim listovima i knjigama, a nabrojaćemo ih ovde bez ikakva

reda i klasifikacije, onako kako nam u pero dođu...”

Ko do sada nije imao prilike da se osvedoči o književnim i kulinarskim sposobnostima, u svakom slučaju rodonačelnika svih naših kuvara, moraće da se zadovolji jednim primerom iz zaista impozantnog opusa Katarine Popovića-Midžine.



nego skromna. U sačuvanom opisu kuvara na dvoru knjeginje Ljubice izneti su šturi podaci o jelovniku tog vremena koji svedoče o (niskom) nivou ishrane tadašnje srpske elite. Učeni ljudi s početka pretprošlog veka samo su se delimično, u svojim zapisima, osvrtni na ovu temu, kao da im je sve to bilo manje važno od događaja tog vremena.

Hrana vožda Karađorđa bila je izuzetno skromna, a on je živeći stalno u pokretu često nosio jelo sa sobom. Buljubaša Petar Jokić ispričao je da je u zastruku (pljosnatoj drvenoj posudi s poklopcem) za pasom uvek nosio papulu (pire od pasulja). Posnu, sa uljem i tucanim belim lukom, mrsnu zalivenu mašću u kojoj je bilo i malo čvaraka. Pored toga, u vreme mrsa hranio se i suvim mesom i sirom.

Izdašniji je bio samo kad je slavio Svetog Klimenta – prvu slavu Karađorđevića.

Filip Višnjić beleži da je Vožd (Karađorđe) rano ustajao, molio se Bogu i ispijao čašu rakije, a odmah potom sledio je doručak s malo



Karađorđe

BELA GOVEĐA ČORBA: Bela goveđa čorba ne zgotovlja se samo kao zasebno jelo; ona je često i pomagalička mnogim drugim jelima; jer se njome mnoga druga jela dolevaju. Zato je domaćice zgotovljavaju brižljivije, nego ikoju drugu čorbu. Najbolja goveđa čorba je od volovskog, nešto gora od kravljeg, a najgora od bičjeg mesa. Dobro goveđe meso je ugasito crvene boje, slanina – odnosno mast mu je bledo žuta, a presno – sveže miriše. Kad se po njemu udara prstima, treba ovi da ostanu skoro suhi – dakle tek da se malo ovlaže; a kad se njima pritisnu na mesu vlakna, ne sme sa ovih poteći mnogo vode. Meso za čorbu sme biti matoro; dakle je uvek bolja čorba od zrelijeg govečeta; jer meso mladog govečeta nema u sebi dovoljno snage. Kakvoća čorbe zavisi još koliko od veštine kojom se gotovi, toliko i od komada mesa, koje se za nju upotrebi. Najbolja je čorba od onog dela govečeta, koje se nalazi na leđima neposredno do repa, a koji se dobija u mesarnici pod imenom “švanci” (Schwanzel) a gornji je deo bele pečenice; dalje od široke roštiljače “rita” (Ried) i vrha od plečke “šulteršpic” (Schulterspitz); u srednju ruku od ostalih komada, a najgora od vrata osobito onoga koji nosi ime “garb” (Garb); jer je od ovog poslednjeg čorba uvek mutna. Za šest osoba uzima se 1 kila mesa. Meso se u čistoj, svežoj, ako je moguće rečnoj vodi dobro opere, metne u čist, dobro propran lonac, koji se upotrebljuje samo za kuvanje goveđe čorbe, naliže sa 2 lit. hladne, ako je moguće rečne vode tako, da lonac ostane sa dobra dva prsta prazan, poklopi čistim zaklopcom i pristavi na ognjište da 1½ čas neprestano podjednako tiho vri. (Čorba koja naglo vri, mutna je; a ako uz to još i kipi, mnogo izgubi od svoje jačine. Opazi li dakle domaćica da je čorba počela naglije vriti, neka zaklopac na njoj potisne malo na stranu, kako bi para imala malo oduška. Ne pomogne li ovo, tada neka lonac sa čorbom lagano premesti na ognjištu tako, da ga ne dohvata jaka vatra.)



“prazi-luka” i jedna glavica običnog crnog luka – na kojoj se ostavi donja, blede-žuta ljuska, a koja se na četvoro zaseče tako, da se ne raspadne. Uza sve to se čorba prema ukusu osoli i metne u nju 10 – 15 zrna bela bibera. Po starom načinu se dodavalo čorbi i malo đumbira; po novijem se ovaj ne upotrebljuje. Tako začinjena čorba ostavi se da dalje opet podjednako tiho vri 1½ čas. (U doba, kada je zelen mlada, te prema tome znatno slabija, meće se dvojinom toliko od zrele zeleni, koliko je gore rečeno; a uz to se doda jedna kriška slatka kupusa i 15–20 mahuna šećerca – graška. Neke domaćice vole da metnu u čorbu i po 1–2 krtole “krom-pira”. Ovaj se meće u čorbu na jedan čas posle metnute pomenute zeleni; jer se krtole za po časa skuva; kuva li se duže, raspadne se te čorbu uzmuti. Sa toga poslednjeg, ne sme se krtola upotrebiti za goveđu čorbu, koja je gostima namenjena.) Zatim se izmakne i ostavi na ognjištu tako, da se staloži, al da ostane topla. Tada se polako i oprezno kroz malo sito ili četku koja je za tu svrhu načinjena, procedi u čist lonac, ako treba dosoli, pristavi ponovo da uzavre, ukuva se u nju što je određeno, saspe u činiju i nosi na sto.

M. D.



Miloš Obrenović

sira i nešto više pogače. Ruski konzul u Srbiji Konstantin Rodofinkin pokušao je sve da Karađorđa nagovori da pije čaj sa rumom, jer mu se učinilo da srpski ustanici mnogo piju rakiju, kao uostalom i sam Karađorđe. Rodofinkin iz Rusije šalje redovno Karađorđu čaj i rum i po neki glavu šećera. Međutim, taj pokušaj ruskog konzula da Vožd rumom zameni rakiju ubrzo je propao pa se na čaj sa rumom u Srbiji do daljeg zaboravilo.

ĐAKONIJE KNJAZA MILOŠA: U kuhinji kneza Miloša Obrenovića bilo je mnogo više namirnica. Na knjaževoj trpezi često se, beleže hroničari, mogla naći špargla, salama, senf-sos, čokolada, piškota, šćerni badem, rahat lokum, mutmel, nišesta, suvo grožđe, zemička, limun, pomorandža, tokajsko vino, malaga... Da li se Knjaz ovim namirnicama snabdevao iz turskih magacina nije zabeleženo, ali mnoge đakonije mirišu po poreklu sa teritorije Turske carevine.

Samo u retkim prilikama, za decu, bolesnike i kakve otmene goste u knjaževoj kuhinji

Čim čorba počne vriti, izdiže se na njenoj površini gusta, prljavo-mrka pena. Po starom načinu se ta pena za sve vreme dok odskače, neprestano skida izbušenom kašikom, koja je za tu svrhu načinjena; po novom načinu ostavi se da je polagano tihim uviranjem nestaje, dok se sasvim ne izgubi; jer je dokazano, da tako čorba bude snažnija. Pošto je čorba 1½ čas vrila, a pene na njenoj površini nestalo, spusti se u nju zelen, koja se među tim dobro očistila, sastrugala, oprala i na četiri komada uzduž presekla. Za 1 kilu mesa uzima se 2 kor. peršuna, 2 kor. paškanata, 1 kor. žute repe, 1 kor. celera, 1 kor. kelerabe, jedan manji kaulin “karfijol” (Blumenkohl) 1 vlat

kuvala se supa, ili kakvo drugo jelo iz zapadnjačke kuhinje. Miloš je, pak, ostajao veran ritopečkom vinu, gibanici, čorbi, paprikašu, kiselom kupusu i čebapu. Voleo je dobro da jede, pio je ali se nije opijao. Jelo se iz bakarnih sarnova, kalajnim noževima i viljuškama.

Posle ručka sledila je kafa u fildžanima, a čibugdzija je podnosio čibuk Milošu i njegovim gostima.

GOZBA U NJEGUŠIMA: O knjazu Danilu, koji je vladao Crnom Gorom od 1851. do 1860, kada je na njega izvršen atentat u Kotoru, svedočenje je ostavio Vuk Karadžić u tekstu “Dolazak knjaza Danila Petrovića u Crnu Goru”, gde je opisana gozba kod kapetana njeguškog Prorokovića:

“Domaćini su pred goste postavili dugačku trpezu od dasaka, a po njoj trpežnjak; i pored nje s obe strane klupe za sedenje. Prvo se jelo donese u čorbi od mesa ovčijeg, pogust skuvan pirinač. Pred knjazom bili su sudovi dosta gospodski ili varoški, bilo je i tanjira i noževa ▶

Patin kuvar

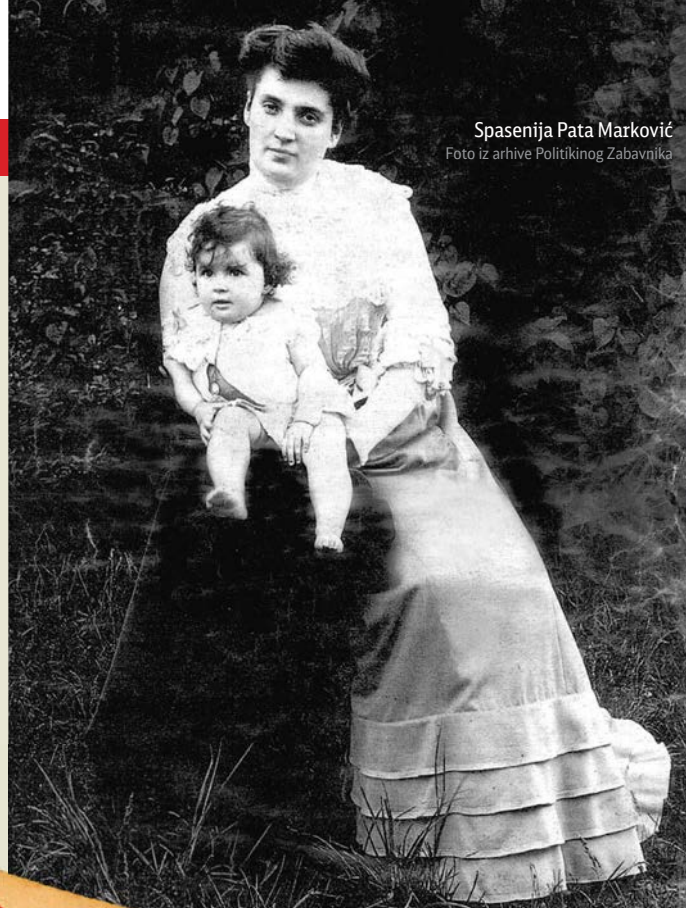
Prva knjiga Spasenije Pate Marković *Moj kuvar i savetnik* iz 1907. godine, počinjala je citatom Henrika Ibzena: "Najbolje knjige koje postoje, to su kuvari. Većinu ostalih nije trebalo ni pisati. Šteta što su pisci kuvara obično nepoznati." Ova više nego pretenciozna tvrdnja, naročito kad se nađe u jednom kuvaru, zvuči nešto blaže ako se ima u vidu da su kuvari Pate Marković kasnije odigrali svojevrsnu subverzivnu političku ulogu. Naime, tokom Šestojanuarske diktature, niko se nije dosetio da bi možda trebalo cenzurisati i žensku periodičnu štampu, pa su u Patinoj "Čitanci za domaćice", koja je izlazila jednom nedeljno, objavljivani recepti u kojima su zapravo ismevani Karađorđevići. "Čitanka" je ubrzo postala popularna među opozicionarima, među kojima je bio i Patin brat.

I bez tog detalja, svako ko je imao sreće da mu se u porodičnoj biblioteci zatekne *Veliki narodni kuvar*, na koji se obično misli kad se kaže "Patin kuvar", zna da je reč o dragocenom svedočanstvu o svakodnevnom životu u urbanim delovima Srbije na početku XX veka. Iako su tehnika i tehnologija pripreme hrane i nabavke namirnica danas mnogo napredniji i jednostavniji, po Patinom kuvaru se još uvek može kuvati. Na primer, jednostavnije uputstvo o pripremi prave češke knedle od onog koje daje Pata, ne postoji nigde. Smesa od jaja, hleba, brašna i dodataka po želji umota se u nauljenu kuhinjsku krpu čiji se krajevi privežu za varjaču, a onda se sve to uroni u lonac sa vodom, tako da varjača ima funkciju prečke sa koje vekna visi, ne dodirujući dno lonca. Funkcioniše provereno.

Ipak, iz perspektive modernog čitaoca Patinog kuvara, recepti uopšte nisu njegov najzanimljiviji deo. Mnogo su zanimljiviji Patina uputstva za pravilno postavljanje stola, serviranje jela, obeležavanje praznika i vladanje domaćice u različitim prilikama. Odatle se može saznati, recimo, da se krsne slave u Srbiji između dva svetska rata nisu proslavljale po današnjoj "predjelo-supra-sarma-pečenje" šemi, nego da je slavski ručak bio predviđen samo za najbliže, dok su gosti uglavnom celog dana defilovali kroz kuću i bili nuđeni posluženjem. Pata daje preciznu satnicu kad se šta za slavu služi. Pre podne žito, slatko, konjak i kafa, popodne žito, kafa, vino i kolači, a "sasvim dockan uveče" rakija i pivo. Pored toga kako su nekada izgledali i danas postojeći običaji, kod Pate se mogu pronaći i oni zaboravljeni. Recimo, "postupaonica" je praznik koji se obeležava kada dete načini prvi korak. Umesi se velika pogača na koju se poređaju pero, novčić, lenjir, kolač i druge stvari koje simbolizuju lepe želje za detetovu budućnost. Pogača se spusti na nisku stolicu,



Spasenija Pata Marković
Foto iz arhive Politikinog Zabavnika



dete se pusti da joj samo priđe, a onda se pozovu druga deca da lome pogaču.

Raznolikost začina koji se pominju u Patinim receptima upućuje na to da je ondašnje tržište bilo mnogo bogatije ponudom nego u decenijama posle Drugog svetkog rata. Tu su najkvirc, anis, đumbir, šafran, i mnoge druge stvari koje ni danas nije lako naći. Recepti za kolače sadrže jednu malu misteriju. Pata često pominje citronat, ali, ako nema živog svedoka tog vremena koji bi mogao da objasni o čemu je reč, teško da će kolač po receptu biti pripremljen kako treba. Citronat, naime, može biti jedna vrsta agruma, ali i začina za kolače, industrijski proizvedena želatinasta tabla koja se seče na sitne kocke i dodaje u kremove. Slična misterija postoji i oko uputstva za proslavu dečjeg rođendana. Pata predlaže sladoled sa piškotama i voćni krem sa olifnama. Jedina olifna koja se na domaćem tržištu danas može naći, jeste mesingana ručka za prozor. Teško da je Pata mislila na to. Ono što deo Patinih receptata danas čini neprimenljivim jesu detalji. Naime, kako napraviti bilo šta po receptu koji počinje sa "uzeti pola kakančeta za sneg brašna"? Ili, kako se snaći kada u uputstvu za krompir punjen jetrom stoji: "narendati teleću jetru kao što se priprema svinjsko salo za kolače". Kuvanje variva sa mesom, po Pati, ne treba ni počinjati ako u kući ne postoji "užički zemljani lonac sa poklopcem". U većini slučajeva iz Patinog kuvara, danas postoji lakša alternativa. Srećom, jer neki od njih počinju sa: "poslati devojkicu da zadavi pile".

Jovana Gligorijević

i viljušaka; i ovaj se pirinač donese u velikom drvenom čanku, koji se onamo zove vagan, i svi smo ga amo od knjaza dalje jeli velikim drvenim kašikama, kakove su u Srbiji po selima. Posle pirinča donese se kuvano ovčije meso u velikim komadima (gotovo u četvrtinama) koje

je jedan od gostiju posle sekao na manje; iza ovoga mesa donese se jagnjeće meso pečeno, isto onako u velikim komadima, koje je opet jedan od gostiju sekao u kakav sud pred sobom; iza ovoga pečenja donese se šunka koja se onamo zove pršut, a posle nje sir. Gde je

knjaz sedeo bilo je i čaša podosta, ali mi ova-mo dalje pili smo vino stakletom od oke redom nazdravljajući jedan drugome, kao n.p. što se u Srbiji kadašto pije čuturom."

Vreme što je sledilo donelo je mnogo više muka no uživanja; ako je verovati Stevanu

Jakovljeviću i Dobrici Ćosiću, jeo se samo tain (crni vojnički hleb) i luk. Lepo i herojski zvuči; ali ovaj autor je pre sklon da veruje Katari-ni Popović-Midžini i Spaseniji Pati Marković (videti okvir).

TITOV KUVAR: Kavijar an blok, langust bel vi, sote stroganov, biftek santjago, stek od jele-na s borovnicama, salata od avokada, hladna riba u želeu, pečurke punjene guščijom džige-ricom, gratinirana teleća prsa... samo su neka od jela za koja većina smrtnika nije ni čula.



Boranija, boranija, pa onda boranija

Starina Milan Todorović iz sela Rakovice, kod Beograda, koje je te 1931. godine imalo 61 kuću i 336 duše, ostavio je iza sebe valjan zapis o tome kako se u to vreme hranila jedna seoska porodica.

Bilo ih je "dvanajestoro odraslih i sedmoro dece, dva i po hektara zemlje, pet krava, dva konja, nekoliko svinja i mnogo kokošiju." A jelovnik je bio: mleko, boranija, boranija, tikvice, kiselo mleko, pasulj zapržen na masti, opet mleko, onda boranija, pa boranija od graška, i za promenu – boranija... Bilo je tu i đuveča bez mesa, pasulja na masti, kačamaka s mlekom, čorbe od patlidžana. A za nedeljni doručak gozba: pržen luk s jajima (potrošeno osam jaja!).

M. D.



JESTI PA FILOZOFIRATI: Tito jede pasulj posle napornog lova

Džon Fildžerald Kenedi, Nikita Sergejevič Hruščov, Gamal Abdal Naser, Indira Gandhi, Hafes el Asad, šah Reza Pahlavi, kralj Husein, princ Norodum Sihanuk... imena su što se pamte po nazivima ulica, česće; ili mesta u istoriji koja su zauzeli, ređe.

Ipak, navedena jela i imena ljudi povezuje jedna ličnost: Josip Broz Tito, predsednik

Socijalističke Federativne Republike Jugoslavi-je, bez ograničenja mandata. On ih je sve, ovako ili onako, povezivao i bio im domaćin ili gost kada su svi ti, sve to, degustirali. I usput određivali sudbinu ne miliona, već milijardi običnih smrtnika koji za pomenuta jela nisu ni čuli.

Branko Trbović se, po završetku školo-vanja 1955. godine, zaposlio kao hemičar u

laboratoriji za posebne namene u krugu dvo-ra, koja je radila isključivo za predsednika Tita, visoke rukovodioce i strane državnike koji su nas tada često pohodili. U istoj zgradi nalazi-li su se i veliki magacini i hladnjače u koje su, posle detaljnih pregleda, smeštani najkvali-tetnija hrana i pića iz celog sveta, i naravno cele tadašnje države. Posle prvih ispitivanja, svi su uzorci upućivani na hemijsko-toksiko-lošku analizu i bio-probu. Laboratorija je ima-la i odeljenje pokusnih životinja za bio-ekspe-rimente, bakteriologiju i odeljenje za ispitiva-nje radioaktivnosti.

Nijedan obrok nije spreman bez stalnog nad-zora lekara i laboranata. Tako je bilo u zemlji, tako i na putovanjima u inostranstvu, pogoto-vu u azijske i afričke zemlje, na kojima je "Ga-leb" nosio tone namirnica za ugledne domaći-ne i goste, naravno i za posadu koja nije smela da ostane gladna.

A u običnim prilikama?

U DOMAĆEM OKRUŽENJU: "Tito je voleo do-maću, običnu zagorsko-slovenačku hranu", osta-vio je svedočenje Branko Trbović. "Pođimo od do-ručka. U rezidenciji sam proveo dvadeset i tri go-dine i dobro sam upoznao Titov ukus. Najviše je voleo kačamak od kukuruznog i heljedinog braš-na. Voleo je i veoma masna jela. Čini mi se da je



Stroganov: grof ili sote

Po svemu sudeći, neko od velike i značajne familije Stroganov zaslužan je što se njihovo ime češće nalazi na menijima najuglednijih restorana širom sveta, no u istorijskim čitankama.

Ko je za to "kriv"? Najverovatnije grof Pavel Aleksandrovič Stroganov (1774–1817), general-major, adutant cara Aleksandra I, učesnik u ratovima protiv Napoleona. Ali, kad se pogleda njegova palata, budoar, sve ono što tu pripada, deluje da mu je to mnogo prijatnije okruženje no vojnički šator. U šatoru, uostalom, ne postoje kuhinje. Nema mačevanja varjačom. A grof Stroganov je baš to voleo. Zato, sasvim izvesno, čuveni bif (tek kasnije sote) nema nikakve veze s njegovom vojničkom karijerom. Pardon – ima. Njime su se sladili njegovi ortaci po činu, ortaci po zvanju, ortaci po bogatstvu, a sigurno i imperator lično.

Šira slava grofa Stroganova došla je mnogo posle njegove smrti. U klasičnom ruskom kuvaru iz 1861. godine, prvi put se pojavljuje "govedina a'la Stroganov sa pečurkama". I to je početak.

Nastavak je isto tako zanimljiv: 1912. u jelo ulaze crni luk i paradajz-pasta, krompir postaje obavezan prilog. Posle pada Carske Rusije, čuveni sote je glavni sastojak menija u hotelima i restoranima u Kini, pre Drugog svetskog rata. Obogaćuje se i receptura. Tako *Larusova gastronomika* iz 1938. kao obavezne sastojke navodi: tračice bifteka, crni luk, paradajz-pastu i – senf! Svako je, naravno, dodavao još ponešto: slaninu koje izgleda na samom početku nije bilo, kisele krastavčiće, verovatno je da su Kinezi zaslužni za trakasto sečenje mesa; u Pavelovo vreme biftek se sekao na kockice. Posle kineske revolucije, emigranti stižu u Ameriku. S njima i sote stroganov: gastronomski hit pedesetih godina.

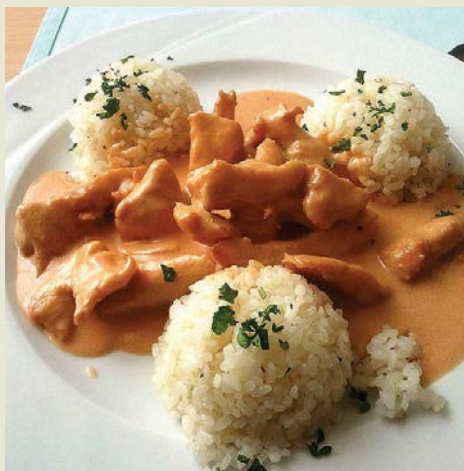
Sote (iako izvorno znači kratkotrajno prženje mesa, na vrelom ulju) postaje čitav niz jela: spravlja se od teletine, svinjetine, piletine, junetine nego kako, čak i povrća; prilozi, pored krompira, postaju pirinač, testenine...

Ne nose svi ime Stroganova (varijacije su dovoljan razlog da tvorci, kao Koča Popović, jelu daju svoje ime) ali omogućile su da to postane kulinarska disciplina.

STANDARDNI SOTE STROGANOV: Koliko je kuvara, toliko je i recepata za najčuveniji sote na svetu. I svi smatraju da je njegov pravi. Nema veze: svi su pravi, svi su izuzetni. A veština kuvara je tu da bude lepo kremasto, a nikako da se pretvori u nepostojeću čorbu stroganov. Dakle, ni preretko, niti pak pregusto.



GROF I NJEGOVO JELO: P. A. Stroganov i sote "Stroganov"



Čija god varijanta da je u pitanju crni luk (glavica) se sitno isecka, kao i mesnata slanina (100 gr), pa na malo ulja prodinsti dok luk ne zacakli. Biftek (700 gr) se iseče na tračice, pa i on ubaci među dinstani luk. Čim meso malo uhvati boju, dodaju se pečurke (400 gr), takođe iseckane, posoli se, zalije vinom (1 dl) i ostavi da se polako dinsti.

Kada je meso omekšalo doda se kašičica senfa i kašičica pirea od paradajza, kiselih krastavaca (200 gr) iseckan na štapiće, sve se promeša i ostavi da se još kratko prodinsti. Zaspe se ravnom kašikom brašna pa dobro iz-

meša i još malo prodinsti.

Na samom kraju umeša se čaša kisele pavlake.

M. D.

čvaraka i masti uvek jeo više nego kačamaka. Ručak, kom su retko prethodila hladna predjela, počinjao je tačno u jedan sat, obično supom s dosta domaćeg testa, a čorba, koju nije voleo, služena je veoma retko. Obavezno je sledilo neko testo: ponekad gibanica ili zeljanica, ali najčešće štrukle – u supi, gratinirane, ili neko drugo testo sa sirom. Glavno jelo mahom je bila pečena čurka sa mlincima ili podvarkom, razno faširano meso sa dosta milerama, sveže teleće ili svinjske kolenice, kuvane sa dosta povrća, ili svinjetina pečena u velikim

komadima. Ipak, najveća poslastica bile su mu kravice pečene sa kiselim kupusom i sarme u svim kombinacijama. Ribu, rakove i languste nije voleo, a i salate smo servirali tek reda radi. Tokom deset dana, pitu sa jabukama je jeo sedam puta, a razne pite sa sirom tri puta. Ako smo spremali prasetinu, moralo je to biti povećanje prase, od oko 60 kilograma. Čim bi se dobro ugrejalo, odsekao bi parče slanine i to je bilo sve što bi od tako velikog praseta pojео."

Ipak, bilo je valjda drugačije prilikom intimnih

ručkova, sa prijateljima? Ne preterano, vidi se iz zapisa Branka Trbovića. "Za vreme boravka u Sloveniji, naročito kada je bio u lovu, Tito je redovno bio Kardeljev gost. Na Pokljuki su Kardeljevi imali planinsku kuću i tu bi Pepca lično pripremala ručak ili večeru. Kardelj je važio za veliku škrticu a u tome je umeo i da pretera. Nazovimo to šalom ili anegdotom, ali moram vam ispričati. Tito je voleo štrudlu sa jabukama, pa su je i ovde pripremali. Nisam večerao i hteo sam da uzmem jedno parče. Konobar je pritčao i uplašeno

Srećna nova 1952.

Godine na razmeđu polovine prošlog veka bile su godine nade. Jugosloveni su bili čvrsto uvereni da se Titovo odlučno "ne" Staljinu i Informbironu konačno isplatilo. Počelo je da se živi opuštenije i sve je ukazivalo da je pred svim našim narodima i narodnostima svetla budućnost. A najbolji dokaz je bio doček 1952. Nove godine. Prvi put posle onih čuvenih demonstracija (27. marta 1941) Beograđani su te noći spontano izašli na ulice i gradske trgove, kako piše "Politika" iz tog vremena, poznati restorani su se utrivali ko će bolje, ko će svečanije. Veselilo se do ranih jutarnjih sati, igralo kolo, ponajviše Kozaračko, jelo i pilo ono čega je bilo.

Ta 1952. godina je veselo i, kako to dolikuje, dostojanstveno dočekana i u jednom od tada retkih elitnih beogradskih hotela, u "Mažestik". Svečani program otpočeo je oko 23.30 časova baletskim tačkama članova baleta Narodnog pozorišta, a usledile su operne arije, kozerije i satire u izvođenju umetnika iste ove institucije. Opšti utisak upotpunili su narodnim songovima pevači Radio Beograda.

U sali hotela "Mažestik" sedele su veoma ugledne zvanice, tako da je i jelovnik morao da bude u skladu sa njihovim renomeom. Te večeri na trpezi je bilo nekoliko ekskluzivnih predjela, jela i slatkiša: hladan smuđ "lepi izgled", konsome sa slanim štanglicama, pileći kotlet Kiev, grašak na puteru, praseće i ćureće pečenje, engleska garnitura, salata "mimoza", krokan buše, sir i žardineto, sitni kolači i turska kafa.

Naravno, sve je to valjalo lepo zaliti. Po ceni od tadašnjih 200 dinara mogla su da se naruče flaširana bela vina rizling župski, graševina, silvanac, muskat otonel, šipon, traminac, žilavka, i crna prokupac, burgunder, kaberne, ružica... Pre toga ljubitelji aperitiva mogli su (po pet puta nižoj ceni od vinske) da otvore apetit sa domaćim crnim vermouthom ili nešto skupljim "Zadar" viskijem, rumom ili maraska brendijem. Samo 20 dinara su koštale rakije prepečenica, eksportna bosanka i klekovača. Za francuski šampanjac trebalo je izdvojiti čak 800 dinara. Protivnicima alkoholnih pića na raspolaganju su bili orandžada, sok od maline i soda voda. Uglavnom, za svakoga je bilo po nešto. M. D.



U TRENUCIMA PREĐAHA: Ranković, Tito i drugovi

me zamolio da ne uzimam, jer ih je drug (tako je zvao Kardelja) prebrojao. 'Ujutru će proveriti da li su svi na broju, i teško meni ako neki nedostaje' reče. Da čovek ne poveruje jer, sve je bilo na državni račun. Ipak je tačna izreka da će vas samo siromah dobro ugostiti."

Ako smo skloni da pomislimo da je to samo slovenačka škrtost, za razliku od naše srpske darežljivosti, tu je Trbovićev zapis, da sve demantuje još jednom anegdotom:

"Pamtim dan sa Kočom (Popovićem). Doneo

je pribor za pecanje, veliki ražani hleb i balon vina. Oko Vange ima puno ribe i mogli ste pecati i bez udice. Koča je pecao sa čamca, a ja sam na roštilju pripremao ribu. Voleo je ribu spremljenu na dalmatinski način, u stvari, da bude samo ugrejana. Dobro se poslužio i popio vino iz balona. Ovo vam pričam zato što sam ga ceo dan služio, a on me ni jednom nije ponudio – ni ribom, ni gutljajem vina. Kada je pošao, poneo je preostalu ribu, hleb i vino, a ja sam dobio samo veliko hvala."

Ipak, postoji nešto što se zove slovenska duša.

"Hruščov je bio gost nekoliko puta. Nije imao posebnih želja u pogledu pića i hrane. Čak nije dozvoljavao da ga služi konobar, već je to sam radio. Ne ulazim u politiku, ali on je bio jedini državnik koji je, sem doručka, obedovao zajedno sa svim članovima svoje pratnje."

AVANTURA SVEČANE TRPEZE: Na proslavi dvadesetogodišnjice bitke na Sutjesci, u čast visokih gostiju Đuro Pucar i bosanski ▶



rukovodioci priredili su ručak za pedesetak zvanica iz cele Jugoslavije. Po uputstvima Hamdije Pozderca napravljen je travnički tirit, što je bilo predjelo iza čega je sledila begova čorba s bamijama, šarena dolma, pečena jagnjetina s mladim lukom i pečeni krompir. Za desert su poslužene baklave i pita s jabukama.

Kao što to često biva, spremanje nekog jela ima i svoje dodatne koristi. Eto, na primer, u svakoj domaćinskoj kući, ne samo u okolini Travnika, smatraće da je grehota spremati pitu, a supu baciti.

Dakle, kokoška se u velikom loncu, sa vezom očišćene zeleni, u posoljenoj i biberom u zrnju začinjenoj vodi, kuva dok meso ne počne da se odvaja od kostiju. Prstima se meso isitni na sitne rezance, pa prelije da ogrezne u supi. Naravno supa se kasnije zakuva domaćim rezancima, ali to sada nije tema.

Za tirit, kore za gibanicu i meso se ređaju kao i svaka gibanica, a sve obilno zaliva topljenim puterom, što se ostavi i za kraj da prekrije poslednju koru. Peče se standardno, na 225 stepeni, oko pola sata, seče na veće komade, pa služi toplo.

CRNOGORSKA JAGNJETINA: Godine 1961. na Dan armije, Tito je primio i ugostio nekoliko poznatih revolucionara i crnogorsku delegaciju sa Svetozarom Vukmanovićem Tempom na čelu. Bio je naravno i Veljko Vlahović tu, a Crnogorci su maršala počastili jagnjetinom spremljenom na njegov način, doneli su i crmničku lozu, i dan danas poznato vino

vranac. Ostalo je zabeleženo da je ovo bio poslednji neposredan i vanprotokolaran sastanak ratnih drugara.

Celodnevno gošćenje, inače, počelo je doručkom na kojem je poslužen kačamak od heljedinog brašna sa čvarcima, a za ručak, pored jagnjetine, Tito je ponudio čorbast pasulj, zubaca i oradu sa gradela i blitvu.

Ipak, jagnjetina je bila "zvezda dana".

Za pripremu ovog crnogorskog specijaliteta, za deset i više ljudi, potreban je poseban sud, metalno burence s poklopcem koji dobro dihtuje. Napravi se pre svega gusta drvena rešetka, visoka desetak centimetra, kojom se pokriva dno. Ako se jelo sprema u kućnim uslovima, onda šerpa sa dobrim poklopcem ne sme da bude manja od 25 litara zapremine.

Meso se iseče na krupne komade, krompir na četvrtine, šargarepa i luk na krupnije komade. U bure se sipa voda samo do nivoa rešetke, onda pažljivo složi meso, prekrije povrćem, začini i zalije vinom. Poklopi se, pa kuva na tihoj vatri dva-tri sata bar. Dok meso ne postane toliko meko da samo sa kostiju spada.

U STRANOM OKRUŽENJU: Za vreme čuvene, višemesečne turneje brodom "Galeb" po zemljama Azije i Afrike, u prvoj polovini 1961, u Tunisu je završetak putovanja označen večerom za kralja Hasana II i zvaničnike iz Tunisa. Posluženi su kavijar an blok, konsome sa profiterolama, riba list, pečeni jagneći but sa krompirom, šargarepom i prokulama, tuniska

riblja salata, holandska zelena salata, omlet iznenađenja i voće.

Ovu večeru pripremili su naši kuvari, a sve se odigravalo na brodu. Uzgred, koliko je Tito imao poverenja prema nesvrstanim prijateljima najbolje pokazuje to da je u više od polovine zemalja koje je posetio sve sastanke održavao na brodu, tu je naravno i spavao, iako su mu svuda na raspolaganju bile rezidencije domaćina.

Kada je završena velika (raketna) kriza oko Kube, održano je zasedanje Generalne skupštine OUN. Bio je prisutan predsednik Tito, bio je naravno i predsednik Kenedi. Kenedi je, od gostiju iz celog sveta, odabrao da baš za Tita (o tome današnji predsednici mogu samo da sanjaju, ali to je već neka druga priča) priredi večeru u nadaleko čuvenom hotelu "Valdorf Astorija".

Na meniju su bile pečurke punjene gušćijom džigericom, škampi na pirinču na filipinski način, file od kanadskoj jelena, sos od kikirikija, ruže od kuvanog povrća, potom voćna salata servirana u presečenom ananasu, posebno za svakog gosta. Pila su se kalifornijska vina.

Po povratku naše delegacije iz poseta Kini, Koreji i SSSR, 1977. godine Tito sa pratnjom je svratio na ručak kod šaha Reze Pahlavija. U to doba na Teheranski aerodrom sletali su samo avioni šaha i njegovih gostiju, pa kad se kaže "ručak na aerodromu", onda to nikako nije ono što nam danas pada na pamet. Reza je poslužio



**U RADNOJ
POSETI
MONGOLIJE:
Dalekoistočni
specijaliteti**

gušćiju džigericu, sušene gušćije batak, mariniranu ribu, koktel od tropskog voća, gulaš od zeca, jagnječju janiju, pile pečeno na žaru

od vinove loze, pirinač sa šafranom, salatu od poluzrele dinje sa limunom i sladoled. Na sredini stola bile su poredane najkvalitetnija pića

iz celog sveta, a po carskom protokolu bilo koje piće da se zatraži (konjak, viski, nešto treće) gostu se donosi cela flaša.

Godine 1977. predsednik Portugala, priredio je večeru za našeg predsednika i njegovu pratnju. Tito je bio nezadovoljan smeštajem i prijemom u Lisabonu, pa je večera u hotelu "Ric" protekla u nategnutoj atmosferi, a Koča Popović, po čijim uputstvima je pripremljen sote stroganov, nije mogao da se istakne. Pored ovoga, bila je poslužena i hladna ploča "Atlantik", salata od školjki i rakova, tople artičoke i pečena morska riba, na kraju voćna salata prelivena maderom vinom, a pio se porto star 25 godina, kao i čitav niz drugih portugalskih vina.

Kako sve ovo, decenijama kasnije, izgleda, čitaoci mogu sami da zaključite: da li im na trpezi nedostaje travnički tirit ili užička pršuta. Ili, možda, i jedno i drugo. Nema zime: Drug Tito je voleo kačamak, pa je proživio lepih osamdeset osam godina; Vožd papulu, ali ga je stigla kumovska srdžba; Knjaz svinjetinu (u krompir nikada nije poverovao), pa je, u dva mandata, postao tvorac države...

Pravilo je, biće, da nema pravila.

Mika Dajmak

55 GODINA
1957-2012



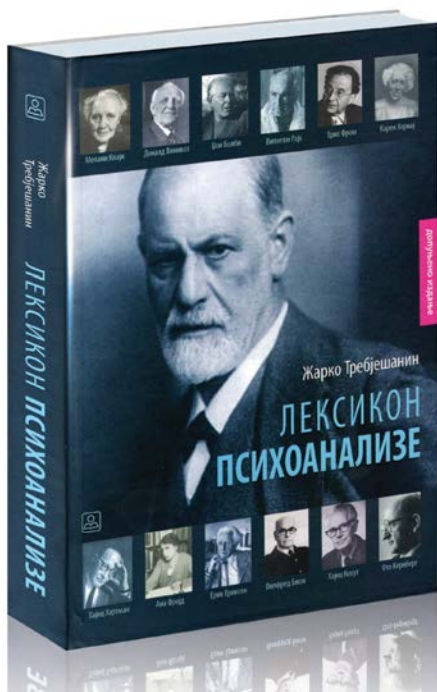
ЗАВОД ЗА УЧЕНИКЕ
Kuћа znanja

Жарко Требјешанин

ЛЕКСИКОН ПСИХОАНАЛИЗЕ

Без психоанализе незамисливе су не само савремена психологија, психијатрија, педагогија, антропологија, социологија већ и модерна и постмодерна филозофија, лингвистика, семантика, затим књижевна теорија и критика; чак су и књижевност, уметност, позориште и филм толико прожети психоаналитичким сазнањима да није претерано ако се каже да је читава култура двадесетог века обележена њоме. За ову науку зна не само просечно образован интелектуалац већ и сваки иоле образованији човек.

Ако овај лексикон помогне читаоцу да избегне стереотипне заблуде и уобичајене грешке у употреби психоаналитичких термина и појмова, олакша му разумевање настанка и значења кључних психоаналитичких поставки и теорија, и уз то га подстакне да се упусти у авантуру самосталног истраживања изворних психоаналитичких списа, он је тиме оправдао постојање и испунио своју сврху.



БЕОГРАД
Обилићев венац 5
тел. 011/2638-405
Краља Милана 19
тел. 011/3235-409

Косовска 45
тел. 011/3227-088
Палмотићева 1а
011/3224-706

Вукасовићева 50
тел. 011/3594-835
BELVILLE, Јурија Гагарина 14к
тел. 011/630-22-27

НОВИ САД
Сремска 7
тел. 021/662-4433

Матице српске 1
тел. 021/417-625

НИШ
Трг краља Александра 3
тел. 018/511-428

КОСОВСКА МИТРОВИЦА
Владе Петковића 1
тел. 028/425-111

Svako nosi svoj Trst

Šetnja prema luci. Susret s bronzanim Umbertom Sabom. Tu blizu, neki njegov prezimenjak, *dottore*, drži *studio dentistico*. Lepe su tršćanske ulice u sumraku, dok se poslednje zrake sunce odbijaju o bele drvene kapke na prozorima. Na parkiralištima više vespi nego auta

DEVEDESETIH JE TO u Holivudu postala praksa: ako neka televizijska serija postigne veliki uspjeh, po njoj se poslije snimi igrani film koji se prikazuje u bioskopima. Primjera je mnogo, a dva koja prva padaju na pamet su *Dosije iks* te *Seks i grad*. Mi smo se, ovdje, toga sjetili prije. *Bolji život*, serija koju su scenaristički potpisali Siniša i Ljiljana Pavić, a čije su brojne epizode režirala trojica režisera (Mihailo Vukobratović, Andrija Đukić i Aleksandar Đorđević) počela se prikazivati 1987. godine. Nakon velikog uspjeha, dvije godine kasnije, 1989, dakle, snimljen je igrani film *Bolji život* koji je uspješno prikazivan u kinima širom krizirane Jugoslavije. Jedan od najbolje upamćenih dijaloga iz filma dio je scene koja svoju popularnost, između ostalog, duguje mogućnosti da se s njom identifikuju silni jugoslovenski *radni ljudi i građani*. Dragiša Popović zvani Giga traži od svoje sekretarice Živadinke (odmilja – Žarka) da otkuca nešto na pisačkoj mašini. Ona odbija, kaže mu da kuca sam i nastavlja: “A mi idemo u Trst!” Giga je zbunjen: “Ko, bre, ide u Trst?” Žarka pojašnjava: “Većina, i to dvotrećinska većina. Uzimamo dva dana i *ciao, ragazzi*.”

VOJSKA I LUTKICE: Vrtila se ova scena, čini mi se, i u televizijskom trejleru za film, pa je i to, možda, razlog što se tako dobro pamti. Nije, međutim, jedini razlog. Vrijeme radnje je uoči osmog marta, a po staroj dobroj socijalističkoj tradiciji to je formalno (bio) radni dan koji se obilježava – neradno. Ipak, socijalizam je već umro, a to ljudima (i ženama) još niko nije rekao. Ima nečeg od prologa jugoslovenskoj tranziciji u tom sučeljavanju *Trsta* (kao koncepta) i *većine, i to dvotrećinske* (opet kao koncepta). Nema više onog svijeta, one zemlje i onog života, pa valjda zato Giga, *blažen među ženama*, i ne odlazi u Trst, nego u Solun. I Solun i Trst su gradovi na rubu *našeg* svijeta, jednom nogom

u njemu, drugom izvan njega, s jakom simboličkom popudbinom čija je snaga suštinski vezana za svjetske ratove. Za socijalističku Jugoslaviju, Titovu Jugoslaviju, skovanu i zakovanu u Drugom svjetskom ratu, Trst je najprije bio najzapadniji *naš* grad, najzapadniji grad koji smo *oslobodili*, da bi poslije postao najistočnija tačka svijeta kojem nismo do kraja pripadali, ali smo mu težili. Ta dva Trsta su, više usput nego namjerno, opjevala dvojica sarajevskih pjevača. Potonji se naslućuje iz onog prološkog stiha Zdravka Čolića *Izgledaš mi kao lutkica iz Trsta*, a prvi je opet skiciran u uvodnim stihovima druge po redu pjesme Zabranjenog pušenja o porodici s Koševa čiji se *pater familias* zove Dragan; to je ono kad Nele Karajlić kaže: *Čet' rest pete njega je primila partija, a s vojskom je ušao u Trst*. Nastavak ove pjesme, njen sljedeći stih (*Sada ulazi na vrata komesarijata/ A prima ga Crveni krst*), nije također lišen veze s Trstom. Propašću *našeg* svijeta, naime, propašću svijeta u kojem su simbol *skockanosti* bile *lutkice iz Trsta*, propala je jedna vizija Trsta, ali i jedan stvarni Trst. Najbolje se to vidi na trgu Ponte Roso, toj nekad famoznoj adresi *trgovačkog turizma*. Danas je na Ponte Rosu tek nekolicina slabo posjećenih kafića, pokoja cvjećara, a staru slavu čuva tek jedna *tezga*. To zapravo i nije prava *tezga*, nego nekakva deka raširena preko kamena, dok su po njoj poslagahe loše kopije markiranih sunčanih naočala, ženskih torbi, nesesera i sličnih, kako se to moderno kaže, *asesoara*. Mladi visoki crnac koji drži *objekat* nervozno gleda lijevo-desno kao da želi preći ulicu, više se, izgleda, boji policije, nego što želi privući mušterije, kojih ionako nema.

DVOSTRUKA DUŠA: Što su nekad bili trgovina i šverc, sad je postala *kultura*. Ne važi to samo za Trst, uostalom, ali je to d(r)uga priča.

Najfrekventniji plakati u Trstu su plakati za tri koncerta koja će se održati u idućih mjesec, mjesec i po. Najprije nastupa Emir Kusturica sa No Smoking orkestrom, zatim Gogol Bordello, a naposljetku i Goran Bregović. Tu u Trstu oni će privući i lokalnu publiku iz sjeverne Italije, ali i fanove iz Slovenije i Hrvatske. Uvijek je Trst imao, kako su govorili njegovi najveći pisci, *dvostruku dušu*. A riječi najvećih tršćanskih pisaca ne treba zanemariti. Dvojica njih – Italo Zvevo i Umberto Saba – načinili su od Trsta, kako kaže njihov nasljednik Klaudio Magris, prijestolnicu svjetske književnosti. Ne treba, međutim, zaboraviti ni Džojsove tršćanske dane. Muvam se po knjižari u centru. Na počasnim pozicijama globalni bestseleri u prevodu na talijanski. Danas je i dizajn korica uglavnom isti svugdje u svijetu. To je valjda ta globalizacija. Ipak, na velikoj polici odmah uz ulazna vrata je i knjiga malo većeg formata s poznatim licem na koricama, licem koje ne spada u priču o instant kulturi. Lice je to pisca knjige koju superlativnom *blurb* frazom preporučuje Erik Hobsbaum, knjige objavljene krajem 2011. godine, što se zove *La guerra rivoluzionaria jugoslava (1941–1945 – Ricordi e riflessioni)*. Piscu je ime Milovan Đilas (ili, kako na koricama piše, Djilas). Ne znam zašto, ali





GEOGRAFIJA LITERATURE: Džojls na Ponte Rosu

milo mi je vidjeti prevod *Revolucionarnog rata* objavljen prije samo nekoliko mjeseci, slučajno ili ne, baš o stogodišnjici Đilasovog rođenja. Milo mi je također i vidjeti kako je jedan od specijaliteta u nekoliko tršćanskih restorana jelo koje se zove *cevapcici griglie*.

MLADENKA NA MOLU: Trst je grad ponosan na tradiciju pa se kafane regularno diče godinom osnivanja. Kafana *Urbanis*, recimo, tik uz veliki glavni trg što izlazi na more, osnovana je 1832. godine. Pretprošle subote, devetog juna, dakle, tamo je održano finale nekakvog NBA talijanskog školskog kupa. Nasred trga ogromna gumena kocka u NBA (plavo-bijelo-crvenim) bojama sa siluetom košarkaša baziranoj, kažu, na liku Džerija Vesta. Tu su i montažni tereni za košarku na otvorenom. Sve je blještavo, kičasto i šareno. Glomazne austrougarske zgrade što omeđuju trg su veličanstvene, ali u ovom kontekstu jedva primjetne. Maketa je to priče o Americi i Evropi rekao bi kakav desničarski kulturpesimista. Sutradan, u nedjelju, jeste pravi sportski dan. U šest popodne na Evropskom fudbalskom prvenstvu igraju Italija i Španija. Već oko podneva, u kafanskim baštama s televizorima, na skoro svakom stolu papirić sa obaviješću da je sto od pola šest – rezervisan. Finale Rolan Garosa

tu dođe kao uvertira. Tenis se igra za vrijeme sijeste. U kafiću kod Ponte Rosa, blizu pravoslavne crkve, meč gleda skupina klinaca, s njima je pokrupna djevojčica u majici dizajniranoj u bojama srpske zastave s likom Vuka Karadžića na prsima. Prigodno, kiša prekida tenis taman uoči fudbala. U pet minuta se stvara gužva. Sitan proćelav tip, valjda gazda, s konobarima užurbano iznosi stolice iz kafane napolje. Sad to manje liči na kafansku baštu, a više na kino na otvorenom. Hitri rafali dosjetki i isprekidani smijeh dok se sviraju himne, a spiker čita sastave. Pije se pivo. *Birra Moretti* se pravi još od 1859. godine, a pakuje se u flašama od dvije trećine litra; šest koma šest deca – dobra mjera. Kad krene utakmica kreće i galama, kolektivni uzdasi i aplauzi. Većina, naravno, navija za Italiju, ali *Španci* su uočljiviji. Pet-šest tinejdžera, valjda turisti, u dresovima, s visokim kapama i zastavama. Svi su glasni i posvećeni, ali nema nervoze ni animiziteta. Nedjelja je, kasno popodne, blaga sparina, ulice uglavnom puste, osim ovih televizijskih kongregacija, scena filmska, blago žanrovska, onako felinijevska. Nije ipak da uopšte nema šetača. Prođu neke bakice, polako, nogu za nogom, onako sređene i namirisane, bivše lutkice iz Trsta. Prođe i poneki

par; zaljubljeni muškarci isprva često zabore na fudbal. Prolaze pored ekrana pa uspire, da vide rezultat i malo pogledaju igru. Ženska stane pred sami ekran, zakloni vidik onima što sjede, pa joj on nježno stavi ruku na mišicu i povuče je u stranu, prema sebi. Prođu i vlasnici pasa što svoje ljubimce izvođe u šetnju. Prođu i lokalni prodavci plastičnih diđa, uglavnom upaljača i privjesaka (ili upaljača na privjescima). Prošao je, i to nekoliko puta, i neki lokalni ludak, pogrbljen i zadubljen u glasan razgovor sam sa sobom, ogrnut šalom Crvene zvezde. Poslije utakmice šetnja prema luci. Susret s bronzanim Umberto Sabom. Tu blizu, neki njegov prezimenjak, *dottore*, drži *studio dentistico*. Lijepe su tršćanske ulice u sumraku, dok se posljednje zrake sunca odbijaju o bijele drvene kapke na prozorima. Na parkiralištima više vespi nego auta. Dok horizont postaje ljubičast, djevojka u vjenčanici, korača prema molu. Slijede je djevojka i dva mladića. Jedan ima fotoaparat. Mladenka jedina žuri. Zna: plava će brzo preći u crnu. Na tren je sama uz rub mola, kao kakva *cartoon* Ifigenija. Lijepa je, crnpuhasta. Usidreni brodići u luci sjećaju na Ilijadu. Jednom je na pramcu naslikana velika glava Homera Simpsona.

Muharem Bazdulj

Nije sve u novcu

“Moj prvi strip je bio autobiografska priča o tome kako sam bio opljačkan. Ljut na policiju koja je puštala siledžije na slobodu zbog navodnog nedostatka dokaza, nacrtao sam ga prema policijskom izveštaju, ilustrujući paragraf za paragrafom”

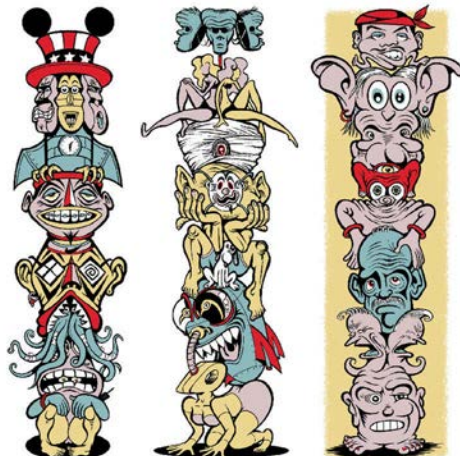
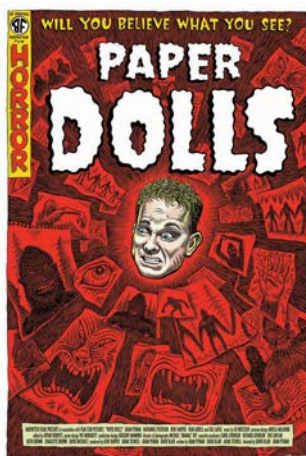


DILJEM SVETA, VEĆ odavno postoji praksa nazvana *artist in residence* – boraveći neko vreme u drugoj sredini, umetnik bude preseljen iz svog mentalnog i stvaralačkog okoliša u neki drugi, i tako dobija šansu da utiče na svoje domaćine možda donoseći im neke nove ideje, ali i da sam bude promenjen u susretu sa Drugim. U nas je to još uvek novina – tokom meseca juna, gostujući umetnik u pančevačkom prostoru “Elektrika” bio je Pat Morijariti, strip crtač i ilustrator iz Sijetla, koji je, pored razgovora u “Elektrici” u okviru GRRR!Programa i izložbe u Holu gradske uprave u Pančevu, bio gost čak nekoliko manifestacija, kao što su Festival nesvrstanog stripa Novo doba, i eksperimenta u vidu strip radionice “Deliblasticum”, koja je bila održana po prvi put u Deliblatskoj peščari. Bilo je zanimljivo primetiti ovog vrednog crtača kako se sa entuzijazmom pridružuje svojim balkanskim kolegama, raspravljajući o stripu, crtajući sa njima, ali i posećujući rok koncerte, i osluškujući puls sredine u kojoj se zatekao.

“VREME”: Američka strip scena je veoma bogata, kako po raznovrsnosti stilova i pravaca tako i po tradiciji koja svojim izvanrednim dostignućima u prošlosti i danas predstavlja inspiraciju umetnika i svih onih koji su zainteresovani za izražavanje u vidu priče u slikama. Ipak, ti si na tu scenu dospao gotovo neplanirano, spletom okolnosti, nakon pljačke...

PAT MORIJARITI: Moj prvi strip bio je objavljen u Fantagraphics Books izdanju “Graphic Story Monthly”, godine 1988, dok sam još živio u Mineapolisu. Strip se zvao “Pop Corn Pimps”, i bila je to autobiografska priča o tome kako sam bio opljačkan. Strip sam nacrtao prema policijskom izveštaju, ilustrujući paragraf za paragrafom. Pre toga se nisam bavio stripom, već sam tek povremeno crtao karikature, ali sam bio veoma ljut na policiju, i želeo da prepričam svoj slučaj drugima kao upozorenje, a za to je najpogodnije bilo da se izrazim

Foto: Saša Rakezić



serijom crteža u nastavcima, dakle putem stripa. Moja frustracija dolazi odatle što su te siledžije već nekoliko puta pre mog slučaja primenile istu tehniku iznuđivanja novca, a ipak su oslobođeni zbog nedostatka dokaza, nakon čega su nastavili da orobljuju druge ljude na potpuno isti način, a s obzirom da su saznali moju adresu došli su čak i na vrata da mi prete... Uprkos svemu, nakon izlaska mog prvog rada u stripu bio sam srećan da se to pojavilo baš kod značajnog izdavača kao što je Fantagraphics.

Inače, moji roditelji su se sreli u umetničkoj školi u Čikagu; moj otac je pre toga, pedesetih godina, radio u mornarici i tamo crtao karikature za interni list – čak je i kreirao lik pod nazivom Seaweed Sam. Karikature su uglavnom bile o tome kako mornari jure cure u vojnoj bazi u Okinavi. List se sastojao od tekstualnih priloga i karikatura – danas to zvuči smešno, ali sadržaj časopisa zapravo je bio vojna tajna. Kada sam bio klinac otac mi je ponekad crtao, ali sam te crteže iz mornarice video tek kada je on umro, takođe i crteže pin-up devojaka koje je izrađivao za mornare.

Nakon što su Fantagraphics objavili nekoliko mojih stripova u svojim izdanjima, bio sam inspirisan da iz Ajove dođem u Sijetl, i pokažem im svoj portfolio – ali ispostavilo se da su oni bili više zainteresovani za moj rad u oblasti grafičkog dizajna, nego stripa. Tako sam dobio posao grafičkog urednika u Fantagraphics Books, i početkom devedesetih se preselio u Sijetl, radeći kao umetnički direktor časopisa "The Comics Journal". To je bilo uzbudljivo ali i pomalo zastrašujuće iskustvo, zato što su Fantagraphics tada postajali glavna nezavisna izdavačka kuća u Americi – počeo sam da srećem ljude kao Robert Kramb, i mnoge druge velikane, tako da sam čak dobio ubrzani rad srca i lečio se... Prvu svesku edicije "Big Mouth" sam, međutim, objavio za malu izdavačku kuću "Starhead", čiji su urednici bili više

zainteresovani za moje stripove od redakcije u kojoj sam radio. U ovom serijalu, crtao sam stripove prema scenarijima koje su, između ostalih, napisali i Čarls Bukovski, Harvi Pikar, Robert Kramb, Meri Fliner i Henri Rolins. Strip je bio čak i nominovan za prestižnu nagradu "Harvey", nakon čega su Fantagraphics preuzeli to izdanje. Nakon petog broja, u časopisu "The Rolling Stone" sam bio proglašen za "najveću nadu u oblasti stripa za 1996. godinu", što me je još više učvrstilo u zamisli da je ono što me zanima crtanje, a ne grafičko uređivanje. Tada sam napustio Fantagraphics i do danas radim kao fri lens grafički umetnik, osim što povremeno predajem na Institutu za umetnost u Sijetlu.

Strip se još uvek ne tako često izučava u zvaničnom školskom sistemu. Koji su predmeti koje ti predaješ?

Predajem strip i storibord za animaciju, kao i oblikovanje likova. Pokušavam da objasnim studentima kako se oblikuju karakteri u stripu i animaciji, što je veoma važno u stilizovanju junaka. Inače, od 1999. skoro da sam prestao da se bavim stripom, počeo sam da crtam ilustracije za časopise kao "Nickelodeon" ili "National Geographics for Kids", oni su bolje plaćali, rodilo mi se dete, narasle su obaveze... Premda, ja u svom radu još uvek koristim isti karikaturni stil.

Tvoja saradnja sa muzičarima i njihovim izdavačima je bila veoma plodna, kreirao si veliki broj CD i vinilnih omotnica i plakata, između ostalog za Henrija Rolinsa, i grupe kao Replacements, Mekons, Korn i nebrojene druge. Da li te je to u izvesnom smislu udaljilo od rada na strip storijama?

S obzirom da me je oduvek interesovao pank rok, radio sam dizajn CD izdanja, plakate, majice, flajere, kako za izdavačke kuće, tako i za grupe... Među kojima je i underground atrakcija iz Srbije, Napred u prošlost, za koju sam kreirao omot za kompilaciju "Oslobađanje životne

energije", iz 2000. godine. Međutim, stripu sam se vratio pre nekoliko godina, kada sam bio kontaktiran od strane časopisa "Mineshaft" – to je mala publikacija, koja međutim uspeva da dobije neobjavljene materijale autora kao što su Robert Kramb, Kim Dajč, Džej Linč, ali istovremeno promovise neke od novih i obećavajućih autora stripa, kao što je srpsko-kanadska autorka Nina Bunjevac. Ovaj časopis me je naučio i da nije sve u novcu, ponekad zaista vredi istraživati i raditi za svoju dušu... Uz manje projekte, nastavljam da se bavim i filmskim plakatima i naslovnicama za časopise, čak i video-igricama i još koječime...

Kako doživljavaš boravak u Srbiji, i to u jednom vojvođanskom gradiću? To svakako nije tipična destinacija, bilo u turističkom ili nekom drugom smislu.

Gostovanje u Srbiji za mene je bilo pravi doživljaj, već nakon dva dana činilo mi se da bih mogao da svakih deset minuta zapisujem svoje impresije, volim da šetam unaokolo, čak i džogiram u parku... Pančevo mi se čini kao pravi pank grad, sreo sam puno ljudi koji su veoma nepretenciozni u svom bavljenju umetnošću, a njihove radove možete da zateknete na nekim svakodnevnim, običnim mestima, ne samo u galerijama – video sam i zaista izvanredne grafitte na zidovima napuštenih kuća... Festivali kao "Novo doba" i "Deliblatikum" spajaju ljude iz raznih zemalja, na krajnje neformalan način. Poželeo sam da stvorimo još širu mrežu, u koju bi bili uključeni i strip autori iz Sijetla, koji je centar ove vrste kreativnog izražavanja u Americi, ali istovremeno i grad koji je veoma udaljen od Evrope, tako da je put veoma skup; ovo je tek moj drugi boravak na Starom kontinentu, prvi put sam boravio u Irskoj, koja je nešto drugo od kontinentalne Evrope – sve u svemu, komunikacija između naših sredina još nije tako bogata kao što bi moglo da bude, i želeo bih da lično poradim da se to poboljša...

Saša Rakezić

Život pod Senkom

Zoran Ferić je novim romanom otputovao u tamne predele gde je malo koja južnoslovenska spisateljska noga kročila

NIKADA SE NIJE više ritualno kukumavčilo kako “ljudi danas nemaju vremena za čitanje”, i da zato sve treba pisati po principu “kratko, jasno i pravo u *vugla* (tebra!), pa makar i praznu”. Čak su se i neke kadgod vrlo ugledne novine i magazini toliko pogubili da su počeli da liče na beslovesnu kombinaciju/kompilaciju *sms*ova i *tvit*ova, sve misleći da će tako biti “u trendu”, kao da ikoga na svetu stvarno zanima *tvitovanje na papiru*, kao da to nije čisto izrugivanje sa oba žanra, sa oba pristupa?! Isto se nasilno i veštačko kljaštrenje kanda spremalo i “lepoj književnosti”, ali izgleda da su (prozni) pisci tu bili mudriji ili hrabriji ili oboje: može se primetiti da je sve više književno manje ili više relevantnih romana vrlo “natprosečne” dužine, koji pri tome odlično prolaze među “običnim”, neprofesionalnim čitaocima i, da prostore, kupcima. Drugim rečima, *debele knjige* su ponovo tu, ako su ikada ikuda i odlazile.

Zoran je Ferić napisao jednu takvu, “debelu” romanesknu cigletinu od punih 600 strana; inače, kažu da je roman *Kalendar Maja* (Profil, 2011) prvobitno dosegao obim od celih 800 strana, pa ga je pisac, na insistiranje zgranutog urednika, nekako stesao za četvrtinu... Za ovaj je roman Ferić ovenčan i nagradom Jutarnjeg lista (svojevrsni zagrebački pandan NIN-ovoj) za proznu knjigu godine u Hrvatskoj, u čemu ni dolepotpisani – kao “uvozni” član žirija – nije bez izvesne krivice, koju rado prima na se. Kako god, stvarni i predani – a ne slučajni, povremeni, kampanjski, godišnjeodmorski... – čitaoci znaju da je s debelim knjigama uvek problem oko *organizacije čitalačkog vremena*, te se otuda njihovo iščitavanje, ako je “stihijsko”, ume otegnuti kao gladna godina, ispresecano svim i svačim

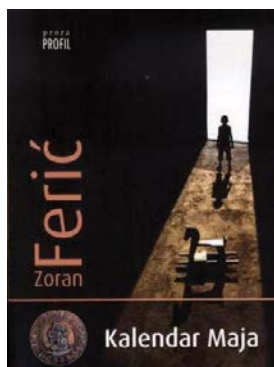
(životom koji je “u toku”, mikopantičevski rečeno) što recepcijski potencijalno oštećuje roman na razne načine. Pribojavajući se toga, bio sam rešio da Ferićevu knjigu *napadnem* na mah i svim raspoloživim sredstvima, i u tome sam sasvim uspeo: celu sam je iščitao takoreći “u cugu”, tačnije u dve dugačke sesanse između kojih se ugnezdilo nekoliko satiranojutarnjeg sna. Ovo vam, dakako, napominjem zato jer više govori o knjizi nego o mojim čitalačkim navikama i kondiciji: da mi *Kalendar Maja* nije držao pažnju, brzo bih i lako odustao od svog “lukavog plana”. Moguće je da ga nikada ne bih ni dočitao – što mi se, uostalom, dešavalo s nekim ranijim Ferićevim knjigama, pri tome znatno kraćim.

Ovo će, pak “nedočitava-nje”, reći da nisam nikakav “ferićevac”, prilježni fan ovog pisca; pre bi se moglo reći da sam njegovu književnu veštinu uvek cenio, ali da nisam baš naročito *voleo* većinu njegovih knjiga, da one naprosto nisu dovoljno korespondirale s onim što najčešće tražim i najradije dobijam od književnosti (a što, naravno, neću ovde ni pokušati da definišem). Sa *Kalendarom Maja* na koncu je ispalo bitno drugačije, mada to ne mora značiti da su se bilo pisac bilo čitalac u međuvremenu nešto mnogo promenili: pre će biti da su se samo *bolje susreli*, za šta postoji niz razloga, i svi su – tako je jedino zdravo – duboko u tekstu alnom tkivu ovog dela.

Šta su uporišne tačke ferićevske poetike, šta su motivi bez kojih kao da nema i ne može biti njegovih romana i priča? Prolaznost, strah, bolest, smrt, seksualnost (kao nešto beskrajno šire od pukih “smešnih kretanja”: kao Neodoljivi Mrak koji usisava sve), neumitno propadanje telesno i duševno;

naravno, bizarnost i morbidnost svake sorte; a sve to u zapravo naizgled benignom “građanskom” okruženju, mahom zagrebačkom ili primorskom. Da, Ferić je pisac čiji je senzibilitet formiran (formatiran?) u onoj gornjoj, iznadiličkoj, “buržujskoj” polovini (zapravo – trećini) Zagreba, i to se toliko oseća da on od toga ni ne pokušava da pobegne, znajući koliko bi to bilo uzaludan posao. Istovremeno, njegovi su junaci često (klajnbirgeri koji ništa na svetu ne žele tako snažno koliko žele da pobegnu iz te svoje tesne kože – pa i po cenu deziluzije ili posvemašnje propasti. Što je, na koncu, i jedini način da uistinu pobede fatum, da transcendiraju sopstvene egzistencije, formatirane na poslušnu fiškalsku sićušnost...

Sve rečeno i nabrojano u *Kalendaru Maja* je prisutno – zapravo, to i jeste *Kalendar Maja*. Tihomir, njegov narator, krenuće sa svojim preživelim vršnjacima na krstarenje severnim Jadranom koje je replika njihovog davnog matorskog krstarenja istom trasom; to je prilika da sada već stari ljudi izravna-ju kojekakve stare račune, možda više sa sobom no sa drugima. Za njega, to je prilika za novi, zapravo i finalni susret sa Senkom, koju bismo mogli nazvati “ljubavljju njegovog života” kada to ne bi zvučalo tako neferićevski... Jer će se na tom putovanju razotkriti “prava” narav te veze, više puta kroz život začinjane i traumatično prekidane, a koje će otkriće baciti sasvim drugačiju senku (Senku...) na ceo njegov život. Mada, je li to na koncu zaista relevantno, ili su naše veze ono što smo mi dobili od njih, nezavisno od svih spoljnih okolnosti? Istovremeno, kroz obimne flešbekove, koji zapravo i jesu središnji narativni tok romana i mesto gde je Ferić ponekad impresivno oživeo svet koji (mi) je generacijski i geografski intiman i prepoznatljiv, pratimo put odrastanja Tihomira i njegovih prijatelja iz jednog ušuškano zagrebačkog kvarta, od pedesetih godina naovamo,





► tv manijak

Piše: Dragan Ilić

Šta je puklo?



kroz sve političke i društvene turbulencije Hrvatske i Jugoslavije; taj je “epohalni kontekst” u romanu stalno pozadinski prisutan, ali zapravo sasvim prigušeno, tek onoliko koliko je neophodno. U prvom je planu intimni svet junaka, potraga za ljubavnim, polnim, tek onda i društvenim i profesionalnim ispunjenjem, kao i *bolesni* (kao da igde ima zdravih?) splet porodičnih okolnosti, naročito onih između roditelja i dece... To neprestano kontrastiranje “nekadašnjeg” i “sadašnjeg” naposljetku nam samo potvrđuje slučajno: ljudi (ne samo muškarci!) svakako stare ali uglavnom ne sazrevaju, ako pod time mislimo na onu famoznu “mudrost” i pomirenost sa tzv. životnim okolnostima. Ništa zapravo nikada ne prolazi, nikakve rane uistinu ne zacjeljuju trajno; dovoljno je naći se u nekadašnjim okolnostima pa će iz “starih” ljudi progovoriti nekadašnji odnosi i “dobre” i “loše” strasti... Jednom i po nogom u grobu, učesnici krstarenja putevima sopstvene mladosti zapravo su i dalje sudbinski određeni “ranim jadima”. Gradirajući Tihomirov i Senkin odnos Ferić sve do pred kraj ne čini, rekao bih, ni najmanju bitnu grešku – na koncu možda odlazi jedan zavrtnj predaleko, ali pošto je knjiga još uveliko u “prvoj eksploataciji”, ne bi valjalo otkrivati o čemu se radi. Kako god, nećete naći mnogo ovakvih parova u našim književnostima...

Uprkos obimu, uprkos kvalitetu, ima nečega zarad čega se ovaj roman opire tome da bude “veliki” u nekom iole konvencionalnom smislu. Valjda je isuviše ferićevski uvrnut i apartan, nekako odviše ne-epski, šta li? No, pisac može spokojan čekati famozni “sud vremena”: ova je knjiga važan, totalno osebujuć trenutak hrvatske i “regionalne” proze, knjiga kojom je autor otputovao u tamne predele gde je malo koja spisateljska južnoslovenska noga kročila... Pa se još eno i vratio odande, i nije mu ništa!

Teofil Pančić

Septembra 1987. došao je red na mene. Dobio sam vojni poziv, obrijao glavu (mome kumu i meni je to tada izgledala dobra fora), krenuo na odsluženje vojnog roka u JNA. Taj dug prema zemlji obavljali smo nerado, prekidaao nas je u 18. godini, bendovi su se raspadali, školovanje prekidalo, da bi se iskovala volja budućih samoupravljača. Na nesreću, samo par nedelja ranije, vojnik Keljmendi je pobio svoje drugove na spavanju u paraćinskoj kasarni, pa je celom zemljom vladala neviđena paranoja. Ni danas ne znam zašto je to uradio. Od prvog vojničkog dana, neki su se sa zebljom osvrtili pri povećanju, jer smo u spavaonici imali čak dva Albance. Tada sam naučio da vojska nikada ne obaveštava civile o svojim aktivnostima, govorilo se – tada i danas – nešto vojno, ne pitaj!

Uprkos svemu, Vojska je prema svim anketama (uz Crkvu) institucija koja uživa najveće poverenje u našem narodu. Policiju volimo ponekad manje, ponekad više, zavisno od stanja u društvu, ali Crkva i Vojska se shvataju kao deo tradicije, a mi baš nismo poznati po kritičkom odnosu prema tradiciji. Nešto što je “odvajkada”, po definiciji mora ostati isto, jer je dobro samo ako je nepromenljivo.

Ruku na srce, Vojska je u poslednjih 25 godina doživela, poput države, gotovo potpuni raspad, zatim poniženja, promene imena i ideologije, da bi danas došla u predvorje ozbiljne profesionalizacije. I dalje je vojna zavera ćutanja tradicija i praksa od koje se ne odustaje. Svi znamo, a i vidimo razmere propadanja, starost tehnike, havarije u postrojenjima, nerešene aveti prošlosti – od skrivanja Ratka Mladića, preko njegovog vaskrsavanja i veličanja u nekim krugovima do smrti vojnika u bazi Karaš.

Ipak, imam utisak da su se stvari malo pomerile sa mrtve tačke. Prilikom incidenta na Pasuljanskim livadama, Vojska je neobično brzo izdala sopštenje, suspendovala oficire do konačnih rezultata istrage i prekinula vežbu. Ukoliko bude volje i hrabrosti, brzo ćemo znati celu istinu, što može biti prelomni trenutak u odnosu Vojske i javnosti. Nesreće se dešavaju, najčešći uzrok je ljudski faktor, a rešenje je samo striktno pridržavanje propisanih procedura. Vojska vas nauči još jednoj važnoj stvari – kada radiš sve po PS-u, mozak nije potreban, a glave ostaju na ramenima.

TV serija “Vojna akademija” je prilično doprinela da pitomci i oficiri ponovo budu prisutni u javnosti. Možda je najvažnija novost uvođenje žena kao ravnopravnih aktera u ovu oblast, koja je dugo za njih bila tabu. Na nesreću, jedna od nastradalih u incidentu je kadetkinja. Još jednom u Srbiji, život po količini dramaturgije višestruko nadmašuje svaku TV seriju.

Drugi trenutak velikog rasvetljavanja ove nedelje je stigao kada su šefovima DB Beograda izrečene presude za pokušaj atentata na Vuka Draškovića 2000. u Budvi. Ovo je zaista istorijski trenutak, jer su se odškrinula ta teška vrata iza kojih čuči mnogo kostura iz devedesetih. Setite se samo sa kolikom ignorancijom i podsmehom se govorilo o tom atentatu, dok smo gledali Vuka sa povijenom glavom. Podsmevali su se i porodici Ivana Stambolića, kolegama Milana Pantića, podsmevali su se i udovici Slavka Ćuruvije, uopšte neobičan je taj mehanizam, to cerenje nad nečijim grobom. Za razliku od Vojske, koja je u kritičnim momentima ćutala, DB je imao običaj da vam se posthumno podsmeva. Različite službe, različite tehnike, šta ćete. Ipak, kao što je Vojska pokušala ovog puta da bude bar malo drugačija, nadam se da će i Policija, ili BIA, sada takođe reagovati drugačije. Naučili smo da jedna presuda u Srbiji otvara prostor za bar dve nove. Možda ćemo konačno moći da žrtvama i njihovim porodicama donesemo pravdu i istinu.

Na nesreću, postoji u Srbiji još jedna oblast gde se tajne još podrazumevaju. Neko je bacio dve bombe na prelaz Brnjak. Ko – ne znamo, baš kao što još ne znamo ko je zapalio prelaz Jarinje. Ne znamo detalje dogovora, ne znamo uslove pregovora, ne znamo ništa osim šturih vesti. Ako je Vojska uspešla da progovori, DB prestao da se podsmeva žrtvama – šta treba da se desi sa Kosovom, da bi stvari barem počele da izgledaju normalno?

Grčka

Vlada je njihova,

Posle pobe-
de konzervativne Nove
demokratije grčko
društvo je podeljeno,
socijalni nemiri vise u
vazduhu. Radikalna
levica Siriza, kojoj su
prišli sindikati, odbija
paket “ubistvene
štednje” nametnut od
EU i u svakom trenutku
može da parališe zemlju
pozivom na štrajk
i ulične proteste



POVRATAK U BUDUĆNOST: Nada za Grčku, nada za nas Foto: REUTERS

Za “Vreme” iz Soluna

Junski izbori u Grčkoj ipak na kraju nisu is-
pali apokaliptični, kako su to neki očeki-
vali, niti su doveli do kraja evrozona, kako
su se mnogi plašili. Sve je prošlo skoro kao po
porudžbini svetskog tržišta, a spektakularni
porast partije Siriza (Koalicija radikalne levi-
ce), čiji je moto bio “promena Memoranduma
i stroge štednje”, ipak nije bio dovoljan da joj
obezbedi vlast.

Partija desnog centra Nova demokratija
(ND) uspela je zahvaljujući svojoj predizbor-
noj kampanji, zasnovanoj pre svega na stra-
hu od povratka na drahmu, da mobiliše kon-
servativne glasače i pobeđi obezbedivši pred-
nost od 2,7 glasova u odnosu na Sirizu. Od-
mah posle objavljivanja rezultata glasanja svi
su izgledali veoma zadovoljni: berza je skočila,
evro se stabilizovao u odnosu na dolar (makar

privremeno), a evropski zajmodavci Grčke, na-
ročito kancelarka Nemačke Angela Merkel, mo-
gli su na miru da otputuju na samit G-20 u Mek-
siko (vidi tekst na strani 56), gde će centralna
tema biti upravo Grčka i kriza u evrozoni. “Me-
morandumske stranke” ND i socijaldemokrat-
ski PASOK moći će brzo (ponovo) da formiraju
vladu koja će, baš kao i prethodna, sarađiva-
ti sa Trojkom (EU, Evropska centralna banka
i Međunarodni monetarni fond) na sprovođe-
nju Memoranduma koji zarad finansijske po-
moći Grčku obavezuje na strogu štednju, po-
većanje poreza, smanjivanje plata...

Za oko 700 stranih novinara, fotoreportera
i TV ekipa, koji su ovih dana kampovali u Ati-
ni, agonija se završila u nedelju oko deset uve-
če kada je bilo jasno da je pobedila konzerva-
tivna Nova demokratija. Prvi put posle Olim-
pijade 2004. u Atini se skupilo toliko stranih

novinara, koji su doputovali da bi bili svedo-
ci velike promene, koja bi započela izbornom
pobedom Sirize i istovremeno zadala glavobol-
ju mnogim evropskim prestonicama. Već su
bili pripremili svoje analitičke reportaže o živo-
tu i političkom usponu tridesetosmogodišnjeg
vođe Sirize Aleksisa Ciprasa, koji je na vanred-
nim parlamentarnim izborima 6. maja, nakon
kojih nije mogla da se obrazuje vlada, osvojio
svetske medije.

NIŠTA OD VELIKE PROMENE: Do “velike
promene” konačno ipak nije došlo, pa tako Si-
riza neće sejati “strah i trepet” po svetskim tr-
žištima i Evropi, čega su se mnogi pribojavali.
Uz rekordnu apstinenciju 17. juna je na izbore
izašlo oko 6.215.000 grčkih građana: konzerva-
tivni ND je osvojio 29,6 odsto, Siriza 26,9 od-
sto, socijalistički PASOK 12,3 odsto, Nezavisni
Grci 7,5, neonacistička Zlatna zora 6,9 odsto,

Grčka je naša



BROJ OSVOJENIH POSLANIČKIH MANDATA U PARLAMENTU GRČKE



Demokratska levica 6,3 i Komunistička partija Grčke (KKE) 4,5 odsto. Po izbornom zakonu iz 2009, pobjednička partija dobija bonus od 50 poslaničkih mandata.

S obzirom na nove odnose snaga, takozvani “memorandumski blok” koji čine pre svega ND i PASOK (dve partije koje se poslednjih 38 godina smenjuju na vlasti, a sada iz nužde sarađuju kako bi ostale na vlasti) nakon ponovljenih vanrednih izbora ima parlamentarnu većinu i može da formiraju vladu na principima poštovanja Memoranduma i nastavka mera stroge štednje.

Međutim, bez obzira na brojeve i postotke stranaka, samo jedan pažljiviji pogled na rezultate grčkih izbora pokazuje da se Grčka nalazi još daleko od izlaska iz krize. Zapravo je grčko društvo duboko podeljeno: mlađi od 55 godina kao i produktivni i aktivni članovi društva

u velikim gradovima većinski su glasali za Sirizu i protiv Memoranduma, dok su stariji od 55 godina i većina seoskog stanovništva glasali za konzervativni ND. Ako toj slici dodamo i svakodnevno nasilje koje izaziva neonacistička partija Zlatna zora, postaje očita dubina krize društva koje bi moglo da eksplodira.

Nova vlada će očigledno biti sastavljena od ND-a i PASOK-a ($129+33 = 162$ mandata) uz aktivno učešće ili podršku Demokratske levice (17 mandata). Treba reći da je ND sebi obezbedio primat zahvaljujući stalnim ucenama i medijskim zaplašivanjem grčkog naroda, te su mnogi glasači na kraju poslušali savet nemačkog časopisa *Financial Times* na čijoj je naslovnoj strani pre neki dan pisalo na grčkom “Oduprite se demagogu” (mислеći naravno na Aleksisa Ciprasa), te su mnogi Grci na kraju, iako nesigurno i bez oduševljenja, glasali za ND.

GROBAR DESNOG CENTRA: A ND opet, iako je poboljšao rezultat za 10,8 odsto u odnosu na majske izbore, pobjedio je sa najgorim izbornim rezultatom od svog osnivanja 1974. godine. Tako da ambiciozni oportunistički vođa stranke Antonis Samaras (61), koji želi da postane novi premijer Grčke, ne može baš da se pohvali da je uzdigao svoju stranku. Naprotiv, mnogi iz njegovog političkog okruženja tvrde

da joj je srozao imidž, a njega zovu “grobarom desnog centra”. U svojoj izjavi koju je dao na pobjedničkoj proslavi, Samaras se pobrinuo da ubedi kreditore i Trojku kako će “ispoštovati potpis države”, pošto je Grčka zemlja koja ima “doslednost, kontinuitet i dostojanstvo”, a pritom nije ni rečju pomenuo eventualne ponovne pregovore izmenama Memoranduma.

Novi premijer zemlje, bez obzira na svoje tri-desetpetogodišnje političko iskustvo, ne predstavlja nikakvu garanciju za obnovu i reformu grčke države. Studirao je ekonomiju u Americi, gde je jedno vreme bio kolega i cimer bivšeg socijalističkog premijera Jorgosa Papandreua, a 1977. sa samo 26 godina na listi ND-a postao najmlađi poslanik u istoriji grčkog parlamenta. Antonis Samaras je predstavnik više konzervativne nego liberalne politike. Svojevremeno je zastupao i krajnje ekstremne pozicije, naročito po pitanju spora sa Bivšom Jugoslovenskom Republikom Makedonijom oko njenog imena, ali i po pitanju problema imigranata u Grčkoj i oko drugih opštih pitanja vezanih za bezbednost zemlje, koja se tradicionalno nalaze na dnevnom redu desnice. Izabran je za predsednika ND-a u novembru 2009, a u maju 2010, kada je izglasan prvi Memorandum, nije ni pošto hteo da ga podrži, što je rezultiralo time ►



da ga nemački mediji predstavljaju kao “ne-popravljivog konzervativca”.

Međutim, njegov stav se promenio prošlog novembra kad je popustio pod pretnjom bankrota, te podržao novi kreditni ugovor u vrednosti od 130 milijardi evra. Samaras je mnogo toga obećavao svojim glasačima, ali svi se slažu da će se kao šef buduće vlade na kraju zadovoljiti i sa malim stvarima. Pritom je primoran da formira vladu u koaliciji sa PASOK-om, čiji je predsednik Evangelos Venizelos spremno izjavio da “neće ostaviti zemlju obezglavlenu”. Međutim, PASOK je “veliki bolesnik” grčke političke scene, koji će se uskoro suočiti sa “egzistencijalnim problemima” pošto mu se jedan veliki deo tradicionalnih glasača odlčio u pravcu levice. Njegov problem nisu samo katastrofalni izborni rezultati, već i ozbiljna kriza identiteta, s kojom se suočava. Jer, iako je socijalistička partija, PASOK se obavezao da sprovedi Memorandum Trojke, dakle tvrdnu neoliberalnu politiku.

BUDUĆNOST PRIPADA SIRIZI: Još pre nego što su se otvorila biračka mesta, Siriza se našla u situaciji *win-win*, što znači da je ostala na političkoj sceni učestvostručujući svoje izborne postotke za samo nekoliko nedelja (od 4,6 odsto na 16,8 odsto u maju i sad 26,9 odsto), te je bila siguran suštinski i moralni pobednik, bez obzira da li će osvojiti prvo ili drugo mesto. Bez obzira na greške koje je činila u predizbornoj kampanji a koje se pripisuju nedovoljnom iskustvu, ipak je uspela da proširi “pobednički talas”.

“Stigli smo na izvor, ali vode nismo pili”, rekao je Cipras čim su objavljeni konačni rezultati izbora. Te noći 17. juna posle izbora, pred mnoštvom svojih oduševljenih birača i obožavalaca, određujući nove ciljeve, između ostalog je rekao: “Iako nije uspela da zauzme prvo mesto, Siriza odsad pa nadalje predstavlja glavni oslonac narodne, napredne, antimemorandumske većine naših građana. Od ponedjeljka nastavljamo borbu, sada potpuno sigurni da budućnost ne pripada onima koji žive u strahu od nje, nego onima koji ne gube nadu. Novi dan za Grčku je već osvanuo. Idemo dalje.”

Aleksis Cipras je od početka odbijao svaku ponudu da učestvuje u nekoj “memorandumskoj vladi” pod vođstvom konzervativne Nove demokratije i obećao je narodu odgovornu i borbenu opoziciju. Obraćajući se Antonisu Samarasu rekao je: “Bićemo protivnici, ali ni u kom slučaju vam nećemo postavljati prepreke, ako želite ponovo da pregovarate o Memorandumu.”

Mir na određeno vreme

Grčki izborni zakon predviđa da najjača partija dobije bonus od 50 poslaničkih mandata. Samo zahvaljujući tome konzervativna Nova demokratija i socijalistički PASOK imaju potrebnu parlamentarnu većinu da formiraju vladu. Ove partije se zalažu za nastavak saradnje Grčke na sprovođenju Memoranduma, koji predviđa stroge mere štednje zarad finansijske pomoći Grčkoj, čiji javni dug i nakon otpisa dela dugova iznosi 367 milijardi evra, što je 161 odsto BDP-a, a čija je privreda u dubokoj recesiji. Finansijska pomoć koja se stavlja na raspolaganje Grčkoj zapravo služi za servisiranje kredita stranih poverilaca i ne može da pokrene privredu.

Većina Grka zapravo je protiv Memoranduma. Ukoliko Evropska unija ne napravi neke ustupke novoj vladi, ukoliko se ne olabavi pritisak koji građani Grčke smatraju nepodnošljivim, ako se neke "disciplinske" mere ne odlože na duži vremenski period i ne donesu mere za podsticanje privrede, u Grčkoj će ponovo doći do štrajkova i revolta na ulicama i teško je zamisliti da bi nova vlada mogla dugo da se održi. Pogotovo što je socijalistički PASOK nakon istorijskog izbornog neuspeha podeljen unutrašnjim sukobima. Zato se i traži treći koalicioni partner, ukoliko bi neki poslanici PASOK-a rešili da ne učestvuju u "neprirodnoj koaliciji" koja "narodu nameće dažbine koje ga ubijaju". Pride, EU nije jedinstvena, za donošenje bilo kakvih odluka u Briselu uvek je potrebo mnogo vremena, i čak i da ima dobre volje, građani Grčke neko poboljšanje eventualno bi mogli da osete tek za nekoliko godina.

Vreme Sirize svakako tek dolazi. Ova radikalna levica nije za Evropsku uniju pravi bauk samo zato što hoće da poništi Memorandum, što bi rezultiralo raspadom evrozone, već i zato što je za mnoge neprihvatljivo da vladu jedne države članice EU vodi partija koja u svom programu ima zacrtano ni manje ni više nego ukidanje kapitalizma. U vremenima krize, kada društvo razočarano i zasićeno tradicionalnim partijama sve više klizi ka radikalnoj levisi i desnici, to se smatra opasnim.

A. I.

Međutim, činjenica je da čak i da je Siriza pobedila na izborima, zapravo ne bi imala dovoljno mandata da formira vladu sa Demokratskom levicom (Dimar), a Komunistička partija Grčke, koja se zalaže za izlazak Grčke iz EU, tvrdoglavo odbija da sarađuje. Trebalo bi dakle da uđe u koaliciju sa memorandumskim PASOK-om, a to bi značilo da bi morala da "sipa mnogo vode u svoje vino". Ali, čak i da se formirala jedna takva vlada, to bi bio početak neobjavljene rata u unutrašnjosti zemlje i sa inostranstvom, počevši od ucena pa do veštački proizvedenih ekonomskih kriza od strane banaka. Siriza nije bila pripremljena na tako nešto i za nekoliko meseci bi podlegla pod teretom pritiska. Naprotiv, položaj opozicije joj obezbeđuje potrebno vreme da napravi ozbiljniji ekonomski program kao i nacrt programa vlade koji će odgovoriti na zahteve ovih toliko teških vremena, pa će tako kao već "zrela voćka" moći da osvoji vlast na sledećim izborima. "Vlada pripada Novoj demokratiji, ali Grčka pripada Sirizi", bio je glavni moto koji se po završetku izbora mogao čuti iz usta Grka.

KAKO DA UZMEŠ OD ONOG KO NEMA: Vlada će ovih dana biti formirana na inicijativu Samarasa i Nove demokratije i biće to "Vlada

nacionalnog spasa" koja će kritična ministarstva dodeliti poslanicima ND-a i PASOK-a, a u kojoj će učestvovati i tehnostrate. Ključ ove vlade i njenog opstanka su ponovni pregovori o uslovima Memoranduma. Cilj nove koalicione vlade sigurno nije nimalo lak. Pozvana je da izbegne svako dvoumljenje oko učešća Grčke u evrozoni, da okonča petogodišnju recesiju i da se okrene u razvoju, a istovremeno da preuredi društvo koje se trenutno nalazi na "odeljenju za intenzivnu negu", da se suoči sa njegovim hroničnim patološkim bolestima, čiji su uzroci pre svega partiokratija (vladavina stranaka) i loše upravljanje državom, a pritom se suočava sa fenomenima kao što su izbegavanje plaćanja poreza, birokratija i korupcija. Takođe je nužno da se obezbedi mir, ali i spoljna bezbednost zemlje u geopolitički nesigurnom okruženju istočnog Sredozemlja (Sirija) i Srednjeg istoka.

A novoj vladi, takoreći čim bude formirana, ponestaće vremena za bilo šta. Sledeće nedelje Grčkoj ponovo u goste dolaze "tri anđela tame", predstavnici Trojke koji će proceniti ekonomsku situaciju u zemlji, tražiti ubrzanje reformi i otpuštanje dodatnih 150.000 državnih službenika, hitnu privatizaciju državnih

dobara i nove poreske mere u visini od najmanje 11 milijardi evra do 2015. Pitanje je kako će sve te nove tvrde mere proći kod naroda koji je došao do same granice izdržljivosti? A zbog preduge predizborne kampanje ove godine su zakasnile i poreske prijave i poreske službe sa obradom podataka.

Već sledeće nedelje će u svaki grčki dom stići koverat sa iznosima koje treba platiti, uključujući stare i nove poreze. Stotine hiljada Grka neće moći da plate te poreze, jer su u međuvremenu izgubili posao ili su se njihovi prihodi dramatično srozali. "Ne možeš uzeti od onoga koji nema!", kaže poznata starogrčka izreka koju sve više Grka svakodnevno ponavlja. Nezaposlenost je dostigla 22,7 odsto (nezvanično i 30 odsto), a otprilike milion zaposlenih u privatnom sektoru nisu primili platu više od pet meseci. Razbojništvo je svakodnevno, stopa kriminala raste, a samoubistva su toliko česta i svakodnevna da se mediji njima više ni ne bave. Sindikati su na rubu eksplozije i sad se okreću u orbiti Sirize, a ne više tradicionalno oko socijalističkog PASOK-a. Socijalni mir u Grčkoj je posve neizvestan, bes i očaj naroda još uvek nije izbio, ali ako na kraju dođe do dileme Memorandum ili Preživljavanje, sigurno je da će većina izabrati ovo drugo. Haos preći sa svih strana, mada će leto i sunce, more i masovni dolazak turista možda bar zakratko uneti boju u sivu stvarnost.

Da li će Grčka, makar ćopajući, nastaviti da korača u zoni evra? Kako će nastaviti u okruženju dugogodišnje recesije sa razočaranim građanima iscrpljenim štednjom i neimaštinom i novim poreskim nametima? Teško. Moći će jedino ako dođe do neke promene u evropskoj politici u odnosu na suočavanje sa krizom, sa novom politikom kojoj će na prvom mestu biti razvoj. Ne postoji drugi izlaz, jer je levica spremna da ponovo maršira čim joj se za to ukaže prilika. Kao što je uostalom izjavio i grčki kompozitor i pesnik Nikos Zidiaris: "Ljudi koji su glasali za Novu demokratiju svesno, naivno ili reaktivno, ovih dana će primiti paket novih poreskih mera od svojih poreskih službi. Neka nam onda oni kažu šta ćemo dalje da radimo, jer mi, pripadnici levice, uradili smo šta smo mogli. Uzeli smo oružje u ruke i izašli na front da se suprotstavimo neprijatelju. Rekli smo mu da smo tu, da postojimo i da neće moći da nam radi sve što hoće!"

*Georgios Stamkos, Milica Kosanović
Autori su osnivači i
urednici grčkog časopisa "Zenit"*



KO JE KRIV ZA
SVE: Prepucavanje
između SAD i
Evrope
Fotografije: REUTERS

Kriza na samitu G-20

Svetska zajedljivost na vrelom pesku Los Kabosa

Manje od dvanaest sati nakon izbora, sa grčke tragedije se prešlo na špansku koridu – pošto su porasli strahovi da će kamatni bik ubiti toreadora, uz mantru o jedinstvu u krizi i osvrte na “neortodoksnu praksu u nekim sektorima finansijskog tržišta”

VEST O GRČKIM izborima nakratko je popravila raspoloženje na pešćanim plažama odmarališta Los Kabos na meksičkom poluostrvu Baha Kalifornija. Tamo, na obalama Pacifika, pod zaštitom meksičke mornarice čiji su brodovi patrolirali pored sunčanih plaža, 18. i 19. juna okupili su se lideri kluba G-20 – dvadeset zemalja u kojima živi dve trećine svetskog stanovništva, koje nose 80 odsto globalnog bruto nacionalnog dohotka i 80 odsto svetske trgovine. Ne treba zaboraviti ni to da više od polovine svetske sirotinje živi u zemljama G-20.

“Volstrit džornal” na izveštaj iz Los Kabosa stavlja naslov “Nevolje u rajlu!”. Diplomatski dopisnik BBC-ja konstatuje da je skrivena zajedljivost začinjavala mantru da svi treba da deluju jedinstveno kako bi se suočili s krizom i usaglasili plan za globalni razvoj, podsticanje zapošljavanja itd.

Rezultat grčkih izbora praćen je pre toga s velikom pažnjom i u Briselu i u zapadnoevropskim prestonicama u kojima je priželjkivano da Grci izaberu vladu koja će sprovesti paket štednje, što je uslov za 174 milijarde evra težak ugovor o rekonstrukciji grčkog duga. Ministri

finansija zone evra posle tele-konferencije o ishodu izbora brzo su objavili saopštenje u kojem su ponovili obavezu da pomognu Grčkoj “da se vrati na put održivog razvoja” i sprovede reforme i obećali su pregovore “o putu napred” čim se formira vlada.

NE REŠAVAJU NIŠTA: Stručnjaci su reagovali sa skepsom. “Samaras je ostvario Pirovu pobedu. Nova demokratija će verovatno pokušati da pregovara o delovima ugovora sa EU, ali neće daleko dogurati i moraće u roku od 100 dana da primeni veoma težak program. Sindikati javnog sektora podržani od radikalne levice prirediće mu teške trenutke”, ocenio je za “Njujork tajms” Hari Papasotiriu, profesor politikologije sa univerziteta “Panteon” u Atini. “Izbori u Grčkoj u stvarnosti ne rešavaju ništa. I dalje će Grčkoj biti teško”, ocenio je njujorški investicioni savetnik Boris Šlosberg.

Na pobedu “promemorandumske” Nove demokratije Antonisa Samarasa, koji se donedavno suprotstavljao grčko-evropskom ugovoru o štednji, tržišta su reagovala uzdržano. Rezultat grčkih izbora pozdravljen je u Vašingtonu saopštenjem Bele kuće, a Nemci su pohvalili

Grke, kroz zube: ministar spoljnih poslova Guido Vestervele komentarisao je za nemački radio ARD grčki zahtev da se odloži primena programa štednje: “Mogu da zamislim razgovore o vremenskom tempu, to ne bi predstavljalo supstancijalne promene paketa štednje...” Nemačka kancelarka Angela Merkel je, međutim, energično odbacila ideju da bi Grcima trebalo olakšati položaj i ponovila je ono što je ranije govorila: “Nova grčka vlada mora da sprovede ono na šta se obavezala. Program štednje mora da se održi.”

Agencija Rojters u izveštaju s meksičkog samita G-20 konstatuje da Angelu Merkel to vodi u liniju sudara s pobednikom grčkih izbora Antonisom Samarasom, koji obećava da će ponovo pregovarati o elementima “grčkog memoranduma”. Agencija AP citira jednog evropskog zvaničnika da će s Grcima morati ponovo da se pregovara pošto su pogoršani ekonomski uslovi pokazali da je prethodni ugovor – iluzija.

MEDITERANSKI KLUB: Dejvid Meki, ekonomista banke “J.P. Morgan”, očekuje da će evropske vlade biti primorane da primene koncept “agresivnog restrukturiranja” zajmova koje su

već dali Grčkoj da bi je vratili na “put održivosti”. Po drugoj varijanti, Grčka će tražiti da se 11,7 milijardi težak paket štednje koju mora sprovesti rastegne sa dve na četiri godine.

Neki od izveštača konstatuju da će fudbalska utakmica Nemačka–Grčka u četvrtfinalu Evropskog prvenstva biti nešto “više od igre”.

Manje od dvanaest sati nakon grčkih izbora, katarze kojom su umanjene brige da bi Grčka mogla na dramatičan način da napusti zonu evra, s grčke tragedije se prešlo na špansku koridu – pošto su porasli strahovi da će kamatni bik ubiti toreadora, a da će se španska ekonomija ugušiti na vrućini zbog visoke cene zaduživanja i da će joj trebati pomoć. Kominike lidera G-20 pokušava da umiri investitore očenama da se španski trezor neće isprazniti zbog cene koja se mora platiti za 100 milijardi evra potrebnih za konsolidaciju španskih banaka.

U centru razgovora bila je, zapravo, Evropa, odnosno njen Mediteranski klub – kriza duga u Grčkoj i Portugalu, kojima je neophodna pomoć EU i MMF-a, i u Španiji, koja traži pomoć za svoje banke i čije državne akcije poskupljuju..

ČEKAMO EVROPU: Šef Svetske banke Robert Zelik izjavljuje: “Čekamo da nam Evropa kaže šta će da uradi.” Evropski lideri treba da razmotre situaciju na samitu 28. juna, ali ne izgleda da su oni blizu saglasnosti o tome šta treba uraditi.

Pol Krugman, komentator “Njujork tajmsa”, američki ekonomista, profesor ekonomije u Školi za javne i međunarodne odnose “Vudro Vilson”, piše kako se u poslednje vreme saznalo sve o tome šta ne valja u Grčkoj. Kaže da su neke od optužbi tačne, a da su neke lažne, ali da sve promašuju poentu. U Grčkoj ima i potrošnje iznad mogućnosti i korupcije i izbegavanja plaćanja poreza, ali Grci nisu lenji, obrnuto, rade više časova nedeljno od Nemaca. Grčka nema tako razudenu “državu blagostanja” kako tvrde konzervativci – procenat BDP-a za socijalna davanja, što je standardna mera obima države blagostanja, supstancijalno je niži u Grčkoj nego u Švedskoj ili Nemačkoj.

Krugman tvrdi da evropski lideri, koji su sebe ubedili da mogu napraviti jedinstvenu monetu bez jedinstvene vlade, situaciju čine gorom, insistirajući, bez mnogo argumenata, da teškoće s tom monetom dolaze od neodgovornih faktora s juga Evrope, te da bi sve bilo u redu kad bi ti ljudi pristali da pate malo više.

On kaže da su uzroci nevolja severnije, u

Briselu, Frankfurtu i Berlinu, gde su zvaničnici kreirali monetarni sistem s manom, a onda sve zakomplikovali, zamenjujući analizu moraliziranjem.

Američka formula “jedna banka, jedna vlada”, međutim, u Evropi izgleda mnogo komplikovanije, jer sintagma bi ovde, u mnogonacionalnoj konfederaciji ili zajednici država, zvučala ratnohuškački: jedna moneta, jedna banka, jedna vlada, jedan čovek, jedan glas... Anegdotska poređenja EU sa SFRJ nisu više tako retka. Nedavno je i “Vašington tajms” objavio analizu na tu temu.

Slovenački ekonomista Jože Mencinger konstatuje da Evropska banka radi isto što je radila centralna banka SFRJ – štampa pare.

U kominikeu, koji su šerpasi (vidi “Novogovor”) pripremali mesecima pre skupa, lideri G-20 pozivaju Evropu da preduzme neophodne mere da zaustavi krizu suverenog duga u evrozoni. G-20 opominje Evropu da treba da napravi korak ka “bankarskoj uniji”, odnosno da razreši čvor kontroverzi između vlada i banaka. To po svojoj prilici neće ići ni lako ni brzo. Predsednik Evropskog saveta Herman van Rompuy izjavio je da se od evropskih lidera očekuje da formulišu predloge o bankarskoj uniji do jeseni. Koraci ka ujedinjavanju i superviziji budžeta širom kontinenta mogu da uslede tek nakon mesecima dugog procesa usvajanja u 27 demokratija širom Evrope.

Većina izveštača s meksičke plaže konstatuje da svetski lideri verbalno pokazuju da su

zasićeni evropskim sporim odgovorom na krizu, a da sekretar američkog trezora Timoti Gajtner izjavljuje da je “ulog veoma velik za njih, a i za nas ostale”. Američki predsednik Barak Obama, zabrinut da bi evropska kriza mogla da eskalira i ugrozi njegovu predsedničku trku, pritiskao je Angelu Merkel da dozvoli da nemački resursi budu upotrebljeni za učvršćivanje evrozona i sprečavanje katastrofalnog sloma.

Američki hroničari evropsku dužničku krizu opisuju kao “najveći pojedinačni rizik u svetској ekonomiji”.

Predsednik Evropskog saveta Herman van Rompuy je na američku kritiku odgovorio rekavši da mada Evropa treba da koriguje interne slabosti, druge zemlje imaju sopstvene disbalanse i neispunjena obećanja... Predsednik Evropske komisije Žoze Manuel Barozo je na prekoatlanske kritike uzvratio oštrije – da izazovi nisu samo evropski već da su globalni i da Evropljani nisu došli na samit G-20 u Los Kabos da bi im se držale lekcije o tome kako da vode ekonomiju.

Na pitanje kanadskih novinara zašto bi oni iz Severne Amerike rizikovali svoja sredstva da bi pomogli Evropi, Barozo je odgovorio: “Ova kriza nije potekla u Evropi... a pošto već pominjete Severnu Ameriku, ta kriza je počela u Severnoj Americi i veliki deo našeg finansijskog sektora je kontaminiran, da se tako izrazim, neortodoksnom praksom u nekim sektorima finansijskog tržišta...”

Milan Milošević

DISKRIMINACIJA?

**NE U MOJOJ ŠKOLI!
JEDNA ŠKOLA ZA SVE!**

**PRAVNA POMOĆ
U SLUČAJU DISKRIMINACIJE
U ŠKOLAMA**

CALL CENTAR 0700 400 700
RADNIM DANIMA OD 10 DO 16h

REALIZOVANO UZ PODRŠKU
DELEGACIJE EVROPSKE UNIJE U
OKVIRU PROJEKTA
“BORBA PROTIV DISKRIMINACIJE
PO SVIM OSNOVAMA U
OBRAZOVNOM SISTEMU
REPUBLIKE SRBIJE”

YUCOM
Komitet pravnika za ljudska prava

Beogradski centar za ljudska prava

Egipat: Predsednički izbori

Generalska marioneta

RAČUN BEZ KRČMARA:
Slavlje pristalica
predsedničkog kandidata
Muslimanske braće
Mohameda Morsija
Foto: REUTERS

Predsednik bez ustava, bez parlamenta, koji ne komanduje vojskom, dok Vojni savet zadržava pravo da donosi zakone, nadzire budžet i nadgleda donošenje novog ustava. Hiljade ljudi ponovo protestuje u Kairu dok se čeka da izborna komisija 17. juna proglasi ko je pobedio na predsedničkim izborima i ko će biti "generalska marioneta". Po svoj prilici, to je Mohamed Morsi, kandidat religiozno-konzervativne Muslimanske braće

Za "Vreme" iz Kaira

U PONEDELJAK SVE do sitnih sati trg Tahrir u Kairu orio se od pesme i igre, jer su pristalice predsedničkog kandidata Muslimanske braće Mohameda Morsija slavile njegovu pobedu. Pre toga glavna centrala Braće preko svoga sajta obavestila je naciju i svet "da je naš kandidat Mohamed Morsi pobedio na predsedničkim izborima i da iz redova Muslimanske braće dolazi novi egipatski predsednik". Nešto kasnije oglasio se i Morsijev protivnik, general u penziji Ahmed Šafik, kako bi nam saopštio da je zapravo on pobedio na izborima. U međuvremenu nas je državna izborna komisija obavestila da će zvanični rezultati izbora biti objavljeni u četvrtak 21. juna.

Zato nije nimalo čudno da Egipat sa svojih 90 miliona stanovnika istovremeno i slavi i protestuje. Problem je, međutim, u tome što se ne zna pouzdano ko zapravo slavi, a ko protestuje. Na prvi pogled sve izgleda jasno: Morsijevi obožavaoci ili pristalice slave, a Šafikove se bune. Međutim, kada se krene malo dalje od Tahrira, situacija je drugačija. Ako se izuzmu srednja i viša klasa Egipćana, koju čine prevashodno muslimani koji su, pored toga što su veliki vernici, istovremeno ljudi koji sami



Poslednja vest: Hosni Mubarak u komi?

Prema državnoj egipatskoj agenciji MENA bivšeg predsednika Hosnija Mubaraka u utorak uveče proglasili su klinički mrtvim. MENA se pozivala na izvore iz vojne bolnice u Madi u koju je Mubarak prebačen posle srčanog udara. U trenutku kada je ovaj broj "Vremena" išao u štampu, neki mediji su tvrdili da je Mubaraku doduše stalo srce, da se nalazi u komi, ali da ga u životu održavaju aparati za reanimaciju i da nije klinički mrtav. Mubarak, koji je 30 godina vladao Egiptom, u junu ove godine proglašen je krivim zbog narednje da vojska puca na demonstrante za vreme pobune protiv njegovog režima.

Protesti protiv Vojnog saveta

kažu da religija i politika ne mogu da se mešaju, prema nekim razgovorima sa Egipćanima iz Gornjeg Egipta gde je religija zakon, izgleda da Muslimanska braća koja su i te kako računala na podršku stanovnika toga dela zemlje, nisu u potpunosti zadobila njihove simpatije.

VERA JE VERA, A PIVO JE PIVO: Tako u jednom od oronulih barova u centru Kaira, koji posluje već sto godina, Nubijac u galabiji (Nubijci su na ovim prostorima odmah posle faraona, a galabija je tradicionalna nošnja u celoj zemlji, prevashodno u Gornjem Egiptu), sa tugom ispija gutljaj čuvenog "Stela" piva i izjavljuje sledeće: "Ja jesam vernik i islam je moja religija, ali volim da popijem pivo... Dolazim u ovaj bar godinama, ali to ne znači da sam manji vernik. To radim da bih se opustio posle napornog dana na poslu. Trudim se da obezbedim koliko god to mogu za porodicu, a ako Braća dođu na vlast, uskrat će mi taj mali užitak u kafani". Njegove reči potvrđuje i barmen koji već šesnaest godina radi u istom oronulom baru i kaže da će se Braća postarati, polako ali sigurno, da ovakve institucije zatvore.

PARLAMENTARNI BISERI: Ovakav razvoj događaja izgleda da je predosetila vladajuća vojna hunta, koja je kao prvo preko suda uspela da raspusti skupštinu u kojoj su dominirali Muslimanska braća i salafisti i to ne samo brojčano, već i glupostima koje su svakodnevno lansirali zemljacima i svetu. Tako je jedan od njih pozvao naciju da prihvati nekrofiliju, kao nešto normalno što treba da bude sastavni deo života, uz objašnjenje "da je sasvim normalno da muž posle smrti žene u toku sledećih šest sati može seksualno da se zadovoljava kao da je živa". Jedan drugi je, opet, savetovao ženi sa bebom da posle deteta podoji i jednog od kolega u kancelariji, pa joj tako on više neće dosađivati, jer će "nakon podoja na nju gledati kao na mamu".

PREDSEDNIK BEZ VLASTI: I tako bi to, čini se, išlo do besvesti da jedne noći policija nije uhvatila u jednoj mračnoj ulici u parkiranoj automobilu jednog uglednog salafistu sa golozubom damom u krilu. On se posle pravdao da ju je "ideološki obrađivao", ali nikako nije mogao da kaže zašto je u tome ubeđivanju bilo potrebno da dama skine gaće. Kada je dara prevršila meru, sud je naredio da se parlament raspusti, jer je bio "nezakonito izabran"...

Nakon toga su generali, u vidu blagog upozorenja, obavestili centralu Muslimanske braće

U utorak uveče hiljade ljudi je na trgu Tahrir u Kairu protestovalo protiv Vojnog saveta. Na demonstracije je pozvala religiozno-konzervativna partija Muslimanska braća. Protestu se priključio i Omladinski pokret 6. april.

Ulične proteste izazvala je odluka Vrhovnog suda da ukine postojeći parlament u kojem su većinu imala Muslimanska braća, s obrazloženjem da je parlament nezakonito izabran, te da predsedniku Egipta praktično ukine bilo kakva ovlašćenja. Navodno je to učinjeno kada se videlo da će pobediti predsednički kandidat Muslimanske braće Mohamed Morsi. BBC prenosi pretnje Muslimanske braće da će masovnim protestima "miliona ljudi" naterati Vojni savet da vlast prepusti narodu, baš kao što su početkom 2011. uspeli da nateraju tadašnjeg svemoćnog predsednika Hosnija Mubarak da siđe sa vlasti.

Tako se planirana primopredaja vlasti 1. jula civilnom, demokratski izabranom autoritetu zapravo pretvorila u simboličan čin, bez efekta na politiku zemlje koju za sada čvrsto u rukama drži Vojni savet. Prema ustavnoj deklaraciji koju je doneo Vojni savet, predsednik države nije ništa drugo do marioneta u rukama generala. Predsednik nema ustav, nema parlament, ne komanduje vojskom, Vojni savet zadržava pravo da donosi zakone, nadzire budžet i nadgleda donošenje novog ustava. Tek nakon referenduma o novom ustavu biće raspisani novi parlamentarni izbori.

Muslimanska braća optužila su generale da ponovo nezakonito uzurpiraju vlast. Ovakve korake Vojnog saveta oštro osuđuju i "revolucionari" koji su pokrenuli "arapsko proleće" u Egiptu sa ciljem demokratskih promena. Politolog Amar Ali Hasan smatra da je Vojni savet izveo vojni puč "pravnim sredstvima", za razliku od krvavog vojnog puča u Alžiru 1990. godine. Liberalni opozicioni političar El Baradej govori o militarizaciji države i udarcu za revoluciju.

A. I.

da će ako bude izabran predsednik iz njihovih redova, oni već 30. juna da mu predaju vlast – ali ne i komandu nad vojskom, kao i još nekoliko stavki u pogledu rukovođenja zemljom koje zadržavaju u svome domenu. Ovakav razvoj situacije, a još više ponašanje egipatskih generala, nimalo se nije dopao zvaničnom Vašingtonu, koji je odmah poručio da SAD apsolutno podržavaju Muslimansku braću i da im se ne dopada ponašanje generala. Hunta se na to ne obazire.

Da generali nisu usamljeni u nepoverenju prema Muslimanskoj braći i njihovom budućem šefu egipatske države, koji će prihvatiti kormilo državnog broda, "a da pojma nema šta je to brod ili kormilo", pokazuje i tekst uglednog novinara Ahmeda Salame u Al Ahramu koji sunarodnicima poručuje: "Ne dozvolite da vas zaluđuju oni sa Tahrira koji nam ništa ne kažu o tome ko su i šta su kandidati, niti o tome u čemu se oni razilaze. Ništa o svemu tome nismo mogli da saznamo ni u brojnim TV intervjuima koje su vodili nedoučeni voditelji." A ako se desi suprotno, pa voditeljka upita šta misli o bikiniju neke turistkinje, Mohamed Morsi će da "prečuje" pitanje.

Nakon svega, moj savet je "spasavaj se ko može", piše Salama.

Ovo što se desilo u Egiptu za poslednjih godina i po dana jeste od istorijskog značaja, ali Egipćani su se, u želji da što pre stignu do demokratije, toliko upleli u kolo da nisu ni svesni šta se dešava. "Islam je rešenje" slogan je koji je odjekivao egipatskim ulicama od trenutka kada je Mubarak sišao sa vlasti.

Mohamed Morsi obećava Egiptu lepšu budućnost i prosperitet, ali već u startu, čak i pre nego što se kandidovao za predsednika, rekao je da će uvesti Šerijat (islamsko pravo koje reguliše sve norme života) i da je to jedini način na koji Egipat i egipatski narod može da se oporavi od svega ovoga što ga je snašlo.

Sa druge strane Ahmed Šafik, bivši general i komandant ratnog vazduhoplovstva za vreme Mubarak, nudi Egiptu prozor u svet, red i mir i uverenje da neće biti manje muslimani ako se opredele za njega.

Svet pomno prati šta se dešava u Egiptu – na čelu sa Izraelom, koji je više nego zabrinut za sudbinu mirovnog sporazuma iz Kemp Dejvida potpisanog 1979. godine i koji će se truditi svim silama da se istorija ne ponovi.

Sve je krajnje neizvesno. Novi predsednik, nova pravila, nova ili stara zemlja... Znaće se u četvrtak 21. juna.

Miroslav Višnjić



Magnet za ekstremne islamiste

U ponedjeljak na jugu Jemena bombaš samoubica bacio se na automobil u kome su bili general-major jemenske vojske Salem Ali Katan i još dva vojnika. Svi su poginuli. Gotovo svakodnevno mediji izveštavaju o desetinama i stotinama mrtvih u sukobima vojske i pripadnika Al Kaide i drugih grupa militantnih islamista. Posle “arapskog proleća” zemlja grca u bedi, politički je podeljena, polovina stanovništva je nepismena. Nabil al Hil, svojevremeno islamistički dobrovoljac u ratu u Bosni koji je zbog toga robijao sedam godina u Zenici i Tuzli, priča svoju priču. I priču jemenskih zatvorenika u zloglasnom zatvoru Gvantanamo

Za “Vreme” iz Sane

U PROSTRANOJ DNEVNOJ sobi u svojoj porodičnoj kući u glavnom gradu Jemena Sani, glas tridesetdvogodišnjeg Nabila al Hila je smiren i tih dok izgovara rečenice od kojih podilazi jeza, jer zvuče kao proročanstvo. “Ako kršite ljudska prava, jednog dana će i vaša ljudska prava biti prekršena. Jer nijedna civilizacija nije večna”, kaže okružen grupom čutljivih, bliskih prijatelja. Na belom zidu sobe slika i poster prikazuju okruglo lice mladića tamne kose i savršeno oblikovane crne brade. Njegovo ime je Abdul Salam, to je Nabilov brat koga nije video proteklih 17 godina. “Ponašali su se prema njemu gore nego prema životinji. Životinje bar imaju udruženja koja štite njihova prava”, kaže ogorčeno.

Abdul Salam, koji sada ima 44 godine, jedan je od devedeset i više građana Jemena koji se još uvek nalaze u Gvantanamu, ozloglašenom zatvoru u kome Sjedinjene Američke Države drže “neprijateljske borce”, kako je administracija bivšeg američkog predsednika Džordža Buša juniora nazvala ljude koji su osumnjičeni za terorizam i koji su uhapšeni nakon 11. septembra 2001. godine. Bivši pukovnik u jemenskoj Političko bezbednosnoj organizaciji i poslovni čovek Abdul Salam uhapšen je u Kairu krajem 2002. godine, dok je bio na poslovnom putu. Od tada je držan u pritvoru u Egiptu, Azerbejdžanu i Avganistanu pre nego što je 2004. prebačen u Gvantanamo. Poput mnogih drugih zatvorenika, protiv njega nikad nije zvanično podignuta optužnica.

Sudeći prema poverljivim dokumentima iz

baze podataka zatvora Gvantanamo, a do kojih je došao i koje je objavio “Njujork tajms”, američke vlasti smatraju da je Abdul Salam “veteran džihada u Avganistanu”, da je odgovoran za “pomaganje Al Kaidi i drugim ekstremistima obezbeđujući im lažna dokumenta i pružajući im bezbedno utočište izvan Avganistana”. Osumnjičen je za pomaganje u transferu ekstremista iz Jemena u Pakistan i Avganistan i smatra se da je blizak bar dvema militantnim grupama (indonežanskom Džama islamijom i egipatskim Islamskim džihadom) koje su povezane sa Al Kaidom. Štaviše, na osnovu razgovora koje su prisluškivale italijanske vlasti, smatra se da je bio unapred upoznat sa planom bombardovanja Svetskog trgovinskog centra 1993, napadima na američki ratni brod USS COLE 2002 i, verovatno, sa napadom na kule



**HAOS POSLE
PROMENA:
Antivladini protesti
i fotografije vojnika
poginulih u napadu
bombaša samoubice**
Fotografije: REUTERS

Rat sa Al Kaidom

Otkako je tokom "arapskog proleća" svrgnut predsednik Ali Abdullah Saleh, Jemen se u svetskim medijima pominje gotovo isključivo u vezi sa Al Kaidom. Upravo Saleha optužuju da je pružio utočište ekstremnim islamistima, pre svega iz Avganistana. Svakodnevno stižu vesti o desetinama i stotinama mrtvih u sukobu vojske i raznih ogranaka Al Kaide, koji su kaos "demokratskog preokreta" iskoristili i stavili pod svoju kontrolu čitave teritorije. Privremeni vrhunac bio je kada je bombaš-samoubica krajem maja ove godine, za vreme probe za vojnu paradu povodom državnog praznika, u glavnom gradu Sani ubio oko stotinu i ranio preko 200 vojnika.

Zemlja se nalazi u ratnom stanju. "U borbi sa Al Kaidom potrebna nam je međunarodna podrška", kaže ministar odbrane Mohamed Naser Ali, jer Jemen nije u stanju da se sam izbori sa muslimanskim ekstremistima, koje ova zemlja "privlači kao magnet". Uhapšeni su ili ubijeni islamistički borci iz Čečenije, Sirije, Somalije, Pakistana, Saudijske Arabije, Maroka i Egipta. Ministar kaže da je prošle godine preživeo tri atentata i da Al Kaida koristi politički konflikt između pristalica svrgnutog predsednika Salaha i novih vlasti.

Zbog straha da bi stvari na njoj granici mogle potpuno da se otrgnu kontroli, Saudijska Arabija je vladi Jemena krajem maja pružila finansijsku pomoć od 3,25 milijardi dolara. Humanitarne organizacije upozoravaju da Jemenu preti glad. Od 20 miliona ljudi, skoro polovina nema dovoljno hrane. I dok hrane nema dovoljno, oružja je napretek. Procenjuje se da u ovoj zemlji ima oko 60 miliona komada vatrenog oružja. Preko 100.000 ljudi je u izbeglištvu zbog sukoba vojske i Al Kaide. Kao i drugde u arapskom svetu posle "demokratskih promena", demokratija još ni izdaleka nije opipljiva, a o ljudskim pravima u zapadnom smislu reči nema ni govora.

Jemen je najsiriomashnija zemlja Arabijskog poluostrva, za razliku od drugih zemalja u regionu rezerve nafte u ovoj državi su veoma male. Mada prirodnih bogatstava nema dovoljno, kada jednom u ovoj zemlji zavlada mir to će za turiste biti jedno od najatraktivnijih mesta na Bliskom i Srednjem istoku. Nekadašnja postojbina legendarne kraljice od Sabe ima više lokaliteta koji su pod zaštitom UNESCO-a kao svetska kulturna baština nego sve druge zemlje Arabijskog poluostrva.

bliznakinje 2001. godine. "Čak i da je mafijaš ili diler, trebalo bi da ima suđenje i presudu", kaže ljutito Nabil. "Ne možete držati nekog deset godina bez optužnice. Ali niko ne sme da pita Ameriku šta radi."

U SIVOJ ZONI: Do 2002. Abdul Salam bio je srećan, uspešan čovek. Oženjen i otac troje dece, bio je jedna od najvažnijih i najuticajnijih ličnosti u Jemenu zahvaljujući bliskom odnosu sa generalom Alijem Mohsenom, visoko pozicioniranim vojnim komandantom povezanim sa tadašnjim predsednikom Alijem Abdulahom Salehom. "Bogatstvo Abdula Salama se brzo uvećalo kada je postao lični asistent Alija Mohsena", objašnjava čovek iz Jemena upoznat sa tadašnjim prilikama, koji je želeo da ostane anonimn. "On je bio Ali Mohsenov broker u nekim poslovima sa zemljištem." Osim toga, Abdul Salam je bio lokalni predstavnik ugledne građevinske firme *Arab Contractors* sa sedištem u Egiptu. Ali biznis nije bila njegova jedina aktivnost: sudeći po vojnim izvorima u Jemenu koji to nazivaju "javnom tajnom", on je bio zadužen za repatrijaciju "arapskih Avganistanaca", kako su zvali islamske mudžahedine koji su se borili protiv režima u Kabulu podržanog od Sovjetskog Saveza osamdesetih godina dvadesetog veka. Ta aktivnost je uvukla Abdula Salama u sivu zonu, gde je imao kontakte i sa militantnim grupama i sa tajnim službama na Zapadu i na Bliskom istoku. Posle rata u Avganistanu oko 3000 domaćih i stranih boraca vratilo se u Jemen. Neke je vlada iskoristila da se bore sa komunistima u južnom Jemenu u građanskom ratu 1994, dok su se ostali jednostavno naselili u Jemenu. "Neki stranci su odlučili da ostanu ovde da ne bi imali probleme sa svojim vladama", objašnjava Nabil. "To se javno radilo, čak je i američka administracija bila upoznata s tim."

Ali napad na kule bliznakinje promenio je čitav svet. Islamski terorizam postao je prioritet američke administracije, baš kao i bivši "saveznici" protiv sovjetskog režima koji su proglašeni neprijateljima. U takvoj atmosferi bilo je samo pitanje vremena kada će pozicija Abdula Salama postati neodrživa. Kao i ostatku sveta, njemu je Amerika ponudila jasan izbor: ili si sa nama ili sa teroristima. "Američka ambasada u Sani ponudila mu je mnogo novca u zamenu za imena mudžahedina koji su se vratili u Jemen, ali on je odbio da ih otkrije", tvrdi Nabil.

Krajem 2002, Abdul Salam pozvan je na poslovn put u Egipat za koji sada mnogi veruju da je bio nameštaljka. Njegova porodica dobila ►

Dobitnica Nobelove nagrade za mir Tavakul Karman: Majka revolucije

Prošlogodišnja dobitnica Nobelove nagrade za mir Tavakul Karman je novinarica, borac za ljudska prava i iznad svega "majka revolucije", kako je zovu u Jemenu. Otkako je dobila nagradu za "nenasilnu borbu za sigurnost i prava žena za učešće u izgradnji mira", njen život se umnogome promenio. Tridesetdvogodišnja majka troje dece i članica glavne islamske opozicione partije Islah, postala je simbol revolucije u Jemenu koja je primorala predsednika Alija Abdulaha Saleha da ustupi vlast posle 33 godine neosporene vladavine.

Više od godinu dana nakon početka ustanka hiljade aktivista i običnih ljudi još uvek kampuju na Trgu promena, srcu revolucije u glavnom gradu Jemena Sani. Među njima, sedeći u običnom šatoru napravljenom od cigala i cerade, Karman obećava da će nastaviti da se bori. Obučena u šareni hidžab koji joj pokriva kosu, vedar i odlučan smešak joj poigrava na licu, ona čak razmišlja da uđe u politiku uprkos pretnjama smrću koje joj šalje lokalni ogranak Al Kaide.

"VREME": Znam da ovo neće zvučati kao originalno pitanje, ali šta Nobelova nagrada znači vama i vašoj zemlji?

TAVAKUL KARMAN: Znači mnogo. Nagrada je dala veliku snagu našem glasu, glasu revolucionara. Znači da su naša borba i naši zahtevi došli do ušiju međunarodne zajednice i pokazali, između ostalog, da Islam nije protiv ideja kao što su sloboda i demokratija. Zaista se nadam da će ovo biti novo poglavlje u odnosima među ljudima širom sveta.

Mnogo žena u Jemenu još uvek nosi nikab, koji otkriva samo šake i oči. Da li je hrabar izbor oblačiti se kao vi u hidžab (otkriveno lice, šake, stopala)?

Važno je da odluku u vezi s tim šta će da obuče donosi žena. Ako je to njeno uverenje, bilo koji izbor je dobar, bez obzira na to za šta se odluči.

Predsednik Saleh je svrgnut sa vlasti. Mislite li da je teži deo borbe iza vas ili tek dolazi?

Mislim da ništa nije teže nego svrgnuti diktatora. Naravno, sada treba da sačuvamo jedinstvo da bismo ostvarili ostatak naših ciljeva, od kojih su najvažniji demokratija i sloboda. Možda će tu biti više izazova, ali neće biti teže od onoga što smo do sad podnosili.

Mnogo ljudi još uvek kampuje na Trgu promena, ali inicijativu su sada preuzele političke partije u parlamentu. Mislite li da je revolucija u



Jemenu izgubila značaj?

Naprotiv. Nakon što smo svrgnuli Saleha 21. februara proslavili smo pobjedu postavljanjem novog predsjednika (bivšeg zamenika, Abdula Rabua Mansura Hadija, prim. aut.). Prvi korak smo načinili, sledeći će biti uklanjanje svih bivših vojnih komandanata i suzbijanje korupcije u vojsci. Potom će uslediti novi ustav i parlamentarni izbori.

Da li je društvo u Jemenu odgovorno što je dozvolilo Salehu da ostane na vlasti 33 godine?

Ja ne mislim tako. U najvećem delu zemlje ljudi su još uvek nepismeni. Ne krivim njih, već obrazovanu elitu koja je predugo tolerisala korupciju i nepostojanje slobode. Ali sada, uz božju pomoć, situacija se poboljšava. Čak su i plemena u Jemenu koja su se često suprotstavljala državi, učestvovala u revoluciji. Po prvi put u našoj istoriji ona traže demokratski Jemen, gde će postojati vladavina prava. Mislim da je to izvanredno dostignuće.

Mnogi ljudi na Zapadu zabrinuti su zbog unutrašnjih pobuna sa kojima

se Jemen suočava, od kojih jednu predvode borci inspirisani Osamom bin Ladenom.

Baš sam pre nekoliko dana od njih dobila pretnje smrću putem SMS-a. Dve za nedelju dana. Ovde svi znaju da je bivši predsednik Saleh podržavao Al Kaidu da bi uzimao novac od Zapada. Ako mi se nešto dogodi, njega ću smatrati lično odgovornim za to.

Šta za vas predstavlja Al Kaida?

Al Kaida je uvek bila protiv naših nadanja, naše budućnosti, naših snova i naše religije. Naša dužnost je da se borimo protiv njih i da ih porazimo. Sa određene tačke gledišta, mi smo već pobedili, jer smo sa ovom revolucijom uspeli da otrgnemo mlade od njih i da lišimo njihove ideje i slogane bilo kakvog značenja.

Da li verujete da će demokratija konačno pustiti korene u Jemenu i na Srednjem istoku?

Morate imati u vidu da se revolucija i demokratija ne dešavaju istog trenutka. U Americi i u Evropi bilo je potrebno neko vreme za demokratiju. Ovde, na Srednjem istoku, proces se odvija brže, ali će to ipak potrajati.

Da li ćete ikad ući u politiku?

Razmišljam o tome, ali za sada ću samo posmatrati šta će uraditi vlada i parlament. Ako ne ispune naša očekivanja, spremni smo za nove proteste. Samo ću u tom slučaju ozbiljno razmisliti o ulasku u politiku.

je vesti od njega tek 2004, kada je uspeo da prokrijumčari pismo ambasadi Jemena u Pakistanu iz vazdušne baze Bagram u Avganistanu gde su ga držali. Od tog trenutka nikakva zvanična komunikacija u vezi sa njegovim slučajem nije potekla ni od Sjedinjenih Država ni od Jemena. Postoji jedino saopštenje egipatskih vlasti da je Abdul Salam otputovao iz Kaira u Azerbejdžan nedelju dana nakon što je stigao, ne razjašnjavajući da li je to uradio dobrovoljno ili ne. U drugom pismu iz oktobra 2004, što je bilo njegova prva zvanična komunikacija sa porodicom, Abdul ih je obavestio da je prebačen u Gvantanamo. Naredne dve godine bilo mu je dozvoljeno da komunicira s porodicom samo putem pisama, koja su cenzurisale američke vlasti. Prvi put mu je dozvoljeno da telefonira 2008, nakon što su njegova

zahtevala da ga Amerika finansira.

“Tražili su od Amerike 10 miliona dolara. Samo su hteli novac”, kaže ljutito Nabil. Vlasti Jemena su odgovorile da žele da zatvorenci provedu bar neko vreme na rehabilitaciji da bi ih postepeno reintegrirali u društvo. “Nismo mogli tek tako da ih oslobodimo. Neki od njih su opasni”, objašnjava Tarek al Šami, portparol vladajuće političke partije Opšti narodni kongres. Plan da se oslobode zatvorenci iz Jemena na kraju je odložen pošto je jemenski ogranak Al Kaide preuzeo odgovornost za neuspeli napad u proleće 2009, kada je nigerijski državljanin Umar Faruk Abdulmutalab pokušao da aktivira bombu u jednom američkom putničkom avionu. “Dve vlade međusobno okrivljuju jedna drugu”, kaže Nabil. “Smatram da su i vlada Jemena i vlada SAD odgovorne za sud-

ljudima drugačijim od sebe i hvala bogu da se to desilo pre 11. septembra”, objašnjava Nabil. “Shvatio sam da dobrih ljudi ima svuda, bez obzira koje su veroispovesti ili odakle potiču.” Danas sebe vidi kao drugačijeg čoveka, ima suprugu i četvorogodišnju kćer, smatra da je 11. septembar zločin u kome su “meta bili civili”.

ZEMLJA AL KAIDE: Poput Nabila, mnogi ovde smatraju da je Al Kaida kreacija bivšeg predsednika Saleha, koji je optužen da ju je podržavao da bi destabilizovao zemlju i predstavio sebe Zapadu kao jedinog vladara koji je u stanju da Jemen drži pod kontrolom. “Ne poričemo njeno postojanje, ali Al Kaida raste i smanjuje se u zavisnosti od Salehových želja”, objašnjava Samia al Agbari, lokalni novinar i aktivista. U Jemenu trenutno deluju bar dve vojne grupe inspirisane Al Kaidom sa sedištem

na jugu zemlje: borci Al Kaide na Arapskom poluostrvu i Ansar al Šarie kontrolišu priobalnu provinciju Abjan i često upadaju u okolne gradove, primoravajući vlasti da prave ustupke da bi ih povratile. Koristeći neslogu u vojsci i vladi, oni osvajaju sve veću teritoriju i njihovi napadi su iz dana u dan sve jači. Početkom marta, vojska Jemena pretrpela je jedan od najgorih poraza u svojoj istoriji, kada su islamski ekstremisti ubili 185 vojnika i ote li 70 na obodu grada Zindibara.

Pa ipak, Nabil nas uverava da, poput njega, velika većina stanovnika Jemena ne voli Al Kaidu. Jemen proteklih meseci doživljava dramatičan zaokret. Nakon što je izašla iz godinu dana duge revolucije koja je kulminirala svrgavanjem predsednika Saleha, zemlja ulazi u dvogodišnji prelazni period koji bi trebalo da dovede do novog ustava i demokratskih izbora. Malo je verovatno da će se ostaci starog režima i bivša opozicija, koji žele da uđu u Vladu nacionalnog jedinstva dotaći osetljive teme Gvantanama u skorije vreme.

“Time treba da se bave i Jemen i ostatak sveta”, kaže novi ministar za ljudska prava Hurija Mašhur. “Uskoro ćemo pričati sa predsednikom da otvori taj dosije.” Do sada sudbina državljana Jemena u Gvantanamu nije bila prioritet za lokalnu vlast, sigurno i zbog straha šta bi neki od zatvorenika mogli da obelodane ako ih oslobode ili vrte u zemlju. Pa ipak, Nabil gaji nadu da će novi predsednik Abdu Rabu Mansur Hadi rešiti taj problem. Jer, “ljudska prava moraju da se poštuju, upravo zato smo imali revoluciju”.

◀

Matteo Fagotto
Sa engleskog prevela Aleksandra Đerić



BORBA PROTIV AL KAIDE: Provladina milicija na jugu Jemena

dva sina, stara dvanaest i devet godina, poginula u Sani igrajući se granatom. Od tada je mogao da razgovara sa svojom porodicom tri-četiri puta godišnje. Tvrdi da su ga mučili i u Avganistanu i u Gvantanamu i da su dva puta pokušali da ga ubiju, Abdul Salam je nekoliko puta štrajkovao glađu.

SVETI RATNIK U BOSNI: Više od deset godina nakon što je otvoren, samo 174 od 779 zatvorenika još uvek se nalazi u Gvantanamu. Većina je prebačena u matične zemlje, uglavnom na osnovu političkih dogovora sa Sjedinjenim Državama, ali za državljane Jemena priča je drugačija. Pregovori dve države po tom pitanju stalno propadaju. Ništa nije bilo ni od obećanja predsednika SAD Baraka Obame datog za vreme izborne kampanje, da će zatvoriti Gvantanamo. Tadašnji predsednik Jemena Ali Abdulah Saleh rekao je čak da će se zatvorenici vratiti za tri meseca, ali pregovori su zapeli na “programu za rehabilitaciju”, jer su vlasti Jemena

binu mog brata.”

Nabil zna kako je njegovom bratu, jer je imao sličnu sudbinu. Kada je imao samo šesnaest godina, ne rekavši ništa porodici, 1995. otišao je u Bosnu da se bori na strani muslimana u ratu u bivšoj Jugoslaviji. Iskustvo koje su mnogi mladići iz Jemena imali u to vreme je promenilo njegov život. “Tada smo smatrali da je to nešto poput humanitarne misije, jer NATO i Evropa nisu tamo uspeali da zaštite prava manjina”, objašnjava. “Ali bilo je užasno. Mnogi akcioni filmovi su bleđi u poređenju sa onim što sam ja video.” Godinu dana kasnije, Nabil je zarobljen i optužen da je bacio bombu na neku zgradu u Mostaru. Osuđen je na šest godina zatvora koje je proveo u Zenici i Tuzli gde se, kako kaže, njegov pogled na svet zauvek promenio. “Svi smo zajedno živeli: Hrvati, Srbi, Bošnjaci, muslimani, hrišćani... Nije bilo tenzija u zatvoru, čak su mi dozvolili da čitam i učim. Tada sam prvi put bio u kontaktu sa

Otkrića u Viminacijumu

Zemlja mamuta

Da li novootkriveno groblje mamuta, pronađeno u blizini svetski proslavljenog mamuta iz Viminacijuma, nagoveštava da bi novi srpski brend mogao biti – mamut



SEDAM NOVIH FOSILA: Arheolozi iz Viminacijuma otkrivaju kljovu vunastog mamuta na ugljenokopu Drmno

Fotografije: Marija Vidić

Mnogo pre nego što ga je zaposela legija *Claudia pia fidelis* kako bi štiti-la Rimsku imperiju od upada Varvara, mesto koje danas znamo kao arheološki park Viminacijum osvajaju – mamuti. Pre oko 50.000 godina, ovim travnatim prostranstvom ogromna krda putuju ka jugu. Gonjeni promenama klime i zahlađenjem zbog kojih na severu ima sve manje hrane, mastodonti i drugi gigantski slonovi masovno uzmiču od Sibira ka jugu Evroazije.

U toj velikoj seobi krda ženki pokušavaju da, pre zimskih meseci, pronađu utočište za sebe i mladunce. Vetroviti plato uz reku Mlavu, blizu njenog ušća u Dunav, tek ponegde močvaran i poplavljen, mogao je biti idealno mesto. Na takvom terenu obično nema mužjaka lotalica, koji osim u doba parenja žive odvojeno od ženskih krda – zbog njihove nebrige za porod, ženke mamuta ih obično izbegavaju. Mladunci su ovde mogli biti bezbrižni, trčeći unaokolo i jedući majčinu balegu, koju su jedino mogli da svare, pre nego što im se želudac dovoljno razvije. Moguće da je mesto bilo pogodno i za stare jedinke koje ovde dolaze kako bi uginule.

Kako god, močvarni plato uz veliku reku je bez sumnje magnetski privlačio mamute i to tokom jako dugih epoha. Više različitih vrsta ostaviće kosti baš na ovom mestu. O tome svedoče raznovrsni ostaci koje poslednjih godina u blizini Viminacijuma iskopavaju srpski arheolozi. Početkom meseca, iz arheološkog parka Viminacijum stigla je još jedna uzbudljiva vest o otkriću čitavog groblja mamuta, što je ponovo izazvalo pažnju medija i naučnika.

GROBLJE MAMUTA: Pre samo tri godine na ovom istom mestu, par kilometara dalje, pronađen je potpuno očuvan skelet ženke mamuta koji je izazvao ogromnu pažnju i ostao zapamćen po nadimku Vika. Ova mamutica iskopana je u sloju žutog peska na dubini od 27 metara. Paleontolozi su na osnovu te dubine procenili da je životinja živela pre između 400.000 i milion godina.



Najverovatnije je pripadala vrsti *Mammuthus meridionalis*, koji su bili jedni od najdrevnijih evropskih sisara.

Ovi takozvani Južni mamuti naseljavali su Evropu pre oko dva miliona godina. Smatra se da su bili teški oko deset tona, visoki 4,5, a dugački 6 metara. Južni mamuti su ličili na azijske mamute, ali su imali duže kljove. Uspeli su da se prilagode hladnijoj klimi, ali ne i ledenim uslovima. Smatra se da su od njih potekle neke mlađe vrste, kao što je vunasti ili dlakavi mamut, odnosno vuli, na koga obično pomislimo kada se pomene mamut.

Po svemu sudeći, fosili koji su otkriveni pre nekoliko dana pripadali su upravo ovoj dlakavoj vrsti, mada su i istraživači i novinari u prvi mah pomislili da je reč o ostatku krda u kom je živela Vika. No, ispostavlja se da je sedam novootkrivenih skeleta mlađe za oko pola miliona godina.

“Ovo je zaista velika naučna poslastica koju će osvetljavati naučnici iz različitih delova planete”, kaže za “Vreme” direktor arheološkog parka Viminacijum dr Miomir Korać, sa kojim razgovaramo na lokalitetu gde su mamuti otkriveni.

STAROST FOSILA: Fosili su inače pronađeni na obodu ugljenokopa Drmno, koji se nalazi neposredno uz granicu arheološkog parka Viminacijum. Kao i u slučaju Vike tri godine ranije, bager koji je raskopavao les udario je u neočekivanu prepreku. Kad su pozvani arheolozi iz parka Viminacijum, postalo je jasno da je reč o još jednom izuzetno značajnom otkriću. Ispostavilo se da su bageri najverovatnije dugo kopali preko ovog mamutskog groblja pre nego što su fosili primećeni.

Kosti su nađene na sedam mesta u istoj liniji



MILION GODINA STARI OSTACI: Mamutica Vika zaštićena šatorom

profila, na dubini od 17 metara. S obzirom da je zid ugljenokopa znatno dublji, do ovih lokaliteta arheolozi stižu merdevinama. Na prvom od njih su formirali mali plato kako bi otkrili o kakvom je mamutu reč. Pod jakim junskim suncem, uz snažne udare vetra koji nose prašinu niz kilometrima dug ugljenokop, grupa naučnika četkicama i mistrijama brižljivo uklanja tvrdi les oko fosila za koje postaje sve jasnije da su kljova i ključna kost.

Svi, međutim, očekuju da saznaju koliko je stara životinja koja izvire iz lesa. Arheolozima, koji su navikli na znatno drugačija iskopavanja rimskih spomenika, na ovom uskom platou pridružuje se i ugledni profesor paleontologije Univerziteta u Novom Sadu, dr Slobodan Marković. Sa ašovom u ruci, on ispituje les i zaključuje da je

najverovatnije reč o depresiji koja je postojala na ovom terenu pre nego što su skeleti mamuta zatrpani finom prašinom sa Dunava.

U razgovoru sa dr Koraćem i znatiželjnim arheolozima iz Viminacijuma, stojeći na merdevinama ispod platoa sa kostima, dr Marković iznosi svoju prvu pretpostavku: da su novootkriveni mamuti stari između 55.000 i 60.000 godina. I da, prema tome, ne spadaju u drevne južne mamute poput Vike, već da su pripadnici vrste vunastih mamuta.

NA ZIDU UGLJENOKOPA: Tako se ispostavlja da se na ovom mestu na sasvim zapanjujuć način susreću najrazličitije epohe. Naime, i stari i novi lokalitet nalaze se na obodu kostolačkog ugljenokopa Drmno, ali sa njegovih suprotnih strana, na uzajamnom rastojanju od par kilometara. Ceo ►

Nema slučajnih otkrića

“VREME”: Javnost je već navikla da se u Viminacijumu stalno pronalazi nešto novo. Da li se može reći da je pronađeno groblje mamuta?

DR MIODIR KORAĆ: Interesantno je da nije otkriven samo jedan mamut, već se na svakih 30 metara nalaze kosti. Koliko znam, takvih mesta nema mnogo na Zemljinoj kugli. Trenutno nemamo dovoljno podataka, ali ima više mogućnosti – da li je groblje, prostor gde su oni odlazili, da li je možda posledica neke klimatske promene, da li iznenadnog udara talasa... Nauka je danas zaista otišla daleko. Pokušaćemo da ono što smo pronašli posmatramo iz različitih uglova kako bismo saznali različite stvari. Kao što o skeletu u Viminacijumu saznajemo na osnovu stroncijuma, možemo da otkrijemo gde je ko rođen, koju krvnu grupu ima i slične stvari, tako ćemo iz ostataka mamuta izvući maksimalno koliko možemo. A ono što ne otkrijemo sada, možda će se saznati za 50 godina, kako tehnologija napreduje.

Da li znamo koje su vrste novootkriveni mamuti?

Pretpostvlljamo da je reč o vuliju, vunastom mamutu, koji je imao divno krzno i koji je veoma poznat mamut. Reč je o periodu kada je vuli morao da navuče malo krzna na sebe – dolazio je jedan hladan period, o čemu nam je govorio i Milutin Milanković u svojim teorijama. Ovakva otkrića nas podučavaju o tome šta će se desiti na ovim prostorima, naravno ne sutra, ali u narednim stotinama godina, kao i šta će se desiti sa našom dragom Zemljom i kako će se menjati klimatski elementi. Iz arheologije uvek treba da se nauči nešto za budućnost.

Do ovog otkrića se došlo slučajno?

Ono što sam naučio od svojih profesora jeste da baš i nema slučajnih otkrića. Arheologija je nauka senzacije samo u krajnjem obimu. Inače, do tada je to strpljiv rad, koji se meri godinama ili desetinama godina.



Ovde na Viminacijumu radi sjajan mladi tim sa sedam doktora nauka i 14 doktoranata. Imamo tehnologiju – georadare, magnetometre, GPS uređaje subsantimetarske preciznosti, 3D skenere... U takvim uslovima mi smo slučajnost učinili baš izvesnom.

Možda je rano govoriti o tome, ali budući da ste već zaštitili lokaciju na kojoj je nađena mamutica Vika, da li se možda može govoriti o nekom parku mamuta u sklopu Viminacijuma?

Nije rano. Viku moramo da prebacimo sa mesta gde smo je pronašli jer zbog neodgovarajućih uslova tu ne može da opstane. Zato ćemo u narednom periodu napraviti jedan paleozoološki park kojim ćemo probati da vratimo posetioce – decu, ali i odrasle – u to vreme, kao što ih sada vraćamo u rimski period zahvaljujući rimskim objektima iz Viminacijuma.

ovaj prostor je ogromno crno prostranstvo u kome se već decenijama kopa lignit za termoelektrane.

Ovaj ugajl hrani peći termoelektrana Kostolac A i B ukupne instalisane snage od hiljadu megavata (1000 MW), koje obezbeđuju električnu energiju za petinu Srbije. Prema procenama stručnjaka iz Elektroprivrede Srbije, ovde ima oko 600 miliona tona eksploatacionih rezervi uglja, što znači da će one potrajati bar još 60 godina. Ugljenokop je verovatno već pojeo dobar deo nekadašnjeg platoa kojim su lutali mamuti – sa jedne strane je omeđen granicom sela Drmno, a sa druge arheološkim nalazištem koje je nekada zauzimao rimski grad Viminacijum.

“Viminacijum je rimski grad i legijski logor, pre toga su ovde bili Kelti, a pre njih, verovatno, mnogi drugi, i u takvom sledu mi smo sada došli do mamuta”, objašnjava dr Korać, najavljujući da će uskoro na ovom mestu biti podignut i paleontološki park u kome bi bili izloženi ostaci mamuta.

IZUMIRANJE MAMUTA: Mamuti su gigant-ski slonovi iz roda *Mammuthus*, koji su došli iz

Afrike na tlo Evrope i Azije pre oko 3,5 miliona godina. Danas je poznato sedam vrsta mamuta i svi su izumrli, obično u prirodnim kataklizmama ili usled promena klime.

Najmlađa vrsta mamuta, takozvani vunasti ili vuneni mamut, *Mammuthus primigenius*, živeo je sve donedavno. Popularno nazvan vuli, ovog mamuta znamo iz crtanih filmova kao što je *Ledeno doba* (mamut Meni), ali i kao vrstu čiji su ostaci, zahvaljujući hladnoći u kojoj su živeli kao i masi, najbolje očuvani i najčešće pronađeni.

Vunasti mamuti nisu mnogo veći od današnjih afričkih slonova – visoki su u proseku oko tri metra. Zbog surove klime u kojoj su živeli u krdima, vunasti mamuti su na glavi dobili “kapu” u koju su sakupljali zalihe masnog tkiva. Ostatak tela bio je prekriven finom podlakom i gustom smeđom dlakom koja je na nekim mestima bila dugačka i po metar. Ispod nje bio je debeli sloj od oko osam centimetara masti koji je štiti od hladnoće. Pomoću kljova razgrtali su sneg i tražili hranu – stepsko bilje i patuljasto drveće i grmlje.

Smatra se da je ova vrsta nastala od stepskih mamuta pre oko 400.000 godina i da je naseljavala čitav sever Evroazije. Vunastim mamutima je pogodovala hladna klima i veliki broj ih je iščezao kad je pre oko 120.000 godina došlo do otopljenja. Međutim, oni su preživeli ovu nepogodu i naučnici se još uvek spore oko toga zašto su gotovo sasvim izumrli pre oko 10.000 godina.

Jedna od hipoteza je da su za to krivi ljudi koji su pre oko 40.000 godina stigli iz Afrike u Evropu. Ima više dokaza da su ljudi lovili ubijali mamute, na primer vrhovi koplja koji su nađeni u skeletima. Smatra se da je jedan ulovljeni mamut bio dovoljan da se preko zime prehrani čitavo ljudsko pleme. Po drugoj hipotezi, mamute je napala neka zarazna bolest. Kako god, mamuti su nestali, prvo na jugu, a potom i na krajnjem severu. Poslednji mamuti su živeli do pre 1700 godina na izolovanom ostrvu Vrangeli kod Sibira.

NACIONALNI BREND: Pored mamuta iz Viminacijuma, u Srbiji je pronađeno još fosilnih ostataka ovih životinja, raznih vrsta i starosti – jedan

Viminacijum

Pre dve hiljade godina, na mestu gde se danas nalazi arheološki park Viminacijum, Sedma rimska legija nazvana *Claudia pia fidelis* podigla je svoj utvrđeni logor, *castrum*. Zajedno sa Četvrtom legijom iz Singidunuma (današnjeg Beograda) vekovima je čuvala dunavski limes, granicu rimske civilizacije i divljeg sveta Varvara sa one strane provincije Gornje Mezije. Tu je potom podignut i čitav rimski grad, kasnije kolonija Viminacijum, gde su se ukrštali svi putevi Balkana i gde su rimski carevi izgradili svoju palatu na platou iznad Dunava. Viminacijum je jedan od dvanaest rimskih nalazišta u Srbiji, ali je verovatno najbolje uređeno za turiste. Najupečatljiviji je svakako Carski mauzolej u kom se, ispod natkrivenog svoda, mogu videti odlično očuvani ostaci rimske arhitekture, grobnice i, posebno, tri podzemne, freskama oslikane grobnice. Pored nalazišta, u arheološkom parku posetioci mogu obići i Domus (na slici), rekonstrukciju impozantne rimske vile iz I veka nove ere.



od najpoznatijih je mamut Kika iz Kikinde. Dvostruko mlađi od mamuta Vike iz Viminacijuma, skelet Kike je pronađen 1996. godine na dubini od 20 metara, u glinokopu fabrike cigle i crepova "Toza Marković". Dobro očuvan i gotovo kompletn, visok je 4,7 metara, dug oko 7 metara i ima kljove od oko 3,5 metara.

Pored ovog kikindskog mamuta, poznat je i jedan beogradski mamut koji je iskopan pre skoro čitav vek, prilikom građevinskih radova kod

palate "Albanija" u centru Beograda. Takođe, na brojnim drugim lokacijama, uglavnom u slivu Dunava, nađene su mnoge pojedinačne kosti, ostaci kljova i drugi dokazi da su najstariji stanovnici ovog područja najverovatnije bili mamuti.

Posmatrano iz ove zaista dugoročne perspektive, pitanje prvobitnih stanovnika ovih područja, kao jedna od bolnijih tema kojima se stanovnici zapadnog Balkana neprekidno vraćaju, postaje sasvim izlišno. Direktno govoreći,

svi sadašnji stanovnici se mogu posmatrati kao gosti u zemlji mamuta. Ovu okolnost je na kraju krajeva možda i najpametnije pretvoriti u daleko atraktivniji brend od onih na koje smo do sada navikli.

Obični ljudi iz požarevačkog kraja prirodno su prihvatili tu ideju – još od otkrića Vike, sa neskrivenim ponosom govore o "našem mamutu".

Slobodan Bubnjević
Marija Vidić



JA ♥ DUNAV. VOLIMO GA ZAJEDNO.
SVI NA ADU HUJU
u Supernatural park

30.JUN • 10:00-20:00



Preduzetništvo

Svemirski privatnici





Dokora je izgledalo da je kosmos poljana na kojoj se strateški nadmeću države, ali ne i privatne kompanije. Izgleda da je konačno došlo vreme da se zakoni ponude i potražnje lansiraju u svemir

Svet je sa velikom pažnjom propratio vest da je 25. maja ove godine kapsula “Dragon” privatne svemirske kompanije “SpaceX” uspešno prispela na Međunarodnu svemirsku stanicu. Po prvi put je na stanicu prispelo jedno privatno vozilo i po prvi put je, nekoliko dana kasnije, takvo vozilo uspešno vraćeno na Zemlju. Sama po sebi, vest ne znači mnogo jer je privatni biznis odavno prisutan u kosmosu. Ono što je bitno je činjenica

da će “Dragon”, ako sve ispadne po planu, jednoga dana na istoj ruti nositi i astronaute, što je zadatak koji do sada nije poveren nijednoj privatnoj kompaniji.

Za razliku od svog prethodnika Džordža Buša koji nije mnogo mario za kosmos, američki predsednik Barak Obama napravio je bar jedan dobar potez u ovom domenu: praktično je ukinuo državni monopol (oličen u nacionalnoj svemirskoj agenciji NASA) u svim “kosmičkim” ▶

OTRAG

Malo je poznato da je prva ideja o lansiranju satelita u kosmos “za male pare” ponikla u Štutgartu. Projekat je pokrenuo Luc Kajzer, nemački avio-inženjer, koji je 1975. godine osnovao kompaniju “Orbital Transport und Raketen AG” (OTRAG) sa namerom da tržištu ponudi jeftinu raketu sposobnu da u orbitu iznese teret od dve tone.

Od samog početka OTRAG se suočio sa velikim teškoćama. Pre svega, Nemcima je nedostajao kosmodrom na dovoljno maloj geografskoj širini (što je geografska širina kosmodroma veća, to je veća i količina potrebnog goriva). Za mesto gde će se obavljati eksperimenti na kraju je izabrana Katanga u tadašnjem Zairu, ali su se vrlo brzo pobunili zairski susedi u strahu da će nemačke rakete moći da se iskoriste protiv njih kao dalekometni projektili. Pritisak na Nemačku da odustane od razvoja vršili su i SSSR i Francuska, kojima se nije dopadala ideja da Nemačka osvoji tehnologiju interkontinentalnih raketa i tako naruši postojeću ravnotežu snaga u svetu.

I pored svih političkih pritisaka, projekat je napredovao, možda i zahvaljujući konsultantskim uslugama Vernera fon Brauna, konstruktora “Saturna V”, koji se nakon penzionisanja “Apollo” projekta povukao iz NASA. Do početka osamdesetih obavljeno je preko 6000 uglavnom uspešnih testova. Međutim, politički pritisci ubrzo su postali neizdrživi. Regujući na međunarodne zahteve Zair je uskratio gostoprimstvo i OTRAG je morao da se preseli u Libiju, ali bez prvobitnog entuzijazma. Kada je nedugo potom ESA pokrenula projekat “Arijane”, OTRAG je odjednom postao nebitan i Nemci su digli ruke od (samo) svoje kompanije. Iako OTRAG nikad nije kompletirao nijednu raketu (testirani su samo individualni stepeni), elementi originalnog nemačkog dizajna koriste se i danas u takođe privatnom projektu “Armadilo”.



NASLEDNICA: “Arijana”

Deset najznačajnijih privatnih projekata u kosmosu



1. Falcon 9/Dragon ("SpaceX")

Kompanija "SpaceX" je, bez ikakve sumnje, trenutno dominantan "igrač" na polju komercijalizacije kosmičkih letova. Svet je nedavno obišla vest da je teretni brod "Dragon" lansiran raketom "Falcon 9" uspešno prispeo na Međunarodnu svemirsku stanicu i dostavio potreban provijant, što do sada nije ostvario niti pokušao nijedan drugi kosmički "privatnik". Time je "SpaceX" uspešno obavio prvi od ukupno 12 ugovorenih letova za potrebe NASA.

Osnivač kompanije i njen sadašnji direktor je Elon Mask, Južnoafrikanac poznat po tome što je svojevremeno osnovao "PayPal", danas verovatno najpopularniji svetski servis za elektronsko plaćanje i transfer novca putem interneta. Mask je filantrop, želja mu je da čovečanstvu pokloni novu verziju "Dragona" sposobnu da nosi i ljudsku posadu, ne samo u zemljinu orbitu nego i mnogo dalje, sve do Marsa i tako ljudsku rasu učini "istinski interplanetarnom". NASA smatra da ovaj cilj vredi najmanje 75 miliona dolara, koliko je do sada agencija uložila u "Dragona" i "Space X".

Za nas ovdašnje, verovatno bi bilo mnogo korisnije da "PayPal" dođe u Srbiju (koja se još uvek nalazi na sramnom spisku zemalja u kojima ovaj servis ne funkcioniše) nego da Elon Mask stigne na Mars. Nažalost, u to ne žele da uložne pare ni NASA, ni Elon Mask a ni naše vlasti.

2. CST-100 ("Boeing")

Kopirajući i kombinujući ono najbolje iz projekata "Apollo" i "šatl", u komercijalnu eksploataciju kosmosa uključio se i kolos kakav je "Boeing". Centralno mesto u razvoju ima

kapsula CST-100 prečnika 4.5 metara koja će prevoziti astronaute do međunarodne svemirske stanice i drugih destinacija u niskoj orbiti. Kapsula je koncipirana tako da izdrži bar deset letova bez većih popravki a moći će da se spusti i na zemlju i na vodu (prvenstveno u slučaju opasnosti). NASA je sponzorisala razvoj sa oko 120 miliona dolara a početak



eksploatacije predviđa se za 2016. godinu.

3. Dream Chaser ("Sierra Nevada")



Polazeći od stava da spejs-šatl predstavlja samo lošu realizaciju jedne dobre ideje, kompanija "Sierra Nevada" razvija "Dream Chaser", mali raketoplan sposoban da u zemljinu orbitu iznese sedam astronauta. Raketoplan će biti lansiran vertikalno, nataknut na vrh rakete-nosača, a za spuštanje će koristiti običnu aerodromsku pistu (baš kao i šatl). NASA je u ovaj perspektivni projekat već uložila 100 miliona dolara a prvi letovi najavljuju se za 2016. godinu.

4. Blue Origin

Kompaniju sa ovim imenom osnovao je Džef Bezos, prvi čovek "Amazona", najveće (internet) knjižare na svetu. Bezos se nada da će uspeti da dobije dugoročan posao da za potrebe NASA prevozi teret i astronaute do svemirske stanice i nazad. U te svrhe razvija se novi raketni nosač sa prvim stepenom za višekratnu upotrebu i kapsulom koja će moći da primi sedam članova posade. Ako sve bude po planu, prvi letovi mogli bi da budu obavljani između 2016. i 2018. godine.



Projekat je, očigledno, na dobrom putu pošto je NASA u njega već uložila oko 25 miliona dolara kako bi pospešila i ubrzala razvoj. Paralelno sa raketnim nosačem, "Blue Origin" radi i na verziji letelice za suborbitalne izlete u kosmos ("New Shepard").

5. Liberty ("ATK")

Kompanija "ATK" poznata je po tome što je proizvodila buster-rakete za spejs-šatl (raketni motori na čvrsto gorivo koji se koriste u inicijalnoj fazi poletanja). Sad kada šatla više nema, kompanija mora da pronađe novi izvor prihoda. Zajedno sa renomiranim "Lokidom" i evropskim "Astriumom", "ATK" razvija "Li-



berty", konvencionalnu raketu visoku 90 metara sa kapsulom koja može da ponese

poslovima koje može da pokrije privatni biznis. I do sada su privatne kompanije imale veliki značaj kada je u pitanju lansiranje komercijalnih satelita u Zemljinu orbitu, ali tek od Obame postoji mogućnost da privatna inicijativa

pokrije i ono što je, objektivno, najkomplikovnije i za nacionalni prestiž najznačajnije: transport astronauta sa Zemlje do niske Zemljine orbite i nazad, sa ciljem da se u bliskoj budućnosti pokriju i mnogo veća rastojanja.

Razlozi za ovo su višestruki. NASA, kao i sva druga državna ustanova, nije naročito efikasna u raspolaganju novcem kojeg je, iz godine u godinu, sve manje. Održavanje i razvoj sopstvenih raketa-nosača, naročito onih koje

sedam astronauta. Opitni letovi predviđaju se za 2014. godinu, prvi let sa posadom za 2015. a početak pružanja komercijalnih usluga za 2016. godinu.

6. Stratolauncher ("Stratolauncher Systems")

Kad neko ima para kao Pol Alen, jedan od osnivača Majkrosofta, onda može da ih uloži u najskuplje i najkvalitetnije ljude. Jedan od njih svakako je i legendarni avio-konstruktor Bart Ratan, čovek koji je napravio neke od najlepših, najegzotičnijih i najinteresantnijih letelica koje su do sada više puta pomerale granice mogućeg. Alen i Ratan trenutno rade na raketi koja će u Zemljinu orbitu moći

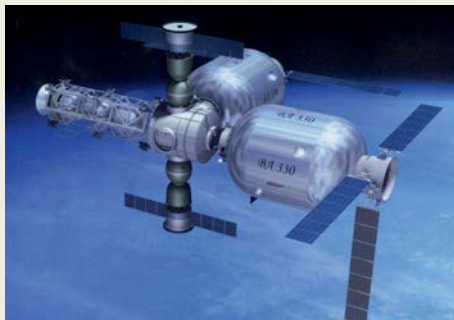


da iznese teret, satellite i naučnu opremu a u perspektivi i ljudsku posadu. Raketa će biti lansirana sa stratosferske platforme, specijalnog aviona-nosača sa najvećim rasponom krila u istoriji (117 metara). Zasad sve postoji samo na papiru, probni letovi se najavljuju za 2015. a prvi komercijalni za 2016. godinu.

7. Privatna svemirska stanica ("Bigelow Aerospace")

Kad čovek ode u kosmos a ne želi odmah da se vrati kući, treba mu prenoćište. Upravo na takve misli kompanija "Bigelow Aerospace" koja razrađuje projekat habitata za smeštaj naučnika i turista u Zemljinoj orbiti. Reč je o modularnim, proširivim naseljima u kosmosu nalik na Međunarodnu svemirsku stanicu. Prostor će se prodavati ili rentirati zainteresovanim državnim agencijama i privatnim kompanijama.

"Bigelow" je već lansirao par eksperimentalnih modula tokom 2006. i 2007. godine.



Svaki modul ima oko 330 kubnih metara korisnog prostora a najmanji komercijalni hotel u orbiti imaće bar dva ovakva elementa. S obzirom da kompanija ne planira da se bavi i prevozom putnika do svojih "orbitalnih hotela", taj posao poveren je kooperantima (Boeing, "SpaceX").

8. Armadillo ("Armadillo Aerospace")

Još jedno suborbitalno vozilo sa klasičnim, vertikalnim poletanjem. Projekat je pokrenuo Džon Karmak, jedno od najpoznatijih imena u industriji video-igara. Letelica nosi maksimalno dva putnika, sedišta košta oko 110.000 dolara a za rezervacije treba da po-



zovete agenciju "Space Adventures". Prvi putnik izabran je na lutriji, ali datum poletanja još nije utvrđen.

9. SpaceShipTwo ("Virgin Galactic")

Letelica prima do šest osoba ili ekvivalentnu količinu naučne opreme. Do visine od 15.000 metara letelica putuje pasivno, zakačena ispod aviona-nosača ("WhiteKnightTwo"). Kada

jednom dospe u stratosferu, *SpaceShipTwo* se odvaja od svog "tegljača" i započinje sopstveni let na raketni pogon, sve do maksimalne visine od oko 100 kilometara. Do sada se preko 500 zainteresovanih astronauta-amatera sa novčanicima debljim od 200.000 dolara prijavilo za let. Prvi eksperimentalni skokovi u svemir očekuju se do kraja ove godine, a komercijalni će uslediti najkasnije do kraja 2014.

Iza kompanije "Virgin Galactic" stoji Ričard Brenson, poslovni magnat poznat po svojoj "Virgin" imperiji koju čini preko 400 Virgin-



ovo-Virgin-ono kompanija (muzička kuća i avio-prevoznik su, svakako, najpoznatiji članovi grupe).

10. Lynx ("XCOR Aerospace")

Reč je o suborbitalnom šatlu za dve osobe koji je dizajniran tako da za poletanje i sletanje može da koristi regularne aerodrome. Umesto putnika, letelica može da nosi i naučnu opremu koja bi se koristila tokom kratkotrajnog boravka u kosmosu. Prva mesta već su rezervisana za naučnike sa instituta "Southwest". Očekuje se da prvi komercijalni let bude obavljen krajem 2012. godine a zainteresovani će moći da kupe kartu po ceni od oko 95.000 dolara.



(izvor: Space.com)

mogu da nose i ljudsku posadu, za Agenciju je uvek bio nužan ali skup, rizičan i komplikovan posao koji nema mnogo veze sa naučnim ciljevima koje NASA želi da postigne. Sa druge strane, ni let u kosmos nije ono što je nekad

bio: danas amaterske rakete sa lakoćom dostižu visinu sa koje se lepo vidi da je Zemlja okrugla a ne ravna kao tepsija. Napredak tehnologije i informatike omogućio je većem broju privatnih kompanija i investitora da sa relativno

skromnim finansijskim sredstvima prekorače visinu od 100 kilometara gde, po konvenciji, prestaje atmosfera i počinje beskrajno kosmičko prostranstvo. NASA je u ovaj perspektivni sektor uložila nekoliko stotina miliona dolara, ►



PREDUZETNICI: Kameron i Pejdž



Odavno je poznato da su resursi naše planete skoro zanemarljivi kada se uporede sa onima koji su rasuti širom Sunčevog sistema. U aprilu je grupa bogatih preduzetnika (predvode je osnivač Gugla Lari Pejđž i režiser Džejs Kameron) osnovala preduzeće "Planetary Resources" čiji je cilj eksploatacija rudnog bogatstva zapretenog u asteroidnom pojasu između Marsa i Jupitera.

U ovoj zoni Sunčevog sistema obitava preko 10.000 asteroida većih od 50 metara a svaki od ovih kame-nova, zaostalih još iz vremena formiranja Sunčevog sistema, predstavlja potencijalni rudnik plemenitih metala, pre svega platine, čija je berzanska cena na nivou cene zlata. Jedan manji asteroid u svojim površinskim slojevima može da sadrži više platine nego što se na Zemlji iskopa i preradi za čitavu godinu. A tu su i drugi dragoceni i retki metali (paladijum, osmi-jum, iridijum), pa čak i voda koja bi se mogla iskori-stiti tokom neke od budućih, dugotrajnih kosmičkih misija. Procenjuje se da vrednost dragocenih metala po jednom osrednjem asteroidu kilometarskog preč-nika iznosi oko pet-šest milijardi dolara. Vrednost ce-lokupnog rudnog blaga u asteroidnom pojasu meri se trilionima dolara.

Iako je projekat kosmičkog rudarenja načelno izvod-ljiv, sva potrebna tehnologija još uvek je u povoju. Ja-panska sonda "Hijabusa" donela je 2010. godine na Zemlju stotinak čestica prašine sa asteroida Itokava, posle nebrojenih peripetija i višegodišnjeg zakašnje-nja. Možda je to zdrav početak, ali da bi eksploatacija asteroida bila ekonomski isplativa, potrebna je čitava flotila masivnih, robotizovanih "rudara", autonomnih

mašina koje će biti u stanju da kopaju i prerađuju rudu na licu mesta a zatim transportu-ju rafinirani metal na Zemlju preko ogromnih kosmičkih rastojanja. Takođe, roboti se ne mogu slati u kosmos nasumično, neophodno je prethodno identifikovati asteroide sa naj-većim rezervama plemenite rude. U tu svrhu, "Planetary Resources" planira da u bliskoj budućnosti lansira nekoliko svemirskih teleskopa i istraživačkih son-di koje će sistematski osmatrati asteroidni pojas i u njemu locirati nekoliko najprivlačnijih "rudnih žica".

Čak i da tehnološki izazovi nisu ovako veliki, treba rešiti i brojna političko-ekonomska pi-tanja. Projekat lako može da postane žrtva svog sopstvenog uspeha. Ako bi u kratkom roku neko ponudio tržištu ogromne količine plemenitih metala, izvesno je da bi cene dra-stično pale a to bi moglo da ugrozi i ekonomsku isplativost čitavog poduhvata. Nešto slično dogodilo se i španskoj srednjovekovnoj imperiji koja je u državu ubacila ogromnu količinu zlata opljačkanog u Americi od strane konkvistadora. Zlato je obezvređeno a ze-mlju je zahvatila nekontrolisana inflacija.

Na kraju, postavlja se pitanje pod kojim pravnim uslovima neki privatni investitor može da "ogradi" čitav asteroid i potom ga iscedi kao limun. Prema međunarodnoj konvenci-ji iz 1967. godine nijedna država nema pravo da proglasi vlasništvo nad nebeskim telima, što je imalo savršenog smisla u vreme trke za Mesec. Međutim, konvencija ne pominje privatne kompanije i pravo na ekonomsku eksploataciju asteroida, planeta i satelita. Jed-noga dana ovo pitanje će, verovatno, biti regulisano kao što je danas uređeno pravo na ribarenje i eksploataciju bogatstava u međunarodnim vodama. Do tada, postojaće prav-ni vakuum u kojem će, kao i obično, ušćariti oni koji su najbrži, najhrabriji i, svakako, najbezobrazniji.

u nadi da će iz šarolikog društva isplivati neko-liko partnera na koje će agencija moći trajno da se osloni, čak i po cenu (privremenog) na-cionalnog poniženja. Jer, nacija koja je pre više od 40 godina hodala po Mesecu danas nema vozilo koje može da preveze astronaute do Me-dunarodne svemirske stanice već u te svrhe mora da rentira ruske "sojuze" po ceni od oko 70 miliona dolara za mesto u kabini.

CENA: Tri "preživela" šatla čiji su letovi bili rizični i veoma skupi (mnogo incidenata, dve katastrofe, 14 izgubljenih ljudskih života, ne-koliko stotina miliona dolara po jednom letu), završila su u muzejima. NASA se tako ratosi-ljala najvećeg kamena oko vrata što, opet, ne znači da je Agencija odjednom postala doma-ćin za primer. Jer, svemirski teleskop "Džejs Veb", koji treba da zameni slavni ali vremeš-ni "Habl", i dalje nastavlja da guta pare su-manutom brzinom. S obzirom da je zbog da-ljeg fundiranja teleskopa NASA morala da sus-penduje neke već odobrene misije, ne čudi što mnogi smatraju da se "Džejs Veb" pretvorio u "projekat koji je pojeo ostatak astronomije". Ova ambiciozno zamišljena nebeska opserva-torija koja će biti u stanju da zaroni u najdu-blju prošlost vasiona, sve do trenutka kada su se "zgasnule" prve galaksije i "upalile" prve zvezde, u razvoju je još od 1997. godine. Proje-kat se više puta našao "na panju", spreman za sekiru, ali je na volšeban način stalno preživ-ljavao. Dosadašnji troškovi narasli su na četi-ri milijarde dolara, a još toliko će biti potroše-no pre nego što se teleskop 2018. godine nađe u orbiti, ukoliko neka nova komisija američ-kog Kongresa do tada ponovo ne pokuša da ga likvidira.

Baš zato je privatni kosmički program, u kome se NASA pojavljuje kao nadzornik i kon-sultant ali ne i kao glavni investitor, dobrodo-šao. Ne samo da će NASA tako smanjiti svoje troškove (u nekim segmentima i desetostruko) već će u bliskoj budućnosti biti u stanju da iz sve veće ponude izabere ono što ima najbolji odnos kvaliteta i cene a da, pritom, ne snosi troškove eventualnog neuspeha.

Treba, ipak, imati u vidu da reforme nisu počele juče i da današnja komercijalizacija kosmosa vuče svoje korene još iz doba Ro-nalda Regana kada je američkim privatnim kompanijama omogućeno da lansiraju sateli-te u orbitu na komercijalnim osnovama, iako su do tada NASA i šatl imali apsolutni mo-nopol na ove poslove. Dalja deregulacija u ovoj oblasti uslovlja da čak i NASA mora da

traži usluge privatnih kompanija kad god je moguće, sa izuzetkom letova sa ljudskom posadom.

PRIVATIZACIJA: Sličan evolutivni put pro-
lazili su i Evropa i Rusi. Iako je Evropska sve-
mirska agencija (ESA) napravljena po kalupu
NASA, Evropljani su mnogo pre svojih uzora
shvatili da će bez privatnog kapitala teško moći
da drže korak sa ostalim svetskim silama. ESA
je još 1980. godine osnovala kompaniju *Aria-
nespace*, prvu firmu koja se pod komercijalnim
uslovima bavila transportom tereta u kosmos.
I pored povremenih neuspeha i zastoja, raketa-
nosač "Arijana" je u narednih petnaestak go-
dina već lansirala preko više od stotinu sateli-
ta. "Arianespace" je i danas vrlo konkurentna
kompanija u vlasništvu više od dvadeset prav-
nih subjekata (privatne firme, naučne ustano-
ve, politička tela) iz desetak evropskih država.

Privatizovana je i "Energija", najveća kom-
panija ruske svemirske industrije koja se bavi
izgradnjom letelica i orbitalnih stanica. Manji
deo vlasništva ruska država prodala je privat-
nim investitorima još 1994. godine a većinski
paket akcija tri godine kasnije. To se pokazalo
kao dobar potez pošto Rusi danas obavljaju
skoro polovinu svih komercijalnih lansiranja
satelita u orbitu (tačnije, 44 odsto), dok su

Evropljani (sa 28) i Amerikanci (šest procena-
ta) daleko iza njih. Kada je podela para u pita-
nju, slika je znatno drugačija pošto evropske i
američke kompanije tradicionalno servisiraju
bogatije klijente sa većim prohtevima.

Danas je pružanje usluga kosmičkog tran-
sporta na komercijalnim osnovama izraslo u
veliki biznis. Najveći klijenti su i dalje države
koja za lansiranje svojih vojnih, komunikaci-
onih i naučno-istraživačkih satelita troše oko
100 milijardi dolara godišnje. Sve više ove us-
luge koriste i privatne kompanije (telekomuni-
kacioni operateri i TV stanice), ali je ovaj se-
gment tržišta još u začetku. Podela posla još
uvek nije strogo tržišna pošto domaće kompa-
nije uvek imaju prednost, ali ima i dosta izuze-
taka. Evropske države po pravilu koriste uslu-
ge "Arianespacea", dok Amerikanci favorizuju
domaći "United Launch Alliance" (zajedničko
preduzeće "Boinga" i "Lokida").

Mnogi, međutim, upozoravaju da se ceo
koncept još nije dokazao u praksi i da postoji
opasnost da privatni biznis, kao i toliko puta
do sada, stavi profit ispred pouzdanosti i kva-
liteta. Letovi u kosmos imaju ogroman vojno-
politički i strateški značaj i niko nije spreman
da u potpunosti prepusti jedan važan aspekt
ovog posla (transport) privatnom sektoru. Broj

kompanija koje komercijalno lansiraju sate-
lite u zemljinu orbitu i dalje je dva puta ma-
nji od onog nekomercijalnog karaktera. Ruku
na srce, NASA je u svojim pionirskim danima,
kada je budžet još uvek bio tanak a kosmička
trka sa SSSR-om sve intenzivnija, imala običaj
da kupuje brza i jeftina rešenja koja su razvi-
jana izvan sopstvene kuće. Ali kada su Džon
Glen, prvog američkog astronauta koji je
obleteo planetu, pitali šta ga je najviše brinu-
lo tokom istorijske misije, on je iskreno odgo-
vorio: "Saznanje da letim na vrhu gomile od
dva miliona delova koju je sagradio najjefti-
niji ponuđač."

Ima li tu nečeg za nas, obične ljude, kojima
je dobra zabava mnogo važnija od teške nauke?
Naravno da ima. "Virgin Galactic" odnedavno
nudi i običnim (uz to i dovoljno zdravim) smr-
tnicima mogućnost suborbitalnog leta do ruba
kosmosa, tzv. Karmanove linije (sa povratnom
kartom uračunatom u cenu). Autor ovog teksta
već je popunio formular za rezervaciju leta (na
adresi <http://my.rs/7cw>) i ponudio svoj hono-
rar kao kaparu. Velikodušni sponzori koji su
voljni da pokriju manji ostatak do pune cene
od 200.000 dolara treba da kontaktiraju s re-
dakcijom "Vremena".

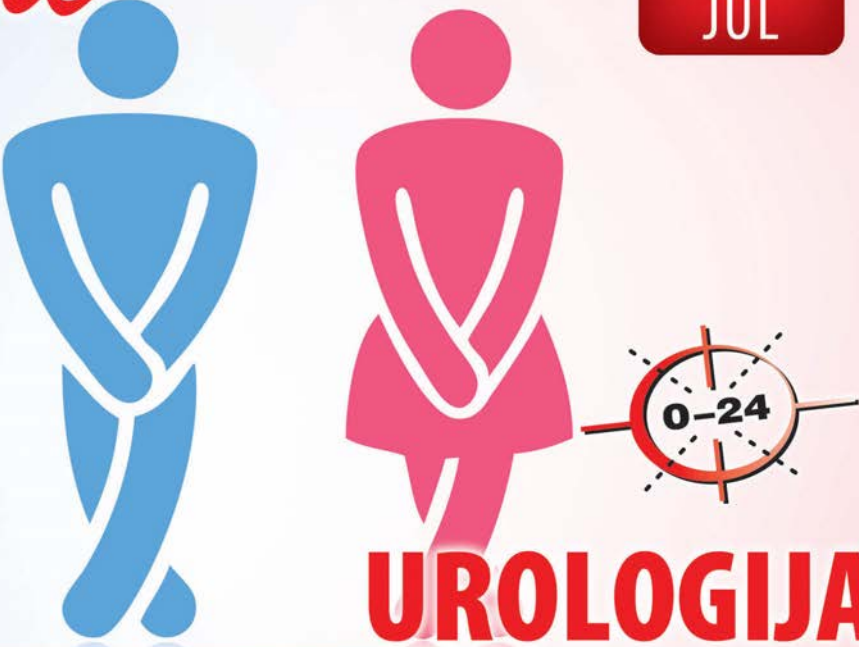
Dr Saša Marković

Dr Ristić

dom zdravlja +

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

01.-31.
JUL



UROLOGIJA

11070 Novi Beograd, Narodnih heroja 38, Tel. 011/2693-287, 2697-808 mob.tel. 063/205-764, Pregledi u ordinaciji od 08 do 21:30h
Kućne posete od 00 do 24h, www.dr-ristic.com, e-mail: zcentar@dr-ristic.com

I sport i batine

Iako iznenađenje za neke posmatrače sa strane, huliganski ispadi nisu najvažniji deo takmičenja koje se održava u Poljskoj i Ukrajini

NAS SU SE rešili još u kvalifikacijama, a sada su se posle prvog kruga otarasili i Hrvata, Poljaka i Rusa – svih koji mogu da remete idealni svet fudbala koji zagovara UEFA. Prosečan gledalac u Srbiji razmišlja: ako su se ovako ostrvili na Hrvate, šta bi tek nama radili da smo kojim slučajem na turniru i da je naš navijač krenuo u Poljsku i Ukrajinu. Hrvati su prozreli stvar kada su videli da su zbog nekoliko desetina razbijenih čaša i glava u gradovima Poljske dobili takvog sudiju u meču protiv Španije koji ih je posredno izbacio sa takmičenja i tako sprečio dalje radovanje poklonika generala i haškog sužnja Ante Gotovine.

Na ulicama su se malo tukli sa lokalnim i drugim navijačima, što je deo folklor, a malo su se i opijali. Na brojnim sajtovima u Hrvatskoj moguće je videti različite prizore: od opijanja u pabovima uz pevanje “U boj za narod svoj”, do fotografija lepih devojak koje su oplemenile “kockasti kop” svojim prisustvom. Prvenstvo je obeležio i par golih grudi izvesnih žena iz Hrvatske koje je ljubio jedan Irac, što je dokaz da i među najluđim “navijačima” postoji tolerancija prema pripadnicima drugih navijačkih grupa.

Uz nestašluke hrvatske ekipe, stanovnici Varšave mogli su da prisustvuju malom ratu između Poljaka i Rusa: to je bio najžešći huliganski okršaj, ali je činjenica da se tu “radilo” o nečemu što je daleko više od obične sportske podrške. Pored toga, Rusi su na Nacionalnom stadionu u Varšavi razvukli preko čitave tribine platno na kome je pisalo “Ovo je Rusija”, što nije poruka koju bi građani Poljske pomirljivo posmatrali. Pre toga su se pijani tukli sa svima a jedna grupa je čak uspela da ukrade neki avion i odleti njime!

Dakle, Rusi su se tukli sa domaćinima, Hrvati su se borili protiv celog sveta i sistema koji ih ne poštuje i to bi uglavnom bilo sve. Posle prvog kruga su otišli kući i u nastavku takmičenja će igrati samo reprezentacije koje za navijače imaju civile, porodične ljude sa decom, maltene glasače pokreta Dveri.

Kada god se dešava neko nasilje na ulicama gradova u predigri neke fudbalske utakmice ili se na tribinama dešavaju incidenti, Evropa se seti nekih prošlih dana iz sopstvene istorije i reaguje prvo nevericom a onda kažnjava. Današnji upravnici fudbala u Evropi veruju da je ova igra zabava kao i sportski događaji u SAD gde vodite porodicu koja kupuje koješta, pije gazirana pića i jede kokice kao u bioskopu. Takav utisak im uvek pokvare “divljaci” sa Balkana i sa istoka koji bi sportske događaje da koriste za nastavak nikad okončanih ratova. Čini se da je najbolju poruku ovih dana izrekao poljski ambasador u Beogradu u autorskom tekstu objavljenom u dnevnom listu “Danas” gde je rekao da huliganski ispadi nisu najvažnija stvar na Prvenstvu i da daleko više ljudi uživa u fudbalu i pratećim događajima.

I zaista, za sve nas koji posmatramo prvenstvo sa strane i koji volimo fudbal više od srpske vlade, Prvenstvo u Poljskoj i Ukrajini je praznik dobre igre – šta god o tome mislio Miša Vasić. Posle prvog kruga sve je



Foto: REUTERS

manje-više prema planu, pa čak i ispadanje Holandana, jer Nemačka i Portugal jesu timovi koji planiraju da odu do same završnice tako da nije sramota ispasti od njih. Utisak je, kao i na Prvenstvu od pre četiri godine, da se igra “otvoreni fudbal”, da se igra napadački, što je dobra osnova za zabavu. Hrvatska, sa kojom će Srbija igrati u istoj kvalifikacionoj grupi za plasman na SP 2014. u Brazilu, igrala je odličan fudbal, ali nije imala dovoljno hrabrosti da dotuče Španiju i izbaci je sa Prvenstva. U tom smislu, Hrvati su kandidati broj jedan u našoj kvalifikacionoj grupi, a Srbija bi trebalo da pokuša da se izbori za drugo mesto u susretima sa Škotskom i Belgijom. Branioci titule Španci igraju rutinski i to je najveća slabost te reprezentacije i moguće je da odu sa takmičenja već u četvrtfinalu.

Nemci, koji imaju najmlađi i jedan od najiskusnijih timova u isto vreme, idu sigurno ka finalu i najveća prepreka do titule mogla bi da im bude Grčka u petak u četvrtfinalu. Grci niti imaju zvezde u timu, niti imaju neki tim, ali imaju ogromno srce, igraju kao da im je svaka utakmica poslednja u životu i znaju kako se pobeđuje na ovakvim turnirima, a takve protivnike ne treba potcenjivati. Ako Nemačka u Gdanjsku pobedi Grčku, što će biti nadmetanje za nacionalnu čast, u finalu bi mogla da igra sa Italijom (ako se ostvari naša prognoza da Španija ispadne u četvrtfinalu), koja se muči ali ide dalje. Italijani su dodatno motivisani i situacijom u državi i situacijom u samom fudbalu, koji drmaju bezbrojne afere nameštanja utakmica, pa je ovo prvenstvo za njih pokušaj da se sačuva bar malo fudbalskog ponosa u zemlji koja je četiri puta bila prvak sveta.

Kada se sve pogleda na gomili, vidimo da je nacionalni ponos nešto što igra važnu ulogu na ovom turniru. Da li zbog ekonomske krize, krize identiteta i činjenice da EP predstavlja relik u nečemu što bi trebalo da bude solidnije sačinjena Unija, jer dozvoljava da se iskažu svojevrsne nacionalne posebnosti, ako nešto takvo postoji? A možda su ovakva takmičenja zapravo najbolje oruđe i argument onima koji se zalažu za jaču EU, za promociju principa odricanja suvereniteta zarad veće i snažnije Unije, jer će svi na fudbalskom terenu imati svoju posebnost, zastavu, himnu, boju, ali će im novčanik biti u Briselu i Frankfurtu. I divljacima sa Balkana i sa istoka, ali i gospodi Nemcima, Francuzima i Italijanima.

Slobodan Georgijev



► mojmuškiživot

piše: Miloš Vasić

Kad muškarac – pogotovo u braku – ima neku zanimaciju sa strane koja ga drži jako, to se onda zove hobi. Pravi hobi (*hobby*) mora da bude savršeno beskoristan: ako od njega ima neke koristi, onda nije hobi. Uzmimo, na primer, numizmatičare, filateliste, sakupljače salveta i slične bezazlene likove; pa ljubitelje dečje električne željeznice, kao jedan moj drug koji je u novom stanu pravio tunele kroz zidove, ali mu željeznica još nije proradila.

Ima i hobija od neke koristi: imao sam jednog glavnog urednika koji je bio mnogo bolji stolar nego urednik. Znam par odličnih fotografa kojima je to samo hobi, jer imaju ozbiljna zanimanja.



Taj hobi, to je nešto što muškarac voli, ali od toga nema koristi ni za koga – osim za njegov duševni mir. Zato pametna žena neće imati primedbi. Nije ženama lako, o čemu svedoči klasični sovjetski vic: pričaju dve komšinice u staljinskom opštežitištu, u zajedničkoj kuhinji preko primusa: “Jao, Elena Andrejevna, ovaj moj je pijanac, sve propi i mlati nas po kući.” “Nije to ništa, Nataša Petrovna, ovaj moj je sifilističar.” Utom u kuhinju uđe dotični, intelektualac sa naočarima, i kaže prekorno: “Nataša, dokle ću te učiti? Kaže se filatelista, a ne sifilističar.”

Izgleda da muškarcima treba neki izlaz za nešto, nešto što je izvan braka i svakodnevnog kuluka i čamotinje. Odatle kolekcionari, sifilističari, pardon: filatelisti, ništa lično, bez uvrede, ljubitelji dečjih vozova, drvodelje (dunderi), majstor-kvariši, graditelji brodova i aviona koji nikada neće zaploviti ili poleteti (znam ih onoliko). Znam: ima sif... pardon, filatelista i numizmatičara koji se bace u ozbiljne operacije na tom nadasve klizavom terenu, pa ređe zarade nešto, a češće ih izvaćare ili čak ubiju (imali smo slučajova, što veli Đoka Balašević). Filatelija i numizmatika ozbiljni su reketi i kao takvi vapiju za ovcama koje treba ošišati, ali to je već izvan ove teme.

Nešto nisam čuo za sif... pardon, filatelistkinje i numizmatičarke, jer su žene, kao što smo već naučili, pametne. Naše su bake i poneka keva i sestra bockale goblene, ali to teško da je bio hobi; više ručni rad i devojačka zanimacija; ne rade to od

Brak: hobi

svoje volje. Ima žena kojima je slikarstvo hobi; onako, eto, vole, ali se ne guraju u umetnice: mažu nešto svoje, ponekad čak i iznenadjuće dobro, ali im na pamet ne pada da to prodaju ili da se učlanjuju u ULUS-e i to. Ako ih uhvati poezija, to može do velike mature; kasnije je opasno i za izbegavanje, kao kod muških, uostalom.

Tu sad dolazimo na nejasne slučajeve: da li je, recimo, lov hobi? Ili ribolov? Teško da su to sportovi, za razliku od biciklizma koji se obostrano uspešno primenjuje u brakovima. “Sportski ribolovac” je ako se takmiči, dopuštam. “Sportski lovac” ne postoji, oprostite, molim. Lov i pecanje uobičajeni su muški izgovori da se bar malo udalje od kuće i da se druže sa drugim muškarcima. Ne znam za pecaroše – ja sam lovac po vokaciji – ali znam da pametna žena svog mužjaka-lovca pušta i ohrabruje, jer se iz lova vrati kao nov: svež, zdravo umoran i zadovoljan, sve i da ništa nije ubio. Ne ide se zato u lov – da se nešto ubije; imamo mesara za meso. A treba i čerupati fazane i drati zečeve, što vam, čitaoci moji mili, ne želim. Fazan je ionako dobar samo za supu i paštetu; zec samo za paprikaš, a i to posle dužeg boravka u pacu.

Amerikanke, po tradiciji svojih predaka-pionira, često idu u lov i uspešne su; već sam vas obavestio da su žene bolji strelci. Moji omiljeni američki autori iz te oblasti pišu da su žene bolje društvo za lov, jer su skromne kad pogode ono što je muškarac promašio i ne zezaju ga zbog toga, kao muški lovci; smirene su i izdržljive, ne pate od sujete i kurčenja. Ovde znam samo za jednu bivšu devojkicu jednog mog druga koja je išla u lov, veoma uspešno – na užas ostalih lovaca. Posle više nisam čuo ni za jednu, mada očekujem da ih ima: neizbežno je. U južnim krajevima lovce zovu “lovđžije”, za razliku od “drugova lovaca”, kao što je primetio Branko Ćopić za života. Žena bi, onda, bila “lovđžika”? Tako inače zovu kućne mačke vične lovu na miševe i ostale glodare, ali ne vidim zašto bi to bilo uvredljivo i “rodno” i “politički” “nekorektno”; to je ipak kompliment. Bolje nego “lovkinja”, uostalom – mada se taj izraz koristi u izvrsnom prevodu Grejvsovih *Grčkih mitova* iz šezdesetih godina, to su boginja Artemida i njene službenice.

Što se pecaroša tiče, priznajem da se u to ne razumem. Više sam riba pobio vatrenim oružjem (eksplozivne naprave ne koristim!) nego što sam upecao. Čini mi se ipak da je i to neki hobi, mada uzdignut na viši nivo. Podvodni ribolovci su tu izuzetak i cenim ih strašno. Ovi što sede pored reke i ljuti su na ceo svet što prolazi i plaši im ribu, nisu mi po volji. Mrzovoljni su, nadrkani, mizantropi; sve i da nešto upecaju, nije vredno te gnjavaže. Odatle toliki vicevi o pecarošima, mada – ograđujem se – od detinjstva nisam bacio udicu; ima tu nečega, valjda. Barem su pobešli od kuće, žene, dece, posla, banke, tazbine; sede i gledaju u vodu. A u vodu treba gledati, govorio je moj drug Sejo Fetahagić, mudri čovek: to je dobro za budale, veli; neće od toga biti manje budale, ali će im biti lakše.

Eto neke koristi od hobija.

ikend ručak 999



Restoran Brasserie
od 12:00-18:00

za odrasle **999** dinara
za decu do 10 godina **BESPLATNO**

Igraonica i animatori
za decu
Besplatan parking
Telefon za rezervacije
011 311 30 63



Dopunjavanje slike

“Uloga odmerenosti u opštoj kakofoniji” **VREME 1119**

Poštovani, želim samo da dopunim na zanimljiv način svedenu, selektivnu istoriju GSS-a koju ste ponudili čitaocima u tekstu o formiranju (novog) Građanskog saveza, ovog puta kao nevladine organizacije. Naime, iz svih “biografija” GSS-a koje su se pojavile u javnosti, pa i vaše, izbrisana je 1996. godina, kada je veliki deo uglednih članova bio prinuđen da napusti GSS. Tada su “proterani” formirali Socijaldemokratsku uniju i na različite načine ostali aktivni u politici Srbije, dosledno se zalažući za vrednosti koje su ih okupljale i u GSS-u. Bez njihove dozvole, navešću neka od imena za koja mislim da nastavljači GSS-a mogu biti jednako ponosni kao na ona koje ste vi naveli: Žarko Korać, potpredsednik u vladi Zorana Đinđića, pokojna Vera Marković, ambasador i profesor Ivo Visković, prof. Zoran Stojiljković, novinar Rade Radovanović... Navešću i Teodoru Tabački, koja je već ‘98. godine sa kolegama provela deset dana u zatvoru zbog crtanja prve pesnice Otpora na zgradi Matematičkog fakulteta. Ona je te davne ‘96. godine napustila GSS sa skoro kompletnim Građanskim omladinskim savezom (GOS). Nekadašnji GOS danas je SDO (Socijaldemokratska omladina) partijski “podmladak” koji je član IUSY-a (Omladinske socijalistička internacionala) i ECOSY-a, podmlatka Partije evropskih socijalista (PES), u čije

punopravno članstvo ulaze socijaldemokratske omladinske organizacije iz zemalja EU.

Slažem se da je GSS izuzetno važan za početke razvoja pluralne demokratije u Srbiji. Zato mislim da nije primereno da sa te “slike” bilo ko iz bilo kojih razloga briše one koji su u tom procesu učestvovali. Odnos prema istoriji kroz “suočavanje sa prošlošću” koji zagovaramo moramo započeti od nas samih.

Srčan pozdrav,

Miljenko Dereta

Kantovanje i homoseksualiziranje

“O ideolozima i šarlatanima” **VREME 1119**

“O jednom filozofskom...” **VREME 1118, i ranije**

U svom odgovoru Kaliku, na temu univerzalizacije “homoseksualnosti” – a nakon što se razaberemo u etiketiranju i sardonizmima, čime obojica inače opterećuju argumentaciju – Blagojević tvrdi da se Kantov imperativ odnosi na delanje, a kako homoseksualnost nije delanje, već svojstvo, tako ga je i besmisleno univerzalizovati.

Homoseksualnost nije delanje, ali homoseksualni čin – koji određuje homoseksualnost – svakako jeste, i bukvalno univerzalizovan, doveo bi do ozbiljnih reperkusija po natalitet. Problemi ove argumentacije, kantovske ili ne (da je homoseksualnost nemoralna jer je neprokrektivna, tj. ne stvara život) leže u nekoliko nivoa: jedan se tiče isključivosti delanja. Homoseksualci lako ruše “prigovor prokreacije” čim naprave izlet u reprodukciju, ili usvoje dete (iz čega možda slede

implikacije Kantovog drugog imperativa, koristi drugog kao cilj a ne kao sredstvo). Dakle, ako je moralnost vezana za prokreaciju, onda problem nije nužno u homoseksualnosti (jer šta sa ogromnim brojem heteroseksualaca koji nemaju ili ne žele decu? itd.).

Ovom prigovoru se može prigovoriti, kantovski, da ni Kantovi primeri onda ne drže vodu: primerice, ni krađa nije *neodrživa* nakon univerzalizacije ako samo ponekad krademo (što po nekim definicijama *de facto* i jeste realnost). Ali jasno je da je krađa nemoralna i ako postoji samo jedan lopov ili jedna krađa – jer škodi drugome – dok homoseksualni čin to svakako nije. Govori li to nešto o Kantovim imperativima?

Drugi prigovor bi mogao biti ovaj: ako se svi upuštamo isključivo u homoseksualne i neroditeljske odnose, slobodnom voljom, onda su valjda i reperkusije – izumiranje vrste – nužno voljne, tj. željene. U tom slučaju je izumiranje vrste slobodan izbor svih, a moralan je jer se onda može univerzalizovati, osim ako ne želimo da uzmemo u obzir i moguće rođene (što vodi u diskusiju o slobodi izbora i slično). I ovo je očigledno nerealna konstrukcija, ali je dosledna (Kalikovom) tumačenju Kantovih imperativa.

Možda najvažniji prigovor testu univerzalizacije jeste taj da je isprazan. Priroda je natalitet svakako uredila efikasno. Zamerati homoseksualcima zbog pada ili nestanka nataliteta, u svetu kojem pretil prenaseljenost, a u kojem im je zabranjeno usvajanje dece, besmisleno je. Meni ova zamerka više liči na pokušaj racionalizacije osećaja nelagodnosti/straha čiji koreni sežu mimo filozofije.

Nebojša Matić, Oslo

>> prodaja & pretplata

	ŠTAMPANO IZDANJE			
	Beograd [kurir]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

	INTERNET IZDANJE	
	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

	VREME ELEKTRONSKA ARHIVA	
	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997–2012 (br. 334–1103)	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do februara 2012. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.



DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

► dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom ► telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ► e-mailom na prodaja@vreme.com

Filmski poljubac i ono

Jednominutni film/snimak *Poljubac Džona Rajsa i Mej Irvin* (1896) nakon javne projekcije okarakterisan je u štampi kao apsolutno degutan, te da iziskuje intervenciju policije jer se “radi o teško podnošljivom prijanjanju usta na usta koje se ponavlja čak tri puta, uvećanom do gargantuovskih proporcija”. Začuditi se – izlišno je. Naročito kada se ima u vidu da je godinu dana ranije projekcija *Ulaska voza u stanicu* braće Limijer proizvela ako ne uspaničenu bežaniju publike iz kafea (kako urbani mit kazuje), a ono njeno ozbiljno uznemirenje. Nije tu, dakle, reč naprosto o jeretičnosti samog kadriranja – premda je srednje-krupan kadar “prijanjanja” zaista delovao u to vreme krajnje brutalno. Duhovi su se uskomešali pre svega usled činjenice da je ontološki/stvarnosni karakter filma, kao novog medija, bio još nedovoljno poznat i jasan – naime, prizori na platnu činili su se stvarnijim nego što su to zaista bili, “žive slike” su uistinu oživele pred tim prvobitnim gledalištem neiskusnog oka.



Danas, ubeđeni u svoju filmsku kulturu i verziranost, s podsmehom odbacujemo ovu preosetljivost kao primitivnu besmislicu. Naučili smo, naime, šta je film i kako da čitamo filmski jezik. Kada nakon scene bezazlenog upoznavanja u biblioteci i knjiškog čavrljanja, vidimo istog mladića i devojku kako u postelji zamišljeno odbijaju dimove, mi “znamo” da je između njih “upravo” bilo seksa – premda bi taj narativni skok, takozvana elipsa, neupućenom gledaocu morao delovati zbunjujuće. Gledalac se u međuvremenu filmski opismenjao i estetski/moralno emancipovao – toliko se, napokon, emancipovao da danas film bez ubistava i seksa smatra neizlečivo ispraznim i nezanimljivim. Međutim, videćemo dalje, pred limijerovskim vozovima i današnji “emancipovani” gledaoci beže glavom bez obzira.

EksPLICITAN prikaz poljupca na platnu svojevremeno je, dakle, mogao izazvati skandal. Pritom, nije sasvim jasno šta bi trebalo da predstavlja “implicitan prikaz poljupca” koji bi valjda bio u stanju zadovoljiti ukus konzervativne publike s kraja 19. veka – možda nagovešten postupcima pozorišta senki? Potom je Hičkok takođe jednim “ulaskom voza” – ali ovoga puta u tunel – u završnoj sceni filma “Sever-severozapad” (1959), nakon nešto “eksplicitnog ljubakanja” protagonista, sugerisao seks koji je usledio. Naposljetku se kinematografija srednjeg toka osmelila da prikaže i sam seks – naravno, onaj odglumljeni (peting je bio stvaran, dok je sve ostalo odglumljeno).

Međutim, pitanje je – i s njim se otvara čitava problematika – šta je stvarni, a šta odglumljeni poljubac? Budući da smo se emancipovali, filmski/estetski kao i moralno, uspeli smo zasnovati distinkciju stvarnog i odglumljenog. Sam po sebi, poljubac je najobičniji mehanički pokret, nalik rukovanju. Kriterijum distinkcije je, dakle, u nameri – ukoliko je namera

ljubavni poriv, poljubac je tada stvaran, a ukoliko je pokret usana izveden isključivo u umetničke svrhe, tada je poljubac odglumljen. Otud je razumljivo da se glumci žvalave i guze na sceni, a da ih njihovi partneri, rodbina i prijatelji u publici potom nagrade srdačnim aplauzom.

Ipak, kada je reč o seksu, drži se da je gornju distinkciju nemoguće zasnovati. Jer – “seks je seks”: to je, naime, jedna od onih “samorazumljivih” tautologija poput mudrosti “čevap je čevap” koja se koristi kao kontraargument na nečiji spomen preimućstava krmenadle. Tu, dakle, nema glume – sve postaje smrtno ozbiljno i stvarno! Usne umeju lagati (makar i ne proizvode zvuk), odnosno umeju zadržati istinu za sebe, dok to penis (naročito onaj erektirani) i vagina – kako to zamišlja ova “emancipovana” svest – još nisu naučili. Ti organi su namivni, bolno iskreni i istinoljubivi.

Pritom se uopšte ne pokušava obrazložiti neistovetnost slučajeva poljupca i seksa kada je u pitanju odnos stvarnog i odglumljenog. Mišljenje neistovetnosti u svom korenu ima odsustvo moralne/estetske emancipovanosti – još određeni je – ima temeljnu teorijsku konfuziju u pitanjima ontološke/stvarnosne prirode i statusa seksualnosti. Naime, ili će se u oba slučaja posmatrati pokret sam za sebe, pa će poljubac/seks biti smatran apriori stvarnim, odnosno odglumljenim, što je potpuna budalaština, ili će se isključivo posmatrati namera i na osnovu nje utvrđivati priroda pokreta.

Mišljenje da je kod seksa nemoguće zasnovati distinkciju stvarnog i odglumljenog (da je kod seksa sve stvarno) kao implikaciju ima uistinu zatucanu tezu da telo objektivno i trajno upisuje na sebe žig sramote koju možemo prepoznati i kod pojedinih striptizeta koje se ne skidaju “do kraja”, odnosno prostitutki koje klijentima ne dozvoljavaju da ih poljube u usta. Obe fantaziraju da time štite poslednje uporište svoje dobrote, čistote i moralne intaktnosti – iako su one, u tom pogledu, ili cele grešne ili cele bez greha.

Imajući sve to u vidu, uobičajena, pravoverna podela filmova na ljubice i sve druge filmove koji prikazuju odglumljeni seks, sa jedne strane, i porniče, gde akteri imaju stvaran seks, sa druge strane, jeste nepotpuna i, samim tim, neadekvatna. Za razliku od podele filmova na one u kojima su ubistva fingirana – krimići, trileri, ratni – i filmova/snimaka sa stvarnim ubistvima (*snuff* i *death* filmovi), prva podela nije iscrpna jer ne uzima u obzir sve značajniju klasu filmova – filmova koji su umetnički, a u kojima glumci, premda provode stvarni seks, svejedno glume. Navešću samo neke: *Carstvo čula* (1976) Nagisa Ošime, filmovi Lerijsa Klarka, pojedini filmovi Larsa fon Trira.

Sve dok budemo ignorisali ovu klasu filmova – umetničkih filmova s eksPLICITNIM prizorima stvarnog seksa – i trpali ih pod degradirajuću odrednicu pornografije, limijerovski vozovi će nas i dalje plašiti i sablažnjavati.

Ivan Kovač

ОД ИДЕЈЕ ДО ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ

Чланице АБС Електро групе више од 50 година развијају, производе и испоручују најсложенију електротехничку опрему, уводе системе аутоматизације и предлажу комплексна индустријска решења за електроенергетику, бродоградњу, као и за нафтну, гасну, металуршку и рударску индустрију.

samo tvoj ORION INTERNET

MI SLAVIMO DRUGI RODENDAN,
A ZA TEBE SMO SPREMILI
POKLON:)

Odaberi svoj Orion Internet paket
tokom juna meseca i poklanjamo ti
mesec dana besplatnog surfovanja.

**SUPER
CENA**

**5Mbps
za samo
1.599 din!**

**POZOVİ
011 4100 200**

Za više informacija o ponudi:
www.orion.rs

**A poklon?
MESEC DANA
GRATIS!**



Ponuda važi uz ugovornu obavezu od dve godine.
Usluga dostupna na teritoriji pokrivenosti. U cenu je uračunat PDV.

ORION
telekom



Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec